

Masteroppgave

Å være pappa etterpå

Om skilte fedres rolleforståelse etter samlivsbrudd i et
postmoderne samfunn

av

kandidatnummer 621

Sammendrag

Denne masteroppgaven handler om hvordan skilte fedre forstår sin rolle som deltidsforelder i det postmoderne samfunnet. Oppgaven har som mål å undersøke hvordan det er å være pappa etter samlivsbruddet. Dette ses i lys av hva slags hverdagsliv fedre lever sammen barna sine, hvordan de utøver sitt foreldreskap, hvordan de bearbeider og utvikler relasjonen til barna og hvordan de selv forstår sin rolle som pappa. For å undersøke dette er det gjennomført fire intervjuer med skilte fedre, og deres historier blir sett i lys av teorier om foreldreskap, farskap, skilsmisse og samvær, alt med det postmoderne samfunnet som teoretisk bakgrunnsteppe. Forståelsen av farsrollen er videre analysert med utgangspunkt i tre overordnede temaer; generell rolleforståelse, hverdagsliv og relasjoner.

I underkapittelet om rolleforståelse skisseres det hva slags roller skilte fedre kan spille for barna sine, dette både ut fra erfaringer som de intervjuede fedre har og tidligere forskning. Å være en tilstedeværende far skisseres som det ønskelige. Fedrene som er intervjuet er opptatt av å ha et hverdagsliv sammen med barna sine, noe som er i tråd med funnene fra andre undersøkelser omkring farskap etter samlivsbrudd. Samtlige fedre som er intervjuet i denne oppgaven praktiserer delt bosted for barna sine. Delt bosted tillater mye samvær, og dette sikrer fedrene en tilstedeværelse i barnas liv som de mener er det viktigste ved farsrollen. Videre ønsker de å være en naturlig del av barnas hverdagsliv, og ikke bare en «liksom pappa» som barna møter i helger og ferier. Mangel på kontinuerlig oppfølging av barna skildres som den største utfordringen ved deltidsforeldreskap. Når det gjelder relasjonen til barna avhenger denne blant annet av hva slags forhold de hadde før samlivsbruddet, hva slags tilbakemeldinger barna gir til sine fedre og øvrige relasjoner far måtte inngå i. Et interessant poeng i forhold til relasjonen mellom far og barn er at flere av fedrene legger stor vekt på at det å være en disiplinierende forelder er en sentral del av deres farsrolle.

Oppgaven diskuterer avslutningsvis hvordan forventninger til kjønn og foreldreskap påvirker foreldreskapsutøvelsen etter samlivsbrudd. Videre drøftes det om man i dagens samfunn klarer å innfri skilte fedres ønske om å være en nærværende, likestilt forelder etter skilsmisse. Begge diskusjonene ses i lys av trekk ved det postmoderne samfunnet. At ønsket om likestilt og nærværende foreldreskap står sentralt hos skilte fedre, samt at deltidsaspektet i farskapet kommer i andre rekke for informantene, er oppgavens hovedpoenger.

Førord

Det ligger atskillige timers arbeidsinnsats og mange sterke kaffekopper bak denne masteroppgaven, som jeg nå endelig kan si meg ferdig med. Til tider har framgang og frustrasjon gått side om side. Selv om det har vært en spennende prosess, er det en lettelse å ha skrevet siste ord. I en slik anledning er det mange som skal takkes.

Først og fremst retter jeg en stor takk til fedrene som har fortalt sine historier – med dere på laget har oppgaven fått en ekstra dybde. Takk for velviljen og ærligheten deres, og lykke til videre i livet som deltidsforeldre.

Takk til sekretariatet i Foreningen 2 Foreldre i Buskerud for den velviljen jeg ble møtt med da jeg tok kontakt, og for deres hjelp til å formidle kontakt med informanter.

Takk til veileder Astrid Halså ved Høgskolen i Lillehammer for gode og konstruktive tilbakemeldinger underveis.

Takk til farmor som alltid var like oppmuntrende og som alltid hadde tro på oppgaven. Jeg skulle ønske du fikk se det ferdige resultatet.

Takk til mine gode venninner Oddny Karin og Kari Ann for særdeles viktig korrekturlesing og andre gode innspill i innspurten, og til Hege for datateknisk bistand.

Til slutt en stor takk til min kjære Joachim som gjennom en blanding av oppmuntring, støtte og faglige innspill har motivert meg til å slutføre prosjektet. Nå skal det feires med kaffe og vafler med kanel i!

Marthe Stine Haug
Kongsberg, april 2012

Innholdsfortegnelse

Sammendrag.....	i
Forord.....	ii
1.0 Innledning.....	1
1.1 Problemstilling.....	2
1.2 Tematikk og tidligere forskning.....	3
1.3 Oppgavens innhold.....	5
1.3.1 Avgrensninger.....	5
1.4 Teori- og begrepsavklaringer.....	5
1.4.1 Informant eller respondent.....	5
1.4.2 Skilsmisse eller samlivsbrudd.....	6
1.4.3 Deltidsforeldre eller samværsforeldre.....	6
1.4.4 Rollebegrepet.....	7
1.4.5 Postmodernistisk samfunn.....	7
2.0 Teori og kunnskapsgrunnlag.....	10
2.1 Foreldre og foreldreskap.....	10
2.1.1 Å bli foreldre.....	10
2.1.2 Å være foreldre.....	12
2.2 Far og farskap.....	15
2.2.1 Hva er far?.....	15
2.2.2 Hvem har far vært – kort om farsrollen i historisk perspektiv.....	16
2.2.3 Hvem er far i dag?.....	17
2.2.4 Fedre og farsrolle etter samlivsbrudd.....	21
2.3 Skilsmisse og samvær.....	24
2.3.1 Et nummer i statistikken.....	24
2.3.2 Årsaker til skilsmisse.....	25
2.3.3 Konsekvenser av skilsmisse.....	27
2.3.4 Samvær og samværsordninger.....	29
2.4 Teori og praksis.....	32
3.0 Metode.....	33
3.1 Det kvalitative intervjuet som datainnsamlingsmetode.....	33
3.1.1 Anmerkninger til bruk av kvalitativt intervju i denne oppgaven.....	34
3.2 Oppgavens datamateriale.....	35
3.2.1 Rekruttering.....	36
3.2.2 Utvalget.....	37
3.2.3 Intervjuene.....	40
3.2.4 Analysering.....	43
3.2.5 Litteratur.....	46
3.3 Etiske refleksjoner.....	47
4.0 Å være pappa etterpå – en analyse av farskapsforståelser.....	52
4.1 Fire fedre forteller.....	52
4.1.1 Ulf.....	52
4.1.2 Ludvig.....	53
4.1.3 Eskil.....	53
4.1.4 Ingolf.....	54
4.1.5 Fire fedre – felles forståelse?.....	55
4.2 Fedrenes rolleforståelse.....	56
4.2.1 En ekte, likestilt og tilstedeværende pappa.....	56
4.2.2 Forpliktelse og følelser.....	58
4.2.3 Når barna er borte danser pappaene på bordet?.....	60

4.3 Hverdagsliv	62
4.3.1 Betydningen av barnas behov	62
4.3.2 Betydningen av bosted og samvær	63
4.3.3 Betydningen av tilstedeværelse	64
4.3.4 Betydningen av kontinuitet, kvantitet og kvalitet	67
4.4 Relasjonen til barna og dens betydning for forståelsen av farsrollen	71
4.4.1 Å bli bekreftet som pappa	71
4.4.2 Autoritet og kjærighet	75
4.4.3 Pappa, barna og alle de andre	79
5.0 Hvordan forstår skilte fedre sin rolle som deltidsforelder i det postmoderne samfunnet – en drøfting	82
5.1 Kjønn og normer for foreldreskapet	82
5.1.1 Papparoller i det postmoderne	82
5.1.2 Mer pappa etter bruddet	85
5.2 Diskrimineres deltids pappaen?	89
6.0 Avslutning	92
6.1 Likestilt foreldreskap	92
6.2 Nærværende foreldreskap	93
6.3 Utfordrende foreldreskap	94
6.4 Fars foreldreskap	95
Litteraturliste	97
Vedlegg I	104
Vedlegg II	107
Vedlegg III	108
Vedlegg IV	109

1.0 Innledning

Denne masteroppgaven i helse- og sosialfaglig arbeid med barn og unge handler om hvordan skilte fedre forstår sin rolle som far i dagens Norge. Gjennom arbeidet med oppgaven har det blitt klart for meg at problemstillingen i grunnen har engasjert meg lenge. Helt siden jeg som 12-åring leste en artikkel i magasinet Det Nye om to fedre som måtte kjempe seg til daglig omsorg for sine barn har tematikken surret og gått i hodet på meg. Jeg husker at jeg tenkte at det var urettferdig at de måtte overbevise barnevernet om at de ikke ville begå sine egne barn urett ved å bo sammen med dem alene uten mor. I den første novellen i Levi Henriksens samling *Hjem til jul* (2010), minnet enda en far, om enn fiktiv, men likevel virkelig nok, meg på at det følger mange skjebner etter et samlivsbrudd. Faren i denne fortellingen doper ned barnas stefar, kler seg i nissedrakt i hans sted og sniker seg inn i huset han tidligere var medeier i for å få et glimt av barna sine på julaften. Slike historier vekker engasjement hos meg.

At oppgavens tematikk er svært relevant i dagens samfunn illustreres av det følgende; i en artikkel papirutgaven av Dagbladet publiserte lørdag 14.1.2012 forteller en far om hvordan han annenhver fredag tar seg fri fra jobb for å reise fra Vestfold til Kristiansund for å hente sin datter for å være sammen med henne i sin samværsberettigede helg. Reiseutgiftene for både ham selv og datteren dekkes av faren, som i tillegg må betale fullt barnebidrag, da arbeidsforpliktelser gjør at han ikke kan flytte nærmere datteren og ha mer samvær. Selv om det er et enkeltindivid som her forteller sin historie, er den antageligvis ikke enestående. Når slike historier dukker opp i mediene minner det om at foreldreskap etter samlivsbrudd stadig settes på dagsorden og er av både personlig og familiepolitisk interesse. Det illustrerer en viktig tendens som også pekes på gjennom intervjuene jeg har gjennomført som et ledd i oppgaven; mange fedre er villig til å strekke seg langt for å få samvær med sine barn, og de ønsker i stor grad å jobbe seg gjennom den eventuelle motstanden de møter for å få til dette.

Gjennom min utdanning som sosionom og nå på masternivå har interessen for relasjonen mellom far og barn etter et samlivsbrudd også fått en faglig dimensjon. I forhold til helse- og sosialfaglig arbeid med barn og unge mener jeg problemstillingene som tas opp i oppgaven er aktuelle, da stadig flere barn og unge i dagens Norge opplever å bli skilsmissebarn. Selv om mitt fokus i oppgaven er på fars situasjon, betinger selve farsrollen at det er et eller flere barn

til stede. Hvordan far opplever og forstår seg selv, vil også kunne bidra til økt forståelse av hvordan man kan jobbe mot barn som befinner seg i skilsmisseprosesser, fordi en parts forståelse kan bidra til en mer helhetlig forståelse for de som skal bistå familien i en slik situasjon.

Mitt faglige utgangspunkt for denne problemstillingen har videre vært en interesse for det tilsynelatende spriket som synes å finnes mellom politiske målsettinger for et likestilt foreldreskap og fars reelle involvering i barnet liv. Jeg har ønsket å utforske om dagens skilte fedre opplever seg som likestilte foreldre, slik intensjonene i dagens samfunn er, eller om det medieskapte hverdagsbildet av marginaliserte fedre stemmer mer overens med virkeligheten. Gjennom møtet med fedrene som er intervjuet i forbindelse med oppgaven har jeg fått forsterket engasjement for fedres stilling, og en noe bredere forståelse av de utfordringene et deltidsforeldreskap kan innebære.

1.1 Problemstilling

Med overnevnte personlige og faglige utgangspunkt i bakhånd har jeg ønsket å komme fram til en problemstilling som favner om opplevelsen av farskapet etter samlivsbruddet i forholdsviss vid forstand. Jeg har vært interessert i både hvordan fedre oppfatter sin farsrolle og hva de gjør for å utforme denne. Videre har det vært av interesse å se på hvordan relasjonen mellom far og barn virker inn på fedrenes opplevelse. Det har også vært et poeng å analysere historiene i lys av det samfunnet vi lever i. For å dekke alle disse elementene har jeg kommet fram til følgende hovedproblemstilling:

Hvordan forstår skilte fedre rollen som deltidsforeldre i det postmoderne samfunnet?

Problemstillingen er vid i sin formulering. Av den grunn har det blitt ansett som nødvendig å operasjonalisere den i mer konkrete forskningsspørsmål. Følgende forskningsspørsmål vil utforskes og besvares i oppgaven sammen med hovedproblemstillingen:

1. *Hvilke forventninger har skilte fedre til seg selv som pappa og i hvilken grad påvirkes disse av overordnede, tidstypiske tendenser?*
2. *Hva slags relasjon ønsker skilte fedre å ha til sine barn og hvordan organiserer de sitt farskap for å oppnå dette?*

1.2 Tematikk og tidligere forskning

Liknende problemstillinger har dukket opp i en del forskning de siste årene, da skilte fedres situasjon stadig har kommet mer i søkelyset. Jeg vil her kort gjøre rede for noen av de forskningsprosjektene som har hatt relevans for meg i arbeidet med masteroppgaven¹.

Foreldreskapet er et av de overordnede perspektivene i denne oppgaven, med spesielt fokus på farskapet. En rekke av de teoriene som fremsettes om foreldreskapet er hentet fra en analogi redigert av Bente Puntervold Bø og Benedicte C. Rappana Olsen (2008). Foreldreskapet analyseres her innenfor en rekke ulike perspektiver, og mange av dem har vært nyttige for meg i arbeidet med oppgaven. Også Nicole Henums (2002) doktorgradsavhandling har vært viktig i arbeidet med foreldreskap. Videre i oppgaven ses farskapet både i lys av tiden, samfunnet og den maskuline identiteten, og her har jeg hentet teorier fra både norsk og internasjonal forskning. Når det gjelder forskning omkring skilsmisse og samlivsbrudd, er Kari Moxnes' arbeider verdt å nevne, da hun i stor grad ses på som en nestor på området i norsk målestokk. Sammen med flere kollegaer har hun forsket på ulike forhold ved samlivsbrudd. Mye av forskningen som ble gjennomført på begynnelsen av 90-tallet har tatt utgangspunkt i hvilke konsekvenser skilsmisse kan ha for barns del, og en har etter hvert gode og pålitelige data om dette.

Forskning omkring skilsmisse har vært holdt vedlike gjennom mange år, mens den spesifikke interessen for fars stilling etter samlivsbrudd generelt sett synes å være av noe nyere dato. Kanskje har oppblomstringen i interessen for far sammenheng med endringene i familierpolitikken for øvrig, der både permisjonsrettigheter og likestilt foreldreskap etter samlivsbrudd har vært et mye berørt tema siden begynnelsen av 2000-tallet og fram mot dags dato. I en undersøkelse fra 2001 stilte Kari Jevne spørsmålsteget ved om fedre etter samlivsbrudd kunne være lekeonkler eller om de kunne regnes som ekte pappaer. Denne problemstillingen er fremdeles meget aktuell, og ble også utforsket av professor Frode Thuen i en landsomfattende studie. Formålet med denne studien var å kartlegge deltidsforeldres generelle psykososiale situasjon. Thuen presenterte resultatene fra studien sammen med erfaringer fra sitt virke som terapeut i boken *Livet som deltidsforeldre* (2004). Han konkluderer med at livet for deltidsforeldre byr mange utfordringer, og den mest grunnleggende problemstillingen som

---

¹ Jeg henviser til punkt 3.2.5 i metodekapitlet for en nærmere begrunnelse av kildeutvalget.

gjør seg gjeldende er den som omhandler den ujevne maktfordelingen mellom deltidsforeldre og heltidsforeldre.

Sosiolog Knut Oftung (2009) har fokusert på mestring og livskvalitet etter samlivsbruddet. Det finnes likhetstrekk ved tematikken i Oftungs avhandling og min oppgave, men mens Oftung først og fremst knytter sine begreper til en sosiologisk tradisjon, har jeg ønsket å fokusere noe mer på aspekter som hører hjemme i sosialt arbeid. Jeg har derfor vært opptatt av det relasjonelle i fars forståelse av sitt foreldreskap etter samlivsbrudd. Jeg har ønsket å utforske hvordan far ser på seg selv og hvordan han organiserer sin relasjon og sin foreldreskapsutøvelse i forhold til barna sine under de endrede betingelsene for foreldreskapet som et samlivsbrudd fører med seg. Dette til tross, masteroppgavens tematikk har overordnet tilhørighet i sosiologien, og vil hente en del begreper fra dette fagfeltet.

Tematikken skilte fedre har også blitt eksplorert i en rekke masteroppgaver de siste årene. For eksempel har Anett Bjørndal (2008) stilt spørsmålsteget ved hvilke juridiske og sosiale faktorer som fører til at far i de aller fleste tilfeller blir samværsforelder etter skilsmisse. Hun har i sin studie intervjuet en gruppe fedre hvor flertallet ønsket mer samvær med barna etter brudd, og tar utgangspunkt i deres opplevelser av faderskapet. Fedrene i undersøkelsen har hevdet at dagens lovgiving i mange tilfeller er til hinder for at de får utøve sitt foreldreskap på lik linje med mor (Bjørndal, 2008). Bjørndals fokus har vært svært likt mitt, og en del av våre funn kan sies å være overlappende. Likevel er jeg i større grad opptatt av å finne ut hvordan far forstår seg selv i rollen som deltidsforelder og se dette i lys av det samfunnet vi lever i i dag. Dermed ses de samfunnsmessige hindrene og utfordringene far måtte støte på etter et brudd med utgangspunkt i fars egen forståelse. Dette mener jeg er nødvendig for å kartlegge mer personlige aspekter ved deltidsforeldreproblematikken.

Når fars stilling blir styrket medfører dette også endringer i forhold til barna. En av de mest markante endringene som har skjedd i så måte er fremveksten av delt bosted. Skjørten, Barlindhaug og Lidén (2007) undersøkte problemstillinger knyttet til delt bosted på oppdrag fra Barne- og likestillingsdepartementet i en stor undersøkelse på midten av 2000-tallet. De peker på at denne samværsordningen blir vanlig hos en økende gruppe barn og foreldre i Norge. Denne tendensen viser først og fremst til en bevegelse mot mer fleksible samværsordninger, noe som sammen med likestilling representerer en spennende familieutvikling i dagens samfunn.

1.3 Oppgavens innhold

Innledningsvis vil det bli brukt god plass på å klargjøre betydningen av noen begreper som brukes i oppgaven (1.4). Deretter følger et teorigapittel som omhandler teorier og forskning om foreldreskap, farskap, skilsmisse og samvær. I metodekapittelet vil oppgavens data-materiale presenteres. Dernest følger et analysekapittel som tar utgangspunkt i utsagn fra de intervjuede fedrene koblet til aktuell teori. Først i dette kapitlet presenteres de intervjuede fedrene. Dernest ser jeg kort på noen hovedtrekk ved fedrenes generelle farsrolleforståelse før jeg går inn i en analyse av hverdagsliv og relasjoner. En del funn fra analysen vil deretter løftes fram og diskuteres nærmere i en drøftingsdel, før trådende samles i en avslutning.

1.3.1 Avgrensninger

Oppgaven har et generelt fokus, og på bakgrunn av fedrenes historier kommer den innom mange temaer som knytter seg til livet som deltidsforelder. Likevel er det noen emner jeg bevisst har valgt å ikke fokusere på, da jeg vurderer dem som mindre viktige i forhold til problemstillingen. For eksempel er økonomiske konsekvenser av samlivsbrudd ikke et sentralt tema, heller ikke økonomiske forhold vedrørende delt bosted. Videre berøres heller ikke fars relasjon til tidligere partner i mer enn overflatisk grad, dette både for å ivareta personvernet til ekspartner og for å øke fokuset på fars relasjon til barna. Det er også verdt å anmerke at det er forholdet til barna og foreldreskapet som står i fokus. Dette medfører at noen utfordringer som kanskje hører deltidsforeldreskapet til ikke vil bli behandlet i større grad enn det som er naturlig ut fra informantenes opplysninger.

1.4 Teori- og begrepsavklaringer

1.4.1 Informant eller respondent

Det har blitt hevdet at begrepsbruken i forskning kan være med på å forme både forskers og andres oppfatning av de som har uttalt seg i intervju. For eksempel vil begrepet respondent tillegge den intervjuede en passiv rolle, mens bruken av ordet informant indikerer at opplysningene fra de intervjuede har mer substans (Ryen, 2002). Fordi det i denne oppgaven er fedrenes opplevelser som har vært av interesse, er det naturlig å tillegge deres oppfatninger stor verdi. Av den grunn er de strengt talt som informanter å regne rent begrepsmessig. Når

jeg av og til betegner dem som respondenter har dette ingen praktisk betydning, dette er kun en måte å sikre variert språkbruk på. Ellers brukes også betegnelsene «fedrene» og varianter av «de intervjuede» for å beskrive informantene.

1.4.2 Skilsmisse eller samlivsbrudd

I oppgaven bruker jeg begrepene skilsmisse og samlivsbrudd om hverandre. Selv om tidligere forskning gjerne skiller mellom skilsmisse som bruddet mellom tidligere ektefeller, og samlivsbrudd som bruddet mellom tidligere samboere, bruker jeg begge begrepene for å skape variasjon i språket. Dette har imidlertid ingen praktisk betydning, da alle fedrene jeg har intervjuet på et tidspunkt hadde vært gift med mor til sine barn. Det kan stilles spørsmålsteget om det er forskjeller mellom skilte fedre og fedre som bare har vært samboere med mor. Dette problematiseres imidlertid ikke i særlig grad i oppgaven, da fokuset er fedrenes forståelse av sin rolle i forhold til barna, og det ikke er grunn til å tro at denne er avhengig av fars tidligere relasjon til ekspartner. Da forskning likevel peker på at det er forskjeller mellom samboerskap og ekteskap kan dette være et interessant forskningstema i en annen sammenheng.

1.4.3 Deltidsforeldre eller samværsforeldre

Jeg vil i denne oppgaven bruke betegnelsen deltidsforeldre om foreldre som ikke bor fast sammen med, men som har samvær med eller delt omsorg for sine barn etter samlivsbrudd. Begrepet er lånt av Frode Thuen (2004), hvis begrunnelse for å kalle disse deltidsforeldre heller enn samværsforeldre er en forståelse av at begrepet samvær oppleves som noe positivt. Thuen argumenterer for at mange foreldre som bare har samvær opplever dette som negativt, og mener at betegnelsen deltidsforelder i større grad belyser at det å ikke få lov til å bo fast sammen med sine barn kan være både vanskelig og krevende (Thuen, 2004). Det har også på politisk plan vært diskutert hvorvidt samværsbegrepet bør byttes ut, men i NOU 2008:9 konkluderes det med at det mest hensiktsmessige er å beholde samværsbegrepet slik det er i dag, da dette er et godt innarbeidet begrep. Koch & Walstad (2005) argumenterer også for at samværsforeldre er et bedre begrep, da alle foreldre som har barn boende fast hos seg, men som samtidig har en samværsordning, må ses som deltidsforeldre på lik linje med foreldre som bare har samvær.

Når jeg i denne oppgaven har valgt å bruke betegnelsen deltidsforeldre slik Thuen definerer det, skyldes det at jeg mener begrepet belyser fedrenes situasjon på en god måte; de er i en posisjon hvor de må finne ut av hvordan de skal fungere som forelder på heltid den tid de har

barna boende hos seg, og på avstand den tid barna bor hos mor. Samlet sett er de foreldre på deltid. Bruken av begrepet kan også forsvares ved at barna er hos fedrene i mitt utvalg omtrent halvparten av tiden, og at samværsbegrepet derfor blir for snevert i deres tilfelle.

1.4.4 Rollebegrepet

Rollebegrepet er noe ulikt definert innenfor sosiologi og psykologi. Sosiologen George Herbert Mead knytter rollebegrepet til forståelsen av oss selv som menneske i et sosialt fellesskap. Han hevder at denne forståelsen oppstår etter hvert som vi lærer oss ulike roller. Utgangspunktet for disse rollene ligger i forventningene andre stiller til oss, forventninger som etter hvert blir en del av en selv. Mead hevder på denne måten at vår identitet oppstår gjennom andre, fordi kommunikasjon med andre er nødvendig for å definere hvem vi er (Solheim & Øvrelid, 2001). Rollebegrepet forstås også i denne oppgaven i retning av identitet. Farsrolle forstås som hvem man opplever å være ovenfor sine barn. Det er også slik begrepet har blitt definert for informantene. Mead skiller i sine teorier mellom «meg» og «jeg». Han knytter «meg» til den sosiale delen av selvet som styres av gjensidige forventninger fra og til andre. «Jeg»-et er en uavhengig del av selvet som tar utgangspunkt i personlige, ofte uavhengige tanker og handlinger. Noen ganger vil disse to delene av vår identitet stå i motsetning til hverandre. Dette gjelder særlig når «jeg»-et ønsker noe annet enn det en har lært via sosialisering, og slik sett bryter med de forventningene andre har til en (Solheim & Øvrelid, 2001).

I tillegg til den rolleforståelsen Mead skriver om, kobles forståelsen av farsrolle i oppgaven også til en mer generell kjønnsrolleforståelse. Kjønnsroller kan defineres som “*summen av de forventningene som blir stilt til barn og voksne i kraft av det kjønn de tilhører*” (von Tetzchner, 2001, s. 576). Farsrollebegrepet kan altså forstås som en omskriving av definisjonen ovenfor; farsroller er summen av de forventningene som blir stilt til mannen i kraft av at han er forelder til et eller flere barn. Dette belyser at fars forståelse av sin rolle som far ikke bare henger sammen med hva slags forventninger han har til seg selv, men også hvilke forventninger som stilles til far generelt i det samfunnet han lever i.

1.4.5 Postmodernistisk samfunn

Opgaven tar sikte på å beskrive hvordan det er å være deltidsforelder i dagens samfunn. Dette har av flere blitt karakterisert som det postmodernistiske samfunn. I følge

sosiolog Anthony Giddens (2009) kjennetegnes dette samfunnet av pluralisme og mangfold. Han viser til Zygmunt Baumans begrep om en flytende modernitet, som indikerer at samfunnet er usikkert og i konstant forandring, samtidig som individene som lever i det er på stadig jakt etter noe stabilt. Giddens selv betegner vårt samfunn som «*a runaway world*» (s.99). De mange mulighetene som vi fritt kan velge blant, har også ført med seg at det postmoderne samfunnet kjennetegnes av økte krav til fleksibilitet. I følge Giddens (2009) er nettopp *valget* noe av det mest sentrale i dagens samfunn; der vi tidligere var styrt av skjebne eller tradisjoner, må vi nå velge hvem vi vil være. Videre er individualisering, likestilling, selvrealisering og rettigheter for alle viktige stikkord for perioden (Dencik, Shultz Jørgensen & Sommer, 2008).

For familiens vedkommende innebærer det postmoderne samfunnet at man løsriver seg fra tradisjoner og at den enkelte familie i større grad selv har makt til å definere hvordan den vil leve og organisere seg (Dencik et al, 2008). Skilsmisser med dertil framvekst av deltidsforeldre ses som et av de mest merkbare trekkene ved det postmodernistiske samfunnet i familiesammenheng (Thuen, 2004). Fordi økonomiske, tradisjonelle og gudfryktige begrunnelser for å opprettholde samlivet har falt bort, kan kjærligheten til hverandre kan synes å være den eneste forpliktelsen som holder det gående (Thuen, 2004). En slik utvikling kan ses som positiv i den forstand at familielivet handler om noe mer enn bare å inngå i et arbeidsfellesskap. Samtidig har fokuset på nettopp intimiteten ført til at familien har blitt mer skjør. Giddens (2009) betegner det postmoderne kjærlighetsforholdet som «det rene forhold». Det defineres som et sosialt forhold som inngås for dets egen skyld, og som kun opprettholdes så lenge begge parter får noe ut av det. Kjærlighetsforholdet evalueres på bakgrunn av personlig tilfredsstillelse og velges i stadig større grad bort dersom det ikke svarer til forventningene (Giddens, 2009).

I konteksten deltidsfedres situasjon etter samlivsbrudd er det flere elementer ved det postmoderne samfunnet som gjør seg gjeldende. For det første aktualiseres debatten om likestilling og like rettigheter for alle parter. For det andre blir selvrealisering sett i lys av hvilke verdier som har blitt viktige for far i dagens samfunn – er det barna eller andre forpliktelser som spiller førstefiolin? Det individualistiske fokuset tillater, eller tvinger, hver enkelt til å finne ut av prioriteringene. Denne diskusjon kan ses i sammenheng med psykologen Abraham Maslows behovspyramide, der behovene for mat, klær og varme ses som grunnleggende fysiologiske behov som ligger i bunn. Deretter følger behov for trygg, så sosiale behov, behov

for anerkjennelse og på toppen; vårt behov for selvrealisering. Maslow fremholdt at det er først når mennesket har fått ivaretatt sine grunnleggende behov på de tre nederste nivåene at behovene for anerkjennelse og selvrealisering oppstår² (Håkonsen, 2003). I et postmoderne samfunn har disse behovene vokst fram som svært sentrale. Dette kan skyldes at vi i liten grad trenger å bekymre oss for om de fysiologiske behovene blir ivaretatt. Det samme gjelder til en viss grad trygghetsbehov og sosiale behov, selv om dette kan røkkes noe ved i en skilsmisseprosess. I et overordnet perspektiv kan man si at det samfunnet vi lever i er med på å legge føringer for hvem far er og hvem han skal være – også etter et samlivsbrudd. Det er denne samfunnsmessige og sosiale forståelsen av far kombinert med fire fedres individuelle forståelse som gjøres til gjenstand for utforskning i denne masteroppgaven.

Målet med disse innledende beskrivelsene og avklaringene er å skape et oversiktsbilde av oppgavens tematikk. Når jeg nå tar fatt på teori, analyse og drøfting er det viktig at det som presenteres ses i lys av problemstilling og forskningsspørsmål som nevnes innledningsvis.

---

² Det kan påpekes at vi ikke nødvendigvis beveger oss lineært opp og ned i behovspyramiden, men heller i bølgedaler etter hvert som de ulike behovene aktualiseres (Håkonsen, 2003).

2.0 Teori og kunnskapsgrunnlag

Å skulle undersøke et fenomen uten å ha noe bakgrunnsinformasjon å gå ut i fra kan sies å være svært utfordrende. Resultatene av en slik undersøkelse vil også kunne bli mangelfulle dersom de ikke blir satt i sammenheng med den kunnskapen som har framkommet i tidligere forskning. Utgangspunktet for å kunne studere hvordan skilte fedre forstår sin rolle etter et samlivsbrudd er at dette ses i lys av hva vi allerede vet om foreldre- og farskapsutøvelse og skilsmisser. Det er dette kapitlets mål å gi en oversikt over dette³. Teorikapittelet er delt inn i tre hoveddeler. I del 2.1 gjør jeg rede for generelle teorier som foreldreskapet hviler på, for deretter å gå nærmere inn på farskapet i del 2.2. Hovedpoenget i del 2.3 er å gi et overblikk over skilsmisse som fenomen i det postmoderne samfunnet. Ulike samværsordninger presenteres som en del av dette fenomenet.

2.1 Foreldre og foreldreskap

2.1.1 Å bli foreldre

Gjennomsnittsalder for førstegangsfødsel i Norge i 2010 var 28, 2 år for mor og 30, 8 år for far. Statistikk fra Statistisk sentralbyrå (SSB) indikerer at gjennomsnittsalderen har økt jevnt de siste 50 årene, og dagens foreldre er i gjennomsnitt tre-fire år eldre når de får sitt første barn enn de var på begynnelsen av 60-tallet (www.ssb.no). Årsakene til senere barnefødsler er sammensatte, men ses det i lys av postmodernismen er det en nærliggende tanke at mange av dagens unge voksne ønsker å realisere seg selv på andre måter før de får barn. Blant de samfunnsmessige forklaringene finner vi både lengere utdanningsforløp og ikke minst framveksten av samboerskapet. Mens det tidligere var forventet at det skulle komme barn til etter at ekteskapet ble inngått, gjerne i ung alder, bor de aller fleste par i dag sammen i flere år før de gifter seg. Kravet om barn synes kanskje ikke så presserende for samboere.

Likevel går det ikke an å sette noe enkelt likhetstegn mellom ekteskap og det å få barn. I EU-landene har andelen fødsler utenfor ekteskapet økt med 20 % fra 1990 til 2009, og markerer dermed en av de mest markante forandringene i europeisk familiemønster i nyere tid (<http://epp.eurostat.ec.europa.eu>). Denne tendensen har slått til også i Norge. Fra slutten av

---

³ Det teori- og kunnskapsgrunnlaget som presenteres her må ses i sammenheng med de teori- og begrepsavklaringer som fremkommer i innledningen.

1980-tallet og inn mot det nye årtusenet har stadig flere norske foreldre samlivsstatus som samboer når det første barnet blir født. Andelen gifte foreldre og foreldre som ikke bor sammen er synkende (Skrede, Seierstad & Wiik, 2011). Det er likevel verdt å merke seg at sjansen for å ekteskapsinngåelse hos par øker når de får barn (Øia & Fauske, 2010).

I 2010 ble det født 61 400⁴ barn i Norge (www.ssb.no b). Når det er tatt høyde for flerbarnsfødsler innebærer dette at i overkant av 120 000 personer ble foreldre i løpet av 2010⁵. Statistikk på hvor mange av disse som fikk sitt første barn er vanskelig tilgjengelig, men det er rimelig å anta at en stor andel av disse var førstegangsførelse. Det å bli foreldre for første gang kan for mange oppleves som et sjokk. Et sted beskrives det å få barn som å få innsikt i et nytt fagfelt (Brandth & Kvande, 2003), og slikt krever både tid og krefter. Fordi den nyfødte tar mye tid og overskudd, oppstår det lett konflikter om både arbeidsfordeling og andre deler av parforholdet (St.meld.nr.8 (2008-2009)). Samtidig tenderer mange ferske foreldre også til å kontrollere hverandres beskjeftigelser så nøye at det går ut over gleden i parforholdet (Cullberg, 1994). En slik start på et felles prosjekt kan være problematisk og på sikt virke ødeleggende på parforholdet. Dette kan ses som noe av bakgrunnen for at Barne- ungdoms- og familieetaten (Bufetat) mange steder har opprettet et kurstilbud rettet mot førstegangsførelse, der målet er å bidra til å hjelpe foreldre med å løse eventuelle konflikter i forbindelse med barnefødsel⁶ (www.bufetat.no).

Flere kilder beskriver den første tiden etter fødsel som utfordrende. Særlig fødselsdepresjoner hos mor har blitt fremhevet de senere årene, men også far kan kjenne på sterke og vanskelige følelser i tiden etter at barnet har blitt født (Brudal, 2000). Fenomenet “paternity blues” har blitt brukt til å beskrive følelsen av uro, søvnforstyrrelser, økt tilknytningsbehov, sjalusi ovenfor barn og ulike kroppslige reaksjoner far kan oppleve i forbindelse med svangerskap og fødsel (St.meld.nr. 8 (2008-2009)). Det å bli foreldre innebærer at en går inn i en omstillingsprosess med mange endringer samtidig. Listen over risikofaktorer knyttet til det å bli foreldre kan bli svært lang. Det er imidlertid ikke gitt at alle par vil oppleve det å bli foreldre som en krise. Reaksjoner på å bli foreldre er dessuten individuelle. Alder, modenhet, helse, fungering i parforholdet, erfaring med barn og hvorvidt man har barn fra før er alle faktorer som

---

⁴ Tallet omfatter levendefødte barn.

⁵ Beregnet ut fra SSBs statistikk og med utgangspunkt i at hvert barn har to foreldre ved fødsel. Det reelle tallet vil selvfølgelig kunne vike fra oppgitt størrelse, men gir en indikasjon på hvor mange som ble foreldre i 2010.

⁶ I noen kommuner finnes det også liknende kurs i regi av helsestasjoner, legesentre eller andre offentlige etater.

antageligvis vil spille inn på opplevelsen av å bli forelder. Også egenskaper ved barnet vil kunne være av betydning. Når de nybakte foreldrene kommer seg gjennom den første, mest krevende perioden, klarer de fleste etter hvert å begynne å fokusere på de positive aspektene ved foreldreskapet.

2.1.2 Å være foreldre

“Foreldreskapets mandat ligger i ansvaret for oppdragelse og sosialisering”

(Rappana Olsen & Puntervold Bø, 2008, s. 13)

Den overnevnte utklippet fra en analogi om foreldreskap viser at foreldreskapet er avhengig av to parter; en forelder som skal oppdra og sosialisere, og et barn som skal oppdras og sosialiseres. Videre handler kjernen i alt foreldreskap om å være der for barna når det trengs (Moe, 2000). På foreldrenes skuldre hviler et enormt ansvar, som defineres både gjennom lov, ideologi og praksis. I følge barneloven⁷ handler foreldreansvaret om å ta omsorg for og gi omtanke til barnet. Videre gir barneloven foreldrene myndighet til å ta avgjørelser på vegne av barnet. Disse avgjørelsene skal alltid ta hensyn til hva som er til barnets beste (bl § 30).

Av lovtekstene framgår det hvilke plikter og rettigheter foreldre og barn har i forhold til hverandre. Foreldreskap kan imidlertid defineres på andre måter. I engelsk terminologi finnes det to oversettelser for det norske ordet foreldreskap, som belyser ulike momenter ved foreldreskapet. Mens parenting betegner hva foreldre faktisk gjør som mamma og pappa, og således handler om utøvelse av foreldreskap, viser begrepet parenthood til de normer og forventninger som er rettet mot foreldrerollen (Rappana Olsen & Puntervold Bø, 2008, Hennem, 2002). En kan skille mellom forventninger fra ulike samfunnsinstitusjoner som skole, barnehage og barnevern, og kulturelt bestemte normer for foreldreskapet. Hennem (2002) betegner i sin doktorgradsavhandling det førstnevnte som institusjonelt foreldreskap, og det sistnevnte som det ideologiske. I tillegg bruker hun begrepet praktisk foreldreskap, som handler om hva foreldre gjør, og som dermed kan linkes til parenting. Videre konkluderer Hennem med at med at kjærlighet og autoritet er hjørnesteinene i norsk oppdragelse, og at alle former for foreldreskap i Norge hviler på disse hovedkomponentene (Hennem, 2002).

Det stilles store krav til foreldres kompetanse i dagens samfunn. Måten hverdagen er organisert på fører til at mange foreldrepar strever med å få endene til å møtes rent praktisk.

---

⁷ Lov om barn og foreldre (barnelova) av 1981. Forkortelsen bl vil heretter bli brukt om barneloven.

Dagens mangfold av familiekonstellasjoner innebærer nye utfordringer for foreldrene. En kjent problemstilling er organiseringen av mine, dine og våre barn, en annen er mestring av tidsklemma, både for voksne og barn. Vellykkethet i dag henger tilsynelatende sammen med hvor mye man får til i livet sitt, og for noen har barna blitt et slags statussymbol. Når barnet får denne statusen er det naturligvis viktig at barnet lykkes, og det må hjelpes fram på alle måter. Begrepet curlingforeldre henspiller nettopp på at dagens foreldre går foran barna sine og koster dem framover i livet. Prisen for en slik oppdragelse kan imidlertid være manglende grenser, som igjen kan føre til respektløse barn (Hougaard, 2005). Samtidig har synet på barnet endret seg og en forventer at barn av i dag skal være selvstendige aktører i egne liv. Dette har ført til fremveksten av såkalte forhandlingsfamilier der alle medlemmer skal kunne si sin mening (Dencik et al, 2005). Selv om dette ikke fullstendig undergraver foreldrenes autoritet, vil det kunne påvirke premisene for utøvelse av foreldreskap.

Samtidig med at dagens foreldreskap innebærer flere oppgaver enn noensinne (Rappana Olsen & Puntervold Bø, 2008) stilles det stadig større krav til hva foreldre skal være i stand til å gjøre (Killén, 2000). Kari Killén har gjennom sin forskning kommet fram til ulike foreldrefunksjoner som er sentrale for et «godt nok» foreldreskap. Hun peker på at «gode nok» foreldre må ha evne til

- *å se barnet som det er*
- *å engasjere seg positivt følelsesmessig i barnet*
- *empati med barnet*
- *å ha realistiske forventninger til barnets mestring*

(Killén, 2000, s. 37)

Kjernen i samtlige foreldrefunksjoner handler om å gi omsorg til, ta vare på og oppmuntre til positiv utvikling hos barnet. Dette forutsetter emosjonelt og kognitivt modne foreldre.

Foreldrefunksjonene som Killén skildrer som sentrale kommer kanskje best til uttrykk gjennom en autoritativ oppdragerstil. Autoritative foreldrene vektlegger en balanse mellom kontroll og varme, noe som oftest resulterer i et godt samspill mellom barn og voksen (Passer & Smith, 2003)⁸. En slik oppdragelsesstil harmonerer også godt med de elementene som

---

⁸ Den autoritative oppdragelsesstilen har tradisjonelt sett stått i kontrast til både autoritær og fri barneoppdragelse (Killén, 2000). Den autoritære forelder utøver mye kontroll ovenfor barna sine uten også å være kjærlig mot dem (Passer & Smith, 2003), mens foreldre som utøver fri oppdragelse ikke er så opptatte av strenge grenser.

Hennum (2002) beskriver som de vanligste i norsk oppdragelse. Selv om denne oppdragelsesstilen i de fleste tilfeller fører til veltilpassede barn, stiller den høye krav til foreldrenes kompetanse og tilstedeværelse. I perioder med mye stress og ytre belastninger kan det være krevende å være forelder. Arbeidssituasjon, rusproblemer, psykisk sykdom og samlivsbrudd er alle eksempler på faktorer som kan påvirke foreldrefunksjonene. Ved skilsmisse opplever mange barn at foreldrene deres blir mer utilgjengelige og mindre sensitive for barnas behov enn tidligere. En del foreldre sliter også med å engasjere seg positivt i barna, og kan utvikle aggresjon ovenfor barna fordi de ses som en påminnelse om mislykket samliv (Killén, 2000). Mestring av foreldreskapet, her i betydningen parenting, kan innebære å finne fram til tilfredsstillende teknikker for å ivare disse foreldrefunksjonene på tross av de utfordringer hverdagen måtte by på.

Papparolle versus mammarolle

Det har blitt påpekt at foreldreskap, på tross av likestilling, fortsatt bærer preg av å være kjønnnet (Hennum, 2002). Fordi det er kvinnen som har barnet i magen, bærer det fram, føder og ammer, får hun et forsprang i foreldreskapet i forhold til mannen. Dette forspranget kan rettes opp i ved at far involverer seg sterkt i barnet når det først er født (Moxnes, 2003). Oppgaven vil senere gå nærmere inn på utviklingen av farsrollen, så her skal det bare kort påpekes at involvering i barnet i tråd med tiden har blitt en naturlig del av mannens liv. Framveksten av "pappabøker" de siste årene kan være et uttrykk for at mannen selv ønsker å være forelder på lik linje med kvinnen. Kjøs (2009) skriver for eksempel at en som nybakt far neppe kan misforstå budskapet i spedbarnets første skrik; «*ta vare på meg*» (s. 11). Slik understreker han at også far umiddelbart kan kjenne på det som hos mor ofte blir betegnet som morsinstinkt.

Ofte beskrives det å bli foreldre som det største i livet, uavhengig av om man er mann eller kvinne. Omsorg for barn er likevel noe som tradisjonelt sett har blitt koblet til kvinnerollen i vår kultur (Bratterud, Emilsen & Lillemyr, 2006), uten at dette nødvendigvis betyr at mannen ikke kan yte omsorg. Den mannlige omsorgen knyttes i manges forståelse til å selvstendig gjøre barna (Brandth & Kvande, 1996). I Hennums (2002) analyser kobles moderskap til kjærlighet, mens faderskapet kobles til autoritet. Dette stemmer godt med det tradisjonelle bildet av mor som kjærlig omsorgsgiver og far som streng forsørger.

2.2 Far og farskap

2.2.1 Hva er far?

Rent biologisk definert er en far «*et hannkjønn som har fått avkom*» (wikipedia.org). Denne definisjonen skiller ikke mellom mennesker og dyr, og omfatter ikke de sosiale aspektene ved farskap. Videre tar den heller ikke høyde for at både stefedre, adopsjonsfedre og fosterfedre kan betegnes og oppleves som far til et barn på tross av manglende biologiske bånd.

Definisjonen er for mangelfull til å kunne dekke begrepet far i dagens samfunn, men den poengterer mannens naturlige plass for skapelse av barn. Det er dessuten en overordnet forståelse i vårt samfunn at det biologiske foreldreskapet går foran det praktiske, noe som for eksempel reflekteres i det biologiske prinsipp i barnevernsloven (Ulvik, 2008).

Likevel kan det hevdes at foreldreskap, og herunder farskap, ikke er natur, men historisk og kulturelt skapte konstruksjoner (Ulvik, 2008). Den juridiske definisjonen av far er med på å belyse at det ikke nødvendigvis er biologi, men heller kulturell praksis som identifiserer far. I lov om barn og foreldre fastsettes farskap ved å regne den som er gift med mor ved fødselen som far. Tidligere gjaldt det at dersom mor var ugift, herunder samboer, var det ingen som automatisk regnes som far til barnet. Farskapet måtte da vedgås skriftlig av mannen (Molven, 2007). I tråd med samfunnsutviklingen ble det i 2006 føyet til en endring i barneloven der det heter at mannen får foreldreansvar for barnet dersom han er samboende med mor på det tidspunktet barnet blir født (Barne-, likestilling- og inkluderingsdepartementet, 2010), noe som må ses som en klar juridisk fastsettelse av farskap.

Far og farskap kan også defineres sosialt. Far ses som en mannlig forelder, hvis oppgaver i dag består i å sørge for at deres barn får en trygg oppvekst hvor emosjonell støtte, beskyttelse og hjelp til å utforske verden står sentralt (Rappana Olsen & Puntervold Bø, 2008). I disse oppgavene ligger det forventninger om både å ta ansvar og gi kjærlighet. Disse sosiale aspektene ligger ofte til grunn når vi snakker om fedre av i dag. Det har blitt påpekt at idealene for foreldreskapet i sin helhet har beveget seg fra å handle om rene autoritetsoppgaver til å innebære elementer av intimitet og personlige relasjoner (Ulvik, 2008). Selv om autoritet har hengt lenger ved far enn ved mor, er dette også i ferd med å endre seg, og en relativt ny farsrolle, alternativt et sett med nye farsroller, står på trappene i den vestlige verden. Ønsket om en mer nærværende og omsorgsfull far er både politisk, faglig og individuelt uttrykt, noe oppgaven kommer nærmere tilbake til.

2.2.2 Hvem har far vært – kort om farsrollen i historisk perspektiv

I likhet med foreldreskap endres også farsrollen i takt med samfunnet for øvrig. Fra middelalderen ble foreldre oppfordret til å bruke tukt og disiplin i barneoppdragelsen, dette for å sikre underdanige og lydige barn (Thuen & Sommerschild, 1997). I følge amerikansk forskning fulgte dette bildet far fra 1700-tallet og fram til omtrent 1820, da farsbildet tegnet seg som en autoritær, moralsk og religiøs pedagog. Fra begynnelsen av 1800-tallet og fram til andre verdenskrig inntar far rollen som den distanserte forsørger. Samfunnsendringer gjorde at farsautoriteten i denne perioden ikke lenger kunne relateres til eiendom, noe som førte til at far måtte ty til andre virkemidler for å opprettholde sin autoritet. Parallelt med dette utviklet det seg en forståelse om at alt som dreier seg om foreldreskap skal tilhøre mor (Hennum, 2002⁹). Fars eneste gjenstående rolle kan synes å være forsørgerrollen. Det har vært vanlig å definere det mannlige omsorgsansvaret på denne måten, og tillegge kvinnene ansvaret for nærhet, støtte og trygghet.

I mange kretser ble familien sett på som velstående dersom far skaffet til veie inntekten og mor var hjemme og tok seg av barna (Ofung, 2009). Dette har endret seg i takt med kvinnenes økende inntog på arbeidsmarkedet. Selv om forsørgerrollen fremdeles er aktuell for far, har denne blitt endret og supplert med flere oppgaver i etterkrigstid og fram til i dag. Far har blitt gradvis mer opptatt av de emosjonelle sidene ved omsorgsrollen (St.meld.nr. 8 (2008-2009)). Fokus på at far kan være omsorgsgiver kom på 1970-tallet (Hareide, 2000). Dette er neppe tilfeldig. I dette tiåret blomstret fødselspermisjonsreformer som skulle få mor (tilbake) til arbeidslivet, og far til å passe barn. Til grunn for dette lå et sterkt politisk ønske om likestilling i familiepolitikken. Da man erfarte at fedre i liten grad benyttet seg av permisjonsordningene, ble fedrekvoten innført med den begrunnelse at fars deltakelse var av avgjørende betydning for barnets utvikling. Videre forsøkte en med fedrekvoten å sikre samvær mellom far og barn, og det gis på denne måten signaler om at faderskapet er vel så viktig som moderskapet (Brandth & Kvande, 2003).

Selv om farsrollen tradisjonelt har blitt sett på som en autoritær rolle, og far har vært en mann man skal respektere og være lydig mot, har utviklingen av synet på barnet også gjort noe med dette. I dag er det vanlig å se på barnet som kompetente og medvirkende i egne liv (Thrana, 2008). Det norske barnet av i dag oppmuntres til å vise selvstendighet og flere av de lovene

---

⁹ Historikken som skisseres her er hentet fra Hennum (2002) som viser til følgende originalkilde: Pleck, J. (1987). American fathering in historical perspective. I Kimmel, M. (ed) *Changing men: New directions in research on men and masculinities*. Beverly Hills: Sage Publications

som beskytter barnets stilling legger vekt på barnets medbestemmelsesrett i avgjørelser som angår det selv (jf. bl § 31, bvl¹⁰ § 6-3). I kjølvannet av dette endrede synet på barnet har også de tradisjonelle familierollene endret seg. Mange av dagens familier i de nordiske landene har blitt det som betegnes som forhandlingsfamilier, noe som innebærer at hvert enkelt familie-medlem er med på å framforhandle hvordan hverdagen skal se ut (Dencik et al, 2008). Dette står i sterk kontrast til patriarkfamilien med far som bestemmende overhode, og illustrerer at far ikke lenger er en fjern autoritet, men et fullverdig medlem av en familie i samhandling.

2.2.3 Hvem er far i dag?

Flere forskere har tatt i bruk begrepet «de nye fedrene» om faren av i dag; en pappa som tar ansvar for barneomsorgen og deltar i sine barns liv på lik linje med mor (Hennum, 2002). Den generelle tendensen som påpekes i moderne farsforskning er at far har gått fra å være en fjern og fraværende figur til å være en nærværende omsorgsperson. Skal vi tro menn som har vokst opp med fjerne fedre, er denne utviklingen positiv. I en undersøkelse der menn ble spurt om sitt forhold til far, var det en gjennomgående tilbakemelding at man ønsket fedre som var mer personlige, og ikke for tradisjonelt mannlige (Holter & Aarseth, 1993). Nyere forskning har dessuten dokumentert betydningen av fars tilstedeværelse for barn og unges utvikling (St.meld.nr.8 (2008-2009)). Dette står i sterk kontrast til argumentasjonen som gjorde seg gjeldene helt fram til 1970-tallet om at det ble mindre komplisert for barna dersom far var helt ute av bildet etter et samlivsbrudd. Dette synet har imidlertid endret seg, slik at fars deltakelse nå ses på som selvsagt (Helskog & Lærum, 2007).

Bildet av en mykere mann tegnes stadig oftere i både forskning, skjønnlitteratur, film og media. Det er et faktum at den norske pappaen av i dag bruker mer tid enn noensinne på omsorg for barn (St.meld.nr 29 (2002-2003)). NOVA-forsker Anne Skevik Grødem har i en litteraturgjennomgang sammenlignet norske data med britiske og australske, og finner at norske fedre i større grad har kontakt med barna sine på hverdagsbasis. Hun begrunner dette blant annet i mulighetene som velferdsstaten åpner for (Grødem, 2009). En aktiv familiepolitikk beskrives da også som et sentralt innslag i den skandinaviske velferdsmodellen (Dencik et al, 2008).

---

¹⁰ Lov om barneverntjenester (barnevernloven) av 1992.

Fars inntog i barnas verden er altså ikke bare et personlig prosjekt for dagens moderne menn. De siste årene har det både fra faglig og politisk hold blitt fremmet flere forslag om å få pappa mer på banen. Dette synliggjøres kanskje aller best gjennom opprettelsen av Mannspanelet i 2007 og påfølgende stortingsmelding lagt fram av dette utvalget i 2008. Meldingen tar opp ulike aspekter ved det å være mann, far og arbeidstaker i dagens likestilte Norge. Fars relasjon til barn og familie tas opp som viktige tema, og både parforholdet, pappapermisjon, økt fedrekvote og fars stilling etter samlivsbrudd berøres i meldingen. Den peker på at folks generelle holdninger allerede har endret seg i stor grad, og at tiden nå er moden for å sette i gang politiske tiltak som fremmer mannens rolle i familielivet. Utvalget konkluderer med at far i større grad bør synliggjøres som likestilt forelder. Det henstiller hjelpeapparatet om å i større grad henvende seg til far i saker som omhandler hans barn. Når det gjelder ivaretagelse av likestilt foreldreskap etter samlivsbrudd, ønsker utvalget endringer i barneloven som kan være med på å sikre dette. Videre går utvalget inn for styrking av et offentlig hjelpetilbud som kan bidra til bedre familiesamarbeid både før og etter samlivsbrudd, samt en evaluering av nåværende meklingsordning (St.meld.nr.8 (2008-2009)).

Det politiske ønsket om en nærværende pappa uttrykkes ikke bare gjennom stortingsmeldinger og rapporter, men reflekteres også i mannlige politikeres offentlig formidlede valg. Eksempelvis ga det sterke signaler til andre fedre om hva som er ønsket praksis i dagens Norge da daværende statsråder Knut Storberget og Audun Lysbakken stolt stod frem med sine spedbarn rundt årsskiftet 2010/2011 og sa de gledet seg til å gå ut i pappapermisjon. Hyppige samfunnsendringer og nye velferdsordninger har da også ført til at dagens fedre har helt andre muligheter til å utøve sitt farskap enn det deres egne fedre hadde. Samtidig mangler dagens fedre mannlige rollemodeller for moderne farskap (Bratterud et al, 2006, Brandth & Kvande, 2003). Noen mener at det at mannen har en mye mer utydelig "arbeidsbeskrivelse" for farsrollen enn det kvinnen har for morsrollen, kan være en forklaring på hvorfor det har vært vanskelig å få far på banen (Lewis & O'Brien, 1987). Dette kan kanskje bidra til at mange fedre bruker mor som rollemodell når de skal utforme sitt eget foreldreskap, selv om mange fedre ønsker å skape sitt eget foreldreskap. Det finnes et bredt spekter av rollemodeller ellers i samfunnet som menn kan hente inspirasjon i utformingen av sitt farskap. I dag er det idealet om den nærværende far som har fått kulturelt hegemoni i Norge (Brandth & Kvande, 2003). Ulike typer farsroller lar seg inkorporere i dette idealet, både før og etter et eventuelt samlivsbrudd.

Et mangfold av farsroller

I sin undersøkelse om farskap og arbeid, fant Brandth og Kvande (2003) at menn beskriver sin opplevelse av farskap på ulike måter. Mange understreker gleden ved det å være far, og knytter det til en grenseløs kjærlighet som mange menn sier de ikke har opplevd før.

Følelsene setter beskytterinstinktet i sving, og mange fedre rapporterer at de vil kunne gjøre alt for barna sine. Mange menn kobler videre farskapet til ansvar og understeker betydningen av at dette er et langvarig prosjekt de ikke kan melde seg av. Videre knytter en del fedre opplevelsen av sitt farskap til selvutvikling. Andre beskriver at de gjennom å bli far har fått økt innsikt om seg selv og andre faktorer i eget liv, eksempelvis i forhold til lønnsarbeid (Brandth & Kvande, 2003).

Mange fedre understreker betydningen av å finne på aktiviteter som interesserer både dem og barna deres, men som ikke nødvendigvis ville ha fenget mor. Dette hjelper fedrene å bygge emosjonelle bånd til barna sine, og er samtidig med på å definere far som forelder på en kvalitativt annerledes måte enn mor (Brandth & Kvande, 2003). I en undersøkelse knytter de intervjuede foreldrene fars omsorgsarbeid til aktivitet (Brandth & Kvande, 1996). En slik forståelse av de ulike kjønnes omsorgsarbeid synliggjøres også i forbindelse med samlivsbrudd, da mødre som oftest får den daglige omsorgen og far blir tildelt rollen som helgepappa. Rollefordelingen kan speile en tradisjonell allmenn oppfatning av at det er mor som tar seg av mesteparten av omsorgsarbeidet, mens fars rolle er å sørge for fest og aktivitet.

I en amerikansk undersøkelse har Olmstead, Futris & Pasley (2009) bedt både gifte og skilte fedre om å identifisere hva slags roller de spiller i forhold til sine barn. Gjennom fokusgruppeintervjuer skisseres syv ulike rolleidentiteter knyttet til farskap. *Forsørgerrollen* knyttes til det å ha lønnet arbeid som sikrer barnas materielle og økonomiske overlevelse. *Lærerrollen* innebærer opplæring innenfor både praktiske, sosiale og moralske ferdigheter. *Beskytterrollen* knyttes til fedrenes årvåkenhet i forhold til barnas fysiske og emosjonelle behov, mens *den disiplinerende farsrollen* handler om å sette grenser, lage og opprettholde regler og overvåke hva barna driver med. *Omsorgsgiverrollen* dreier seg i all hovedsak om hva fedrene gjør for og sammen med barna sine i hverdagslivet. Denne rolleidentiteten henger nært sammen med *støttespillerrollen*, som går på å gi barna emosjonell støtte og oppmuntring. Den siste rollen som forskerne identifiserer er rolleidentiteten som *med-forelder*. Denne rollen omfatter den samhandlingen far har med barnets mor for å sikre barnets beste. De fleste fedrene i denne undersøkelsen, både gifte og skilte, brukte elementer fra samtlige farsrolle-

identiteter i utøvelsen av sitt foreldreskap (Olmstead et al, 2009). Dette kan være med på å illustrere at det postmoderne papparollen kan spilles på mange måter.

Selv om den overnevnte undersøkelsen omhandler fedres situasjon i USA, kan resultatene i stor grad overføres til norske forhold. En del av de farsrolleidentitetene som Olmstead et al (2009) skisserer, finnes igjen i det som Knut Oftung presenterer som *script for farskap* i sin doktorgradsavhandling (2009). Forsørgerfaren defineres her som den som har ansvaret for å skaffe til veie hoveddelen av familiens inntekt. Hans identitet som far knyttes til det lønnsnivående arbeidet som skal sørge for å sikre familiens materielle kår (Oftung, 2009). Slik forsørgerrollen beskrives her, kobles den til ansvarlighet, straff og grensesetting. Forsørgerrollen kan best knyttes til en tradisjonell oppfatning av farskapet, og er ikke lenger det dominerende scriptet for farskap som menn lener seg på i dag. Flere bruker heller scriptet som Oftung betegner som hjelpe-til-faren. Dette scriptet kjennetegnes ved at far tar mer aktivt del i omsorgs- og husholdningsarbeid, men det er mor som sitter med ansvaret for å organisere fordelingen av oppgavene. Fortsatt tar mor ansvaret for brorparten av de hjemlige oppgavene, delvis fordi far i mange tilfeller jobber heltid mens hun selv er deltidsarbeidende (Oftung, 2009).

I hjelpe-til-scriptet ligger det også en forventning om at far er kompetent og kan ta vare på sine barn. Det understrekes også at far kan tenkes å bidra med andre omsorgselementer enn mor (Oftung, 2009). Enkelte har argumentert for at det kan være uheldig å gå ut fra at menn har særegne kvalifikasjoner som omsorgsperson, og at fokus heller bør ligge på at kvinner og menn har like forutsetninger for å være dyktige foreldre. Foreldrekompetanse kan sies å være nærmere knyttet til personlig bakgrunn og holdninger enn til kjønn (Kjøs, 2009). En slik forståelse av foreldrekompetansen åpner for det likestilte scriptet for farskap. Den likestilte faren deltar i barnas liv på lik linje med mor, både hva tid og ressurser angår, er en tvers gjennom kompetent forelder som kan gjennomføre alle omsorgsoppgaver som kreves av ham, og ta alt ansvar for barn og hjem (Oftung, 2009). Det er ikke dermed sagt at han skal gjøre alt alene, men scriptet om den likestilte faren inneholder forventninger om at mor og far skal gjøre omtrent like mye, både hjemme og i yrkeslivet. En slik fordeling er naturlig nok enklest å få til når mor og far bor sammen. Far forventes her å være tilgjengelig for sine barn, og hans omsorg vurderes som like bra som mors. I motsetning til forsørgerfaren, som ble forventet å stille opp for barna ved spesielle anledninger, er den likestilte faren pappa hele tiden, også i hverdagene. Farskapet blir hans personlige prosjekt (Oftung, 2009).

Samtlige overnevnte roller og script lar seg grovt sett dele inn i det Brandth og Kvande (2003) skiller mellom som den forsørgende og den omsørgende¹¹ far. Et alternativt begrepspar vil kunne være den tradisjonelle versus den moderne faren. Forfatterne kobler far som forsørger opp til en hegemonisk diskurs om kjernefamilie med komplementær arbeidsfordeling mellom mor og far, der mor er hjemmeværende og far er ute og jobber. Deres forskning viser, i likhet med Oftungs, at norske fedre av i dag i liten grad forholder seg til denne diskursen for farskap. Dette gjelder særlig fedre som deler fødselspermisjonen med mor, og hvor begge parters inntekter er av betydning for økonomien (Brandth & Kvande, 2003). I følge fedrene som ble intervjuet der kjennetegnes den gode far ved nærhet til barnet. De er opptatt av at relasjonen til barnet skal preges av god tid, intimitet, kommunikasjon og deltakelse (Brandth & Kvande, 2003).

2.2.4 Fedre og farsrolle etter samlivsbrudd

Begrepet «den fraværende far» har fått ny betydning i moderne tid. I krigstid og fram til 1970-tallet ble termen brukt om fedre som så barna sine lite som følge av krigsinnsats og arbeid. I moderne tider kobles begrepet gjerne til skilsmisse (Giddens, 2009). Flere og flere fedre ønsker seg imidlertid en aktiv plass i barnas liv etter samlivsbrudd (St.meld. nr. 29 (2002-2003)), og det kan dermed synes som om de ønsker å fjerne seg fra begrepet. Dette er likevel ikke alltid like lett å gjennomføre i praksis. Etter et samlivsbrudd begrenses gjerne fedrenes muligheter til å gjennomføre de rutiner som tidligere var med på bekrefte farskapet. I noen tilfeller faller muligheten til å delta i hverdagslivets rutiner helt bort (Olmstead et al, 2009).

I stortingsmelding 29 (2002-2003) poengteres det at aktiviteten i fedreforeninger kan være et uttrykk for at en del single fedre føler seg diskriminert i forhold til samvær. Videre påpekes det at mange fedre føler at deres foreldreskap får en perifer stilling i forhold til mors (St.meld. nr. 29 (2002-2003)). Det biologiske farskapet, og i de aller fleste tilfeller også det juridiske, opprettholdes riktignok etter et samlivsbrudd. For mange fedre vanskeliggjøres likevel vedlikehold og utvikling av det sosiale farskapet. Det kan tenkes at muligheten til å videreføre sin kunnskap og å trå støttende til for sine barn begrenses dersom fedre bor fjernt fra, eller har lite samvær med dem. Flere av de elementene som fedre selv oppgir som viktige for å ivareta sin relasjon til barna sine faller dermed bort. Fordi rollen som forelder i de fleste tilfeller befester

---

¹¹ Jeg bruker begrepet nærværende fedre, men dette kan forstås på samme måte som Brandth & Kvande (2003) definerer omsørgende fedre.

seg som en viktig del av vår identitet, kan det gå på den menneskelige verdighet løs dersom man blir fratatt muligheten til å utøve denne rollen slik man selv ønsker (Brock, 2008).

Relasjonen før og relasjonen nå

I de fleste tilfeller klarer fedre å komme fram til løsninger som sikrer deres relasjon til barna etter samlivsbrudd, men mange aspekter ved foreldreskapet får nye betingelser. Moxnes (1990) peker på at virkningene av skilsmissen, både for voksne og barn, avhenger av hvordan familien organiserte sitt familieliv før bruddet. Endringene for fars del kan sies å være større hvis han tidligere har levd i en familie med tradisjonell kjønnsrollefordeling enn hvis ektefellene har vært mer likestilte i hus- og omsorgsarbeid. Mye forskning har vist at deltidsforelderens relasjon til barna *etter* samlivsbrudd i stor grad speiler den relasjonen de hadde før bruddet (Dahlhaug, 2001). Dersom far i stor grad var fraværende også før bruddet, rapporterte mange barn i Dahlhaugs (2001) undersøkelse at de ikke savner eller ønsker mer kontakt. Dette gjaldt særlig dersom samlivsbruddet oppleves som en følge av fars problemer. Det har blitt antydnet at den norske velferdspolitikken, som legger sterk vekt på kontakt mellom far og barn, kan ha hatt en positiv innvirkning på graden av kontakt mellom far og barn også etter skilsmisse, selv om det understrekes at det trengs mer forskning for å finne fram til klare sammenhenger (Grødem, 2009). Selv om del fedre opplever en negativ utvikling av sitt forhold til sine barn, kan andre igjen rapportere om en bedret relasjon etter samlivsbrudd. I en forskningsgjennomgang Moxnes (2003) har gjort, kommer det fram at et stort antall barn har fått mer tid sammen med pappa og blitt mer kjent med ham etter samlivsbruddet.

Et interessant funn som kommer fram i undersøkelsen til Olmstead med flere, er at de fleste fedre kjenner på en ambivalens i forhold til å innta rollen som den disiplinierende faren. De erkjenner nødvendigheten av å sette grenser ovenfor sine barn, men ønsker likevel å fokusere mer på mer positive sider ved utøvelse av foreldreskap (Olmstead et al, 2009). Dette er særlig interessant med henblikk på at den tradisjonelle farsrollen i stor grad kobles til autoritet, og kan i så måte vitne om at fedre selv ønsker å vri sin farsrolle mer i retning av intimitet. En slik tendens kan tenkes å være særlig tilstede for foreldre som ikke bor sammen med sine barn til daglig. Det er naturlig å tenke seg at deltidsforeldre ønsker at samværet med barna deres skal preges av noe positivt, nettopp fordi tiden de har sammen er relativt knapp. Skilte fedre i Jevnes (2001) undersøkelse som har samvær med, men ikke daglig omsorg for barna, peker dessuten på at deres grensesetting har begrenset gyldighet, da både de selv og barna opplever

at de «egentlige» reglene for ønsket atferd lages hjemme hos mor. Det kan synes som om at mange skilte foreldrepar klarer å samarbeide slik at det er like regler som gjelder i begge hjem, men ved konflikt kan del deltidsforeldre likevel oppleve at barna refererer til hva de får lov til hos forelderen med daglig omsorg.

Fremtidsorienterte versus situasjonsorienterte fedre – eller ekte fedre versus lekeonkler
Disiplinering og utøvelse av autoritet kan ses på som en skillelinje mellom det Jevne (2001) kaller fremtidsorienterte og situasjonsorienterte fedre. Mens de fremtidsorienterte er opptatt av å gjøre samværet til en vanlig del av barnets hverdag, der også disiplin har sin naturlige plass, fokuserer de situasjonsorienterte fedrene mer på å gjøre noe spesielt ut av tiden de har sammen med sine barn. Førstnevnte fedre uttrykker at de ikke ønsker at barnas eneste motiv for å komme til dem skal være at de har noe spesielt å tilby i form av gaver, penger eller lignende. De situasjonsorienterte fedrene er mer opptatt av at samværet skal være moro for barna (Jevne, 2001).

Det situasjonsorienterte farskapet kan ha bidratt til å skape myter om at fedre etter skilsmisse er å betrakte som reserveforeldre eller lekeonkler (Jevne, 2001). Mange barn gir uttrykk for at de synes det er fantastisk med gaver og spennende aktiviteter til å begynne med, men at det å alltid skulle gjøre noe spesielt under samvær kan bli slitsomt i lengden. Det barn ønsker seg er ofte å kunne ha et helt normalt forhold til sine foreldre, hvor dialog og forhandling om hva som skal skje under samvær er en naturlig del av samhandlingen (Moxnes, 2003). Slik sett kan det se ut som om det er de fremtidsorienterte fedre som best treffer barns behov. I en stor tysk undersøkelse ga da også et stort flertall av skilte fedre uttrykk for at de følte seg degradert som far når de ble beskrevet som «fun-and-games-daddies» av eks partnere, rettsvesen og det offentlige hjelpeapparatet. Fedrene ønsket å tilby sine barn et hjem og en hverdag, ikke bare et besøkssted hvor morsomme aktiviteter sto på timeplanen (Amendt, 2008).

Forskning har avdekket at mange skilte fedre føler at de mister seg selv som pappa en stund etter samlivsbruddet (Amendt, 2008, Thuen, 2004). I stedet inntar de rollen som onkel, gudfar eller kompis. Amendt (2008) peker på at barn riktignok liker onklene, gudfedrene og kompisene sine, men at de ikke ser på dem som en del av sin nærmeste familie. Slike mennesker vil heller ikke ha like stor betydning i barnas liv som det foreldrene har. Når skilte fedre opplever at de får en slik rolle ovenfor sine barn, er det forståelig at dette kan være både

smertefullt og vanskelig å håndtere. Noen fedre tar opp kampen for å holde på eller gjenskape rollen som far, mens andre resignerer og godtar at de ikke lenger er den de pleide å være ovenfor sine barn. Atter andre fedre oppgir at de trives i den nye rollen som samlivsbruddet har tildelt dem. Likevel synes det som om mange skilte fedre ønsker å være en «ordentlig pappa» for barna sine. En av fedrene i Amendts (2008) undersøkelse uttrykker hvordan han ønsker å være pappa på følgende måte:

“After all, I’m pleading for a variation on natural, everyday fatherhood. Just the run-of-the-mill type of father and not some shining figure that appears every once in a while with mountains of presents, buries the kid in Lego bricks, swamps it with Alf stuff and then takes off again. More like the guy who works on his car, somebody like that!”

(Amendt, 2008, s. 55)

Sitatet illustrerer hvordan fedre ønsker å ta en naturlig plass i barnas liv og utvikling. Denne faren, og mange med ham, ønsker ikke å befinne seg i barnets perifere omgangskrets, men vil heller være en del av hverdagen. Det er et ønske som rommer fedres behov for å være forelder på samme måte som den barnet bor fast hos. Selv om praksis er i ferd med å endre seg, kan det at spørsmålet om skilsmissegfedre bare er lekeonkler fortsatt blir stilt, indikere at politiske intensjoner om likestilling mellom kjønnene hva foreldreskap angår fremdeles ikke er oppnådd. Dette bildet passer godt inn i hjelpe-til-scriptet for farskap hos Oftung (2009). Slik sett kan det se ut til at det i mange tilfeller er scriptet om hjelpe-til-faren som er underliggende i barnefordelingssaker etter samlivsbrudd, både de som gjøres opp privat og de som tas til retten. Fordi barna i de aller fleste tilfeller blir boende hos mor, tildeles far nærmest automatisk en hjelpe-til-rolle. Hjelpe-til-faren er da også det vanligste scriptet for farskap etter samlivsbrudd (Oftung, 2009).

2.3 Skilsmisse og samvær

2.3.1 Et nummer i statistikken

I 2011 ble det gjennomført 10.200 skilsmisser og 11.200 separasjoner i Norge. Tall fra SSB viser at antallet samlivsbrudd, definert som skilsmisse eller separasjon, har holdt seg relativt stabilt gjennom de siste fem årene (www.ssb.no c). Forskning gjort av Eurostat viser at skilsmisseraten i EU-land generelt har vært økende fra 1970-tallet og fram til 2009, noe som kan indikere at den norske tendensen ikke er enestående i europeisk målestokk

(<http://epp.eurostat.ec.europa.eu>). Tallenes¹² klare tale peker på at mange par ikke ønsker eller klarer å leve sammen på tross av løftet om å tilbringe gode og onde dager ved hverandres side.

Det relativt store årlige antallet skilsmisser bidrar til at statusen skilt ikke er unormal blant den voksne befolkningen. Ei heller er status som skilsmissebarn en uvanlig problemstilling blant norske barn og unge av i dag. For eksempel opplevde 10 011 barn under 18 år at foreldrene deres skilte seg i 2010 (statbank.ssb.no). Det store flertallet¹³ av disse barna blir boende med mor etter samlivsbrudd og har mer eller mindre jevnlig samvær med far. I Danmark er det slik at fleste barn som opplever skilsmisse, opplever det i løpet av sine første leveår (Dencik et al, 2008). Norsk statistikk viser at tendensen er motsatt her hjemme; norske barn løper generelt større risiko for at foreldrene går fra hverandre jo eldre de blir (Jensen, 2005).

2.3.2 Årsaker til skilsmisse

Skilsmisser følges alltid av endringer, noen ønskede og noen mer uhensiktsmessige. Bak et hvert samlivsbrudd ligger en unik historie som kan være med på å forklare hvorfor et par ser seg nødt til å gjennomføre slike endringer. Oppgaven har ikke plass til å gå inn på alle potensielle årsaker til skilsmisse, men viser her til noen som kan sies å være overordnede.

Moxnes (1990) har gjennom sin forskning konkludert med at det som regel ikke er én enkelt hendelse eller episode som utløser en skilsmisse. Selvfølgelig finnes det eksempler der utroskap eller overgrep umiddelbart fører til brudd. Moxnes finner likevel at folk i de fleste tilfeller har mer sammensatte grunner for å gå fra hverandre. Hun peker på at menn og kvinner kan ha ulike argumenter for hvorfor de ønsker å bryte ut av ekteskapet, og mener at et samlivsbrudd må ses i sammenheng med det familie- og samlivet den enkelte har levd i. En overordnet begrunnelse for skilsmisse hos Moxnes har vært at partene «har vokst fra hverandre» eller beveget seg i ulike retninger. Fra kvinnens ståsted har mangel på likestilling i ekteskapet mange ganger stått som årsak til at hun har brutt ut. Savn av nærhet og intimitet nevnes også av kvinnene. For mennenes del handlet skilsmissegrunnene mye om uoppnådde

---

¹² Den presenterte statistikken omhandler bare ektepar. Antallet samlivsbrudd blir sannsynligvis betraktelig høyere når det tas høyde for brutte samboer- og kjæresteforhold i tillegg. Dette understøttes av kilder som peker på at ekteskapet er med stabilt enn andre typer parforhold, og at samlivsbrudd er vanligere blant samboere enn blant ektefolk (Jensen, 2005).

¹³ Gjennomsnittsberegninger for årene 1996-2002 viser at dette jevnt over gjelder omtrent 80 % av norske skilsmissebarn (Jensen, 2005)

forventninger eller en følelse av at kona har forsøkt å endre hvem han er. Det pekes på at menn i stor grad har syntes å være fornøyde med, og ønske å opprettholde, en tradisjonell familiearbeidsfordeling, mens kvinnene i større grad har ønsket å bryte opp denne. Moxnes (1990) ser dette som et uttrykk for mannsdominans og kvinneundertrykkelse. Hvorvidt denne hypotesen holder stand over tjue år senere kan diskuteres, men den peker på et skjevt maktforhold som fremdeles kan sies å være tilstede mellom menn og kvinner. Fremdeles er det også slik som at uoverensstemmelser om arbeidsfordelingen mellom yrkesarbeid og hjem synes å være en viktig årsak til skilsmisse (Thuen, 2004).

I nyere arbeider skriver Moxnes (2003) at det er grunn til å anta at en av de medvirkende årsakene til samlivsbrudd kan være dårlig kommunikasjon mellom partene. Dersom kommunikasjonen er dårlig mens mann og kvinne fortsatt bor sammen, er det sannsynlig at dette er et mønster som vil følge partene etter samlivsbrudd. Høyt konfliktnivå mellom foreldrene er en av de faktorene som i sterkest grad påvirker barns utvikling negativt etter samlivsbrudd (Moxnes, 2003). Ut fra dette kan det argumenteres sterkt både for den obligatoriske meklingen par må gjennom i forbindelse med samlivsbrudd og eventuelt utvidet profesjonell hjelp dersom konfliktene er omfattende.

Et postmodernist trekk?

Også kjennetegnene ved det postmodernistiske samfunnet kan i et vidt perspektiv brukes som forklaringsmodell på den økende frekvensen av samlivsbrudd. Anthony Giddens formulerer en hypotese om at den individualiseringen vi ser i dagens moderne samfunn har ført til at vi ikke lenger gjør ting av forpliktelse, men at vi heller stiller spørsmål ved hva vi selv får ut av det (Giddens, 2009). Parforholdet er ikke noe gitt, men et valg det er opp til et hvert individ å ta. Videre velger vi hvorvidt vi ønsker å bli i forholdet eller bryte ut av det. Ofte begrunnes samlivsbrudd nettopp i mangel på noe- det være seg samhold, frihet, sex eller andre utilfredsstilte behov. Når hverdagen er full av ulike tilbud, får vi også muligheten til å velge bort noe, som oftest det vi ikke er så fornøyd med.

Dencik et al (2008) setter søkelyset på hvordan denne form for holdninger påvirker den moderne familiedynamikken. De konkluderer med at familielivet som verdi ikke har blitt noe mindre. Det som derimot har endret seg er vår evige jakt på lykke. Dersom drømmen om den evige kjærligheten ikke oppfylles, og man må arbeide for å få forholdet til å fungere, er

terskelen i dagens samfunn lavere enn tidligere for å gi opp. Forfatterne påpeker imidlertid videre at nettopp familien og parforholdet kan fungere som en skanse av trygghet i en verden som stadig forandrer seg (Dencik et al, 2008). Når en part i et ekteskap likevel velger å bryte, kan dette ha mange forklaringer, som pekt på ovenfor. I Moxnes' (1990) undersøkelse synes alle informantene å gi personavhengige begrunnelser for skilsmissem; de pekte på mangler ved partneren og ekteskapet, og var ikke opptatt av samfunnsmessige forklaringer. Likevel kan det tenkes at disse manglende er farget av forventninger som skapes i det samfunnet man lever i. Endring i kjønnsrollene har ført til at kvinnen ikke lenger er økonomisk avhengig av sin ektefelle. Dagens kvinner løftes fram som selvstendige og uavhengige, og ekteskapet av i dag holdes ikke lenger sammen av den gjensidige avhengigheten mellom mannlig produktivitet og kvinnelig reproduksjon (Andersen, 2003). Det er i den sammenheng et interessant poeng at det i svært mange tilfeller er kvinnen som tar initiativet til samlivsbruddet (Moxnes, 1990).

2.3.3 Konsekvenser av skilsmisse

En skilsmisse fører med seg både juridiske, sosiale, økonomiske og psykologiske konsekvenser. Jeg vil her gå kort inn på noen mulige konsekvenser uten at listen på noen måte er uttømmende.

Kort om konsekvenser for barn

Dagens høye skilsmisserater gjør at barndommen ikke er like trygg som før (Øia & Fauske, 2010). Det er ikke gitt at mamma og pappa kommer til å bo sammen til døden skiller dem ad, eller viktigere; mens barna vokser opp. En av de mest åpenbare konsekvensene av skilsmisse kan sies å være at barnet ikke får se minst én av foreldrene sine like mye som tidligere. Dette trenger imidlertid ikke å påvirke barna negativt; heller enn skilsmissem i seg selv er det det totale antallet forandringer et barn må tilpasse seg til som følge av dette, som er av betydning for barnets videre utvikling (Moxnes, 1990). For barns del ser det ut til at det går best dersom foreldrene makter å få til et godt samarbeid også etter bruddet (Moxnes, 1990, 2003). Dette bekreftes også i den britiske Cambridgestudien om konsekvenser av skilsmisse for barn og unge (Lund, 1987).

Konsekvenser for voksne

Mange av de konsekvensene som følger av en skilsmisse for de voksne parter er av ren praktisk art. De må sørge for at papirer underskrives og sendes til rette instans, gjøre opp boet, ordne opp i økonomiske spørsmål og avtale barnefordeling (Dencik et al, 2008). I forbindelse med skilsmisse innebærer det praktiske foreldreansvaret en fordeling av hvem som skal ha

den daglige omsorgen, samt forhandlinger om hvordan samværet skal foregå (Moxnes, 2001). I barneloven finnes føringer for deling av foreldreansvaret. Videre heter det seg at barn har rett til samvær med begge sine foreldre. Det må derfor utarbeides en avtale om hva slags samværsordning som skal gjøres gjeldende. Også økonomiske forhold må avklares. Det finnes ulike regler for betaling av barnebidrag som blant annet avhenger av foreldrenes inntekt og hva slags samværsordning man blir enig om.

En skilsmisse har også psykologiske sider. Fordi et samlivsbrudd ofte oppleves som en krise (Cullberg, 1994), er det naturlig å tenke seg at det er mange følelser i sving hos alle parter. Både sorg, sinne, frustrasjon, bitterhet, tiltaksløshet og en følelse av manglende håp for fremtiden kan gjøre seg gjeldende hos den skilte. Det kan være krevende å skulle takle dette følelsesmessige kaoset og samtidig ta hensyn til at barna skal ha det best mulig i denne prosessen. Mange voksne som står i et samlivsbrudd går ned i vekt, sykmelder seg eller blir synlig merket på andre måter. For de fleste er denne perioden forbigående, men for noen kan de psykiske belastningene av skilsmissen gå over i varige lidelser. Spesielt kan det å bli deltidsforelder virke som en risikofaktor i forhold til utvikling av psykiske problemer (Thuen, 2004). Et samlivsbrudd betyr i de aller fleste tilfeller at én av foreldrene, som regel far, ikke lenger får bo sammen med sine barn. En dansk undersøkelse konkluderer med at en del fedre, hvis kontakt med barna ble avbrutt i forbindelse med et samlivsbrudd, opplevde at dette førte til et «eksistensielt meningstap» (Dencik et al, 2008, s. 182). Dette er alvorlig, da optimisme, opplevelse av sammenheng og tro på egen evne til å mestre utfordringer skisseres som viktige egenskaper hos voksne etter samlivsbrudd (Brudal, 2003). Det kan tenkes at disse egenskapene svekkes hvis det er negative tankemønstre som dominerer. Jevnlig kontakt mellom deltidsforelder og barna ser imidlertid ut til å fungere som en buffer i forhold til psykiske problemer (Koch & Walstad, 2005).

Forskning viser at menn statistisk sett får flere sosiale og personlige problemer som følge av samlivsbrudd enn kvinner (St.meld.nr.8 (2008-2009)). I undersøkelsen til Moxnes (1990) rapporterte flere menn enn kvinner at de hadde mistet kontakten med omgangskretsen sin og følte seg ensomme etter bruddet. Utover dette er avstand mellom far og barn, økonomiske utfordringer eller manglende samarbeid med mor utfordringer som deltidsfaren kan støtte på etter skilsmissen. En kanskje hyggeligere konsekvens av et samlivsbrudd er at dette på sikt åpner for etablering av nye parforhold og familieførøkelser. Mange velger å etablere seg på nytt når det har gått en tid.

2.3.4 Samvær og samværsordninger

Samvær mellom barn og foreldre etter et samlivsbrudd reguleres rettslig etter barneloven.

Samvær kan defineres som “*stabil og utviklingsstøttende personlig kontakt mellom barnet og den av foreldrene barnet ikke bor fast sammen med*” (Koch & Welstad, 2005, s. 19).

Foreldrene har i utgangspunktet rett til å avtale samvær slik de selv ønsker. Barnet har imidlertid en lovfestet rett til samvær med begge foreldrene til tross for at de ikke lenger bor sammen med begge (bl § 42). “Vanlig samværsrett” defineres i barnelovens § 43, 2.ledd som samvær med barnet en ettermiddag per uke, annenhver helg, 14 dager i sommerferien, samt jul eller påske. Barneloven ble revidert i 2010 og vanlig samvær inkluderer per i dag en overnatting etter ettermiddagssamværet, tre uker i sommerferien, og annenhver påske,- høst,- jule,- og vinterferie (Barne-, likestilling- og inkluderingsdepartementet, 2010).

Samværet kan fastsettes med eller uten en skriftlig samværsavtale. Forskning har avdekket at andelen samvær er høyere i de tilfeller der en slik avtale foreligger (Sætre, 2004). De aller fleste foreldrepar kommer selv fram til en avtale om samvær (Moxnes, 2001). Mekling¹⁴ mellom ektefellene er likevel obligatorisk dersom paret har felles barn under 16 år (bl § 51, el § 26¹⁵). Meklingen har som formål å komme fram til en avtale om foreldreansvar, samværsrett og fast bosted for barnet (bl § 52, el § 26), hvor barnets beste skal stå i fokus (el § 26). Partene plikter å møte til time samtidig, og får utstedt meklingsattest etter én time. Dersom foreldrene ønsker det, kan de få mer enn en meklingstime, men attesten skrives likevel ut etter første time (forskrift 18.desember 2006 nr. 1478, §§ 7, 8).

Myndighetene legger, som lovverket, vekt på at samværet skal være til barnets beste, og at forhold som barnets alder, kjønn og relasjonen til den enkelte forelder må tas hensyn til når samværet skal fastsettes. Endringer i samværet kan bli nødvendig i tråd med barnets utvikling (Barne-, likestilling- og inkluderingsdepartementet, 2010). Hyppig samvær med begge foreldrene kan bidra til å forenkle barnets bearbeiding av selve bruddet, fordi samvær vil kunne redusere følelsene av tap og sorg. En annen fordel med samvær at det kan bidra til å opprettholde barnets relasjoner til øvrig familienettverk (Koch & Walstad, 2005). Samlet sett kan samvær med begge foreldre ses som en måte å opprettholde barnets trygghet i en uvant og

---

¹⁴ Mekling skal gjennomføres av en person med kjennskap til voksne og barns reaksjoner etter samlivsbrudd. Vedkommende skal videre ha faglig og juridisk kompetanse knyttet til dette. Mekler kan være fagperson ved familievernkontor, prest i offentlig stilling, fagperson i offentlig helse- og sosialinstans eller PP-tjeneste eller privatpraktiserende psykolog/psykiater/advokat (forskrift 18.desember 2006 nr. 1487, § 4).

¹⁵ El brukes her som forkortelse for Lov om ekteskap av 1991.

ny situasjon. Dersom barnet opplever at det på tross av et samlivsbrudd får lov til å opprettholde og utvikle sine relasjoner til både mor og far, vil dette kunne virke utviklingsstøttende. Det samme gjelder når barnet opplever at begge foreldrene er tilgjengelige for det, uavhengig av bosted. Barn trenger gjerne sine foreldre på ulik måte (Moxnes, 2003), og også etter brudd kan mor og far tilfredsstillende ulike behov.

I en rapport fra Arbeidsforskningsinstituttet kommer det fram at en større andel menn enn kvinner mener at barna bør bo like ofte hos far som hos mor (Holter, Svare & Egeberg, 2008). Selv om dette er en gjennomgående holdning blant menn, viser statistikk at hovedvekten av barn med skilte foreldre bor mest hos mor (Thuen, 2004). Flere forskere viser til at det ikke nødvendigvis er antall timer barna tilbringer sammen med sine foreldre som er avgjørende for deres relasjon, men at kvaliteten på samværet er viktigere. Likevel understrekes det at det beste foreldreskapet består av både kvantitet og kvalitet (Oftung, 2009, Jevne, 2001).

Delt bosted for barn

En måte å møte både deltidsforelderen og barnets behov for kontakt med hverandre, er å ha delt bosted for barn som samværsordning. Dette har blitt en stadig vanligere samværsordning i Norge, en tendens som også har gjort seg gjeldende i Sverige (Skjørten et al, 2007). Her defineres delt bosted, eller växelvis boende, ved at barna bor omtrent like mye hos hver av foreldrene og har et permanent hjem hos begge. Barnet kan likevel bare ha folkeregistrert adresse hos den ene forelderen (Socialstyrelsen, 2004). På tross av manglende definitive definisjoner i norsk sammenheng, forstås delt bosted på samme måte i Norge. Det finnes ulike måter å organisere samværet på, men det vanligste synes å være at barna bor annenhver uke hos hver av foreldrene (Skjørten et al, 2007).

Andelen foreldre som praktiserer delt bosted for barn økt de siste årene (Skjørten et al, 2007). I en artikkel sammenligner Sætre (2004) data fra 1996 og 2002, og viser til at delt bosted i 1996 var svært uvanlig, bare fire prosent av informantene praktiserte en slik ordning. Åtte år senere oppga dobbelt så stor andel av de spurte foreldrene at de hadde delt bosted som samværsordning. Dette tilsvarte omtrent 22 000 barn i 2002 (Jensen, 2005).

I Delt bosted-undersøkelsen¹⁶ rapporteres det at omtrent 10 prosent av skilsmissebarna i Norge har delt bosted (Skjørten et al, 2007). Det kan være vanskelig å komme fram til et korrekt tall for hvor mange barn som har delt bosted i dag, da ulike statistiske variabler kan være misvisende på det reelle tallet. For eksempel viser Jensen (2005) til at mange barn som er registrert boende på fars adresse, med far som enslig forelder, i virkeligheten bor like mye hos mor.

Det pekes på at fremveksten av delt bosted delvis kan forklares med utgangspunkt i endret familielovgivning. Det synes å være vanligere med delt daglig omsorg og bosted hos fedre som har vært gift med mor enn blant samboerfedre (Jensen & Clausen, 1997). Videre er det slik at forskning viser at par som har høyest sannsynlighet for å praktisere delt bosted er de hvor begge parter har høy utdanning og tjener godt, og hvor begge foreldrene har vært deltakende i barneoppdragelsen før bruddet (Skjørten et al, 2007). Endringer i reglene for barnebidrag har medført at størrelsen på bidraget i dag henger sammen med hvor mye samvær den enkelte forelder har med barna. Samtidig har endringer i barneloven har gjort det enklere for ugifte fedre å få felles foreldreansvar (Jensen, 2005). Den samlede interessen for fars stilling etter samlivsbrudd, samt hans økte erfaringer med barneomsorg gjennom for eksempel permisjonsordninger synes også å være medvirkende til at delt bosted har blitt en vanligere samværsform (Sætre, 2004).

Det har blitt argumentert med at delt bosted sikrer barnas behov for et dagligliv sammen med begge foreldre og kan bidra til å forhindre lojalitetskonflikter. Delt bosted fordrer imidlertid stor grad av samarbeid mellom foreldrene, og kan føre til at barna mangler en fast base å forholde seg til (Skjørten et al, 2007). Slik sett kan delt bosted utgjøre en utfordring i forhold til om barn får et stabilt oppvekstmiljø (Jensen & Clausen, 1997). Svensk forskning har avdekket at en del barn som har erfaring med delt bosted tidvis har følt det stressende å skulle bytte hjem på denne måten, men at de har kviet seg for å ta det opp med foreldrene i redsel for å såre dem (Socialstyrelsen, 2004). Dette illustrerer at delt bosted likevel ikke alltid klarer å ta brodden av lojalitetskonflikter. Videre peker Jensen (2005) på at selv om delt bosted er ment å

---

¹⁶ Delt bosted-undersøkelsen er gjennomført av Kristin Skjørten, Rolf Barlindhaug og Hilde Lidén på oppdrag fra Barne- og likestillingsdepartementet. I undersøkelsen har både foreldre og barn blitt spurt om sine erfaringer med delt bosted. Gjennom en spørreskjemaundersøkelse har omkring 1000 foreldre fortalt om sine erfaringer. 42 barn har delt sine fortellinger gjennom kvalitative intervjuer (Skjørten, Barlindhaug og Lidén, 2007). Undersøkelsen kan derfor sies å være svært omfattende, og en må kunne anta at de data som fremkommer her har stor overføringsverdi til andre foreldre og barn i Norge.

sikre barnas behov for omfattende samvær med begge foreldre, så kan det gå utover andre behov barna har, som fritidsaktiviteter og tid med venner. Likevel fremkommer det av Delt bosted-undersøkelsen at barna i stor grad å ha positive erfaringer med denne samværsordningen. Gode hverdagsrutiner i begge hjem blir imidlertid dratt fram som en forutsetning for at det ikke skal bli belastende å bytte bosted (Skjørten et al, 2007).

Hvorvidt delt bosted er en god samværsordning for barn og voksne avhenger av mange forhold. Både den norske og svenske forskningen det er referert til over konkluderer med at delt bosted kan være bra og fungere for noen, samtidig som det kan være helt feil løsning for andre familier (Socialstyrelsen, 2004, Skjørten et al, 2007). Det er en fordel at foreldrene bor nært hverandre slik at barna slipper barnehage- og skolebytte. De viktigste suksessfaktorene i forhold til delt bosted synes videre å være et godt foreldresamarbeid og omfattende lydhørhet for barnas behov. Det fordrer at foreldrene makter å lese barnas signaler og at de er villige til å gjøre endringer dersom samværsordningen viser seg å være til hinder for barnas beste (Skjørten et al, 2007).

2.4 Teori og praksis

Som den presenterte teorien viser kan det være utfordrende å være far og forelder i dagens postmoderne samfunn. Ulike samfunnsendringer har ført til at det i dag snakkes om «de nye fedrene»; menn som prioriterer familieliv på lik linje med yrkeskarriere, og som ønsker å være en betydningsfull figur i sine barns liv. Videre har endrede strukturer ved samfunnet og i familiepolitikken medført at det finnes mange forventninger om hvem fedre og mødre skal være i dagens samfunn. Det har blitt belyst at foreldrerollen av i dag forstås som krevende. Et samlivsbrudd kan medføre ytterligere utfordringer i forhold til hvilke roller foreldrene skal spille ovenfor sine barn. Selv om teoriene og kunnskapen som er framsatt her kan gi noen innspill om foreldreskapsutøvelse både før og etter samlivsbrudd, kan det være slik at praksis oppleves ganske fjernt fra teorien. Videre kan den kunnskapen som allerede eksisterer om farskap og farsroller være med på å påvirke hvordan far forstår seg selv. Gjennom å intervjuer fedre om deres forståelse har jeg fått muligheten til å koble deres oppfatninger av farsrollen etter samlivsbrudd opp til eksisterende teori. I de følgende kapitlene presenteres oppgavens empiriske materiale og deretter diskuteres teorien opp i mot fedrenes opplevde praksis.

3.0 Metode

Dette kapitlet vil redegjøre for de metodiske tilnærminger jeg har brukt og valg jeg har gjort i forbindelse med prosjektet. Først presenteres det kvalitative intervjuet som datainnsamlingsmetode sammen med enkelte drøftinger vedrørende metodevalget i forhold til denne oppgaven. Jeg vil deretter gjøre rede for oppgavens datamateriale. Jeg viser her til hvordan rekrutteringen har foregått og hvem utvalget består av. Sistnevnte underkapittel legger spesielt vekt på å drøfte styrker og svakheter ved utvalget mitt. Deretter presenteres det hvordan intervjuene og analyseringen har blitt gjennomført og sier kort noe om valget av litterære kilder. I kapitlets siste del vil jeg løfte fram noen etiske refleksjoner.

3.1 Det kvalitative intervjuet som datainnsamlingsmetode

Formålet med kvalitative metoder kan sies å være å skape en dypere forståelse for det fenomenet som utforskes (Holme & Solvang, 1996). Særlig egnet er de kvalitative metodene til å undersøke sosiale fenomener (Thagaard, 2009). Den kvalitative forskeren tilegner seg en slik forståelse ved å utvikle sin kunnskap om et fenomen gjennom observasjon, intervju eller feltarbeid. Generelt sett kan en si at mens den kvantitative forskningen fokuserer på lov-messigheter som lar seg generalisere, har den kvalitative forskningen vært mer opptatt av den enkeltes opplevelse av et gitt fenomen. Det er det unike ved fenomenet som belyses. Det kvalitative intervjuet er en særlig egnet metode i så måte, da dette tillater en å gå i dybden og forsøke å forstå fenomenene det forskes på (Ryen, 2002).

Det kvalitative intervjuet er spesielt egnet til å gi informasjon om enkeltpersoners erfaringer og selvoppfattelse (Thagaard, 2009). Den informasjonen som kommer fram gjennom intervjuer blir ofte deskriptiv, og det blir forskerens oppgave å analysere og fortolke fenomenet utfra de data han eller hun sitter på (Ryen, 2002, Thagaard, 2009). Å gjennomføre et kvalitativt intervju er imidlertid ikke helt uproblematisk. Særlig fordrer det at en tenker nøye gjennom etiske problemstillinger som kan oppstå gjennom hele forskningsprosessen. Videre har det blitt argumentert for at det kvalitative forskningsintervjuet ikke er vitenskapelig, og det er blitt stilt spørsmålsteget ved metodens evne til å gi objektive, pålitelige, gyldige og generaliserbare data (Kvale & Brinkmann, 2009). Jeg vil komme tilbake til dette senere i kapitlet.

3.1.1 Anmerkninger til bruk av kvalitativt intervju i denne oppgaven

For å unngå metodologiske utfordringer ved intervjuet, kunne jeg ha valgt å tilnærme meg oppgavens problemstilling gjennom en teoretisk oppgave. En slik oppgave ville kunnet ta for seg hva slags farsrolleforståelse andre har formidlet i sine forskningsarbeider. Når jeg likevel har valgt å gjennomføre kvalitative intervjuer har det sin begrunnelse i et ønske om selv å kunne få muligheten til både å utforske ulike fedres forståelse av sin rolle som deltidspappa etter samlivsbrudd, og samtidig sette dette i sammenheng med tidligere forskning på området. Jeg har funnet noen temaer mer hensiktsmessig å jobbe videre med og analysere enn andre. Temaene som analyseres er valgt ut fordi de er med på å belyse problemstillingen på en god måte. Samtidig rommer disse temaene emner som flere av de intervjuede fedrene var inne på. Dette behandles nærmere i 3.2.4.

Oppgavens problemstilling er deskriptivt formulert, og poenget har derfor vært å formidle fedrenes egen forståelse av sin farsrolle etter samlivsbrudd. For at oppgaven skal bidra til ny forståelse om fenomenet skilte fedres situasjon etter samlivsbrudd, må resultatene av denne studien imidlertid ses som en del av en større helhet. For å muliggjøre dette trengs analyse. I denne forbindelse aktualiseres en kritikk som har blitt reist mot kvalitative metoder. Det stilles spørsmålsteget ved om forskerens egen bakgrunn påvirker måten datamaterialet blir analysert på (Ryen, 2002). Det har blitt framsatt at den kvalitative forskningsprosessen tar utgangspunkt i forskerens før-forståelse. Dette er en betegnelse på den forståelsen forskeren har tilegnet seg gjennom utdanning og annen erfaring. Videre kan forskning bli påvirket av forskerens før-dommer, det vil si de holdninger han eller hun har til et fenomen forut for den faglige utforskningen av det. Både før-forståelse og før-dommer kan være med på å påvirke forskningen i en bestemt retning. Ofte kan det være slik at man leter etter trekk ved fenomenet som bekrefter vår egen før-forståelse og/eller før-dommer, og velger å overse trekk som peker motsatt vei (Holme & Solvang, 1996). Min egen før-forståelse for skilte fedres situasjon etter skilsmisse sprang i all hovedsak ut fra det bildet som har blitt formidlet gjennom media. Kunnskapen om fenomenet har blitt noe utvidet gjennom enkelte emner på studieplanen i min utdanning, spesielt på masternivå. Før-forståelsen min for fenomenet kan likevel sies å være noe overfladisk og ensporet, og også i hovedsak knyttet til andre perspektiver enn det faglige.

Det er i denne sammenhengen verdt å anmerke at jeg selv er skilsmissebarn, og jeg må derfor erkjenne at noe av min interesse for tematikken springer ut fra egne erfaringer. Når det er sagt, tar oppgaven likevel utgangspunkt i en helt annen dimensjon enn skilsmissebarnets forståelse. Ved å utforske en annen parts opplevelse og sette denne i sammenheng med mer faglig overordnede problemstillinger, unngår jeg å stille meg i en posisjon hvor bakgrunnen min kunne ha blitt av avgjørende betydning. Erfaringene kan likevel ha vært med på å forme mine før-dommer både om skilsmisse og fedres situasjon etterpå. Gjennom økt alder, utdanning og nye sosiale forbindelser har mine før-dommer endret seg en del, i den forstand at jeg til en viss grad har sett at problemstillingene knyttet til fenomenet er langt mer komplekse enn jeg først antok som barn og tenåring. Jeg har gått inn i arbeidet med oppgaven med en pro-pappa-holdning, som delvis skyldes et forsøk på å bøte på dårlig samvittighet for egen manglende forståelse i tenårene, men som også kan begrunnes ut fra en oppfatning om generell urettferdighet når det gjelder barnefordeling etter samlivsbrudd. Slik sett kan jeg forstå det hvis noen stiller spørsmål om jeg har hatt til intensjon om å idyllisere fars rolle etter samlivsbrudd og ikke stille de kritiske spørsmålene. Mitt ønske har likevel vært å belyse at fedres forståelser av sin rolle etter samlivsbrudd kan påvirkes av mange forhold. Før-dommen om kompleksitet har også blitt bekreftet gjennom intervjuene, som har gitt næring til en mer sammensatt forståelse av fedres situasjon etterpå. Intervjuene har sammen med at jeg har satt meg inn i mye litteratur på feltet, bidratt til at jeg i dag kan se fenomenet som studeres i masteroppgaven i et videre perspektiv.

3.2 Oppgavens datamateriale

Det er fire intervjuer med skilte fedre som danner det empiriske grunnlaget for denne masteroppgaven. I intervjuene har jeg tatt utgangspunkt i en naturalistisk tilnæringsmetode, der mantraet er at man skal prøve å få tilgang til informantenes virkelighet slik den fremtrer i dennes eget perspektiv (Ryen, 2002). En naturalistisk tilnæringsmåte har mange fellestrekk med fenomenologien. Det sentrale her å forstå fenomener på grunnlag av informantenes erfaringer, og en antar at virkeligheten *er* slik informantene oppfatter den (Thagaard, 2009).

Det har vært et poeng i min analyse at det er fedrenes egen forståelse som skal komme fram. Derfor følges den naturalistiske tilnæringsmåten til en viss grad opp i analysen, men fordi resultatene her er gjort til gjenstand for tolkning kan det tenkes at jeg gjennom analysering

fjerner meg noe fra det som var den opprinnelige meningen i fedrenes sitater. På det vitenskapsteoretiske plan beveger oppgaven seg derfor også i retning av hermeneutikken, hvor det sentrale er å fortolke handlinger ved å fokusere på et dypere meningsinnhold enn det som fremtrer umiddelbart. Hermeneutikerne har vært opptatt av fenomener kan forstås på ulike nivåer, og at det ikke kun finnes én sannhet. Det er videre et hermeneutisk prinsipp at mening bare kan forstås i lys av den kontekst den er en del av, slik at ulike deler av et fenomen forstås i lys av helheten (Thagaard, 2009). Selv om det primære har vært å sette fokus på hvordan fedre selv oppfatter og forstår sin farsrolle, så krever problemstillingen at fedrenes forståelse settes inn i en bredere, samfunnsmessig kontekst. Det er derfor hentet elementer fra både fenomenologisk og hermeneutisk forståelse i arbeidet med oppgaven.

3.2.1 Rekruttering

I rekrutteringsprosessen søkte jeg etter fedre hvis samlivsbrudd lå noe tilbake i tid, som på et tidspunkt hadde bodd sammen¹⁷ med partner han hadde barn med, og som hadde mindreårige barn han ikke bodde sammen med, men hadde samvær med. Samtlige fedre som er intervjuet møter rekrutteringskriteriene. Det er imidlertid verdt å merke at alle fedrene praktiserer en samværsordning som innebærer delt bosted¹⁸, slik at det kan stilles spørsmålsteget ved gyldigheten av kriteriet «ikke bor sammen». Kanskje bør det derfor presiseres at «ikke bor sammen» med også kan bety «ikke bor sammen med på heltid». I to tilfeller har foreldrene valgt at det ene barnet har adresse hos mor, det andre hos far, men begge barna bor halvparten av tiden hos hver av foreldrene.

To av fedrene er rekruttert gjennom Foreningen 2 Foreldre (F2F). Undertegnede har fått videreformidlet kontakt med disse fedrene gjennom ledelsen i en av foreningens fylkesavdelinger. Det ble sendt en mail til sekretariatet med et skriv som informerte om prosjektet,

---

¹⁷ Alle de intervjuede fedrene har på et tidspunkt vært gift med mor. Det er derfor ikke diskutert om forståelsen av farskapet er annerledes for menn som har vært gift med mor enn for de som kun har vært samboer med henne. Det er verdt å anmerke at fars juridiske bånd til barna styrkes når han er gift med mor, og det at fedrene som er intervjuet her har en del rettigheter i forhold til farskapet, kan ha vært med på å påvirke forståelsen i retning av en likestilt forelder. I en undersøkelse om samvær kommer det fram at far har en mer perifer stilling i de tilfeller der foreldrene ikke har vært gift (Jensen & Clausen, 1997). Funnene som presenteres her må ses i lys av dette.

¹⁸ En far sier at sønnen bor hos ham bortimot femti prosent av tiden. Fordi dette ikke er nærmere definert kan det diskuteres hvorvidt sønnen har delt bosted eller utvidet samvær, men oppgaven vil ikke problematisere dette. Her vil jeg regne samværsordningen som delt bosted, da far og sønn uansett har mer samvær enn det som per i dag er vanlig.

og dette ble videreformidlet på e-post til alle medlemmene i fylket med en oppfordring om å ta kontakt dersom de ønsket å delta. Bare noen få potensielle informanter meldte seg, og noen av dem falt utenfor utvalget da de ikke møtte rekrutteringskriteriene i tilstrekkelig grad. Til slutt endte jeg opp med to informanter fra F2F. De øvrige informantene er rekruttert gjennom den såkalte snøballmetoden (Ryen, 2002). Det vil si at jeg i etterkant av intervjuene har spurt mine informanter om de kjenner til noen andre fedre som kunne tenkes å kunne bidra med relevante fortellinger.

3.2.2 Utvalget

Utvalget består av fire fedre med barn i aldersgruppen 6-18 år¹⁹. Fedrene er selv i alderen 37-43 år. De jobber innenfor et bredt spekter av yrkesgrupper, men alle er tilknyttet det private arbeidsmarkedet. Tre av fedrene er i dag i nytt forhold, mens én er enslig. Alle er bosatt på Østlandet. Samtlige fedres samlivsbrudd ligger videre mer enn seks år tilbake i tid, og de har derfor mange års erfaring som deltidsforeldre. Utvalgets representanter ligner hverandre på mange måter, men har likevel unike historier å fortelle. I det følgende skal det gjøres rede for to forhold ved utvalget som kan ha vært med på å påvirke mine resultater.

Middelklasseperspektiv

Samtlige av fedrene kan ses som representanter for det som har blitt kalt de «de nye fedrene», det vil si fedre med evne og ønske til å engasjere seg i og ta ansvar for barn (Hennum, 2002). De kan videre betegnes som ressurssterke menn, både materielt og intellektuelt. De har godt betalte jobber, og kan sies å tilhøre middelklassen. Klasse som perspektiv vil bare i liten grad diskuteres i oppgaven, men resultatene som presenteres må ses i lys av at den forståelsen av farskap som presenteres i oppgaven, kan sies å ha sin plass i et middelklasseperspektiv. Det kan begrunnes ut fra flere punkter. Stefansen (2008) har for eksempel poengtert at ett av kjennetegnene ved foreldreskapet i middelklassen kan sies å være at begge foreldrene har et slags individuelt omsorgsprosjekt for barna sine. Dette belyser at de forstår seg om likestilte foreldre, et perspektiv som også har vært sentralt i analysen i denne oppgaven. Det har blitt observert en tendens til at et slikt likestilt foreldreskap først og fremst trer fram hos par med høyere utdanning og god inntekt (Stefansen, 2008).

---

¹⁹ En far har også en datter på ett år og åtte måneder, men fordi han er samboer med dennes mor, er ikke problemstillingen om deltidsforeldreskap aktuell i hennes tilfelle.

I en rekke forskningsprosjekter har det også blitt henvist til at «de nye fedrenes» måte å utøve foreldreskap på er typisk for fedre i middelklassen (Hennum, 2002). Når så synes å være faktum kan det stilles spørsmålsteget ved om analysen bare kan gjøres gjeldende for utdannede fedre med god inntekt. På den annen side har andre forskere valgt å analysere foreldreskapet i et middelklasseperspektiv fordi det rommer de verdiene som norske foreldre i størst grad baserer sin oppdragelse på i dagens Norge (Hennum, 2002). Slik sett vil farskapsforståelsen som formidles her kanskje likevel kunne aktualiseres på tvers av klasseskiller. Fordi middelklassen kulturelt sett oppfattes også som det gjennomsnittlige i samfunnet (Hennum, 2002) vil mange skilte fedre kunne forstå sitt farskap inn i dette klasseperspektivet. Likevel finnes det mange måter å forme sitt farskap på. Selv om middelklasseperspektivet i mange tilfeller legger føringer for utøvelse av farskapet, også gjennom politikk, kultur og samfunn, åpner nettopp dagens familiepolitikk, vår kultur og samfunnsforståelse for øvrig opp for at den enkelte selv kan finne fram til løsninger som fungerer. For oppgavens vedkommende skal det derfor poengteres at selv om de intervjuedes historier analyseres med utgangspunkt i et middelklasseperspektiv, så er skilte fedre ulike og utformer sitt farskap på måter som passer dem selv best. At de har mulighet til å gjøre dette, illustrerer også individualiteten som preger det postmoderne samfunnet.

Når middelklasseperspektivet på foreldreskapet vektlegger likestilling er det også et interessant poeng at alle fedrene som er intervjuet har en samværsordning som innebærer delt bosted. En kan tolke dette som et signal på at disse parene allerede i utgangspunktet har et likestilt foreldreskap. Resultatene kunne med andre ord vært annerledes dersom man hadde intervjuet fedre som ikke hadde vært likestilte foreldre i utgangspunktet. Når det er sagt er det imidlertid viktig å anmerke at flere av fedrene som er intervjuet her har gitt uttrykk for at de praktiserte en mer tradisjonell omsorgsmodell da de var gift med mor enn i etterkant av bruddet. Én far var eneforsørger mens mor var hjemmeværende på heltid. Samtlige fedre har vært delaktige fra starten av, men har spilt en noe mindre omsorgsrolle enn mor i forhold til andre forpliktelser, da spesielt arbeid. Ønsket om likestilt foreldreskap kan i stor grad sies å ha utviklet seg og blitt viktig for informantene først etter at bruddet har vært et faktum.

Foreningsmedlemskap

En annen utfordring ved utvalget er at deler av det er rekruttert gjennom en forening som organiserer deltidsforeldre. Anett Bjørndal (2008) har i sin masteroppgave²⁰ også rekruttert fedre gjennom F2F ved å informere om sitt prosjekt og deretter oppfordre fedre til å ta kontakt. Hun peker, med henvisning til Thagaard (1998)²¹, på at slik selv-rekruttering, det vil si at mulige informanter tar kontakt selv, kan føre til skjevheter i utvalget. Dette kan skje på bakgrunn av at kun de som mestrer situasjonen det skal intervjues om tar kontakt, mens informanter som har problematiske opplevelser i forhold til intervju fenomenet lar være å følge opp henvendelsen. Bjørndal skriver at det er hennes oppfatning at fedrene som har tatt kontakt med henne har fått bearbeidet samlivsbruddet og dermed kan prate kontrollert om sin situasjon. Likevel understreker hun at ingen av hennes informanter forteller klassiske solskinnshistorier. Hun forstår det slik at de har sagt seg villig til å delta i hennes studie for å belyse hvordan farskap etter samlivsbrudd kan oppfattes, og håper dette kan være til hjelp for andre fedre (Bjørndal, 2008). Også mine informanter, både de som har tilknytning til F2F og de som ikke har det, begrunner sin deltakelse i at de ønsker å bidra med sin historie for å kunne hjelpe andre i samme situasjon. Videre begrunner noen av dem sin deltakelse i et ønske om endring; dersom de problemstillingene de har vært gjennom som skilt far settes på dagsorden, håper de at dette kan føre til bevisstgjøring og endringsvilje både på politisk nivå og i hjelpeapparatet.

Medlemskap i en forening som F2F kan ses som et tegn på et engasjement som er større enn det en ser i gjennomsnittsbefolkningen. Det kan i den forbindelse tenkes at det er en spesifikk type foreldre som velger å bli med en slik forening. Foreningen 2 Foreldre definerer seg selv som en forening med visjon om å skape trygge oppvekstforhold for barn med to hjem. De arbeider for å fremme likeverdig foreldreskap som prinsipp i barnelovgivningen, og ønsker at felles foreldreansvar skal være selvsagt uavhengig av samlivsstatus. Videre fokuserer de på beskyttelse av samværsretten og ønsker en trygde- og stønadspolitikk som belønner foreldre som klarer å samarbeide om barna etter brudd (www.f2f.no). Hovedpoenget hos F2F er å sørge for et likestilt foreldreskap, men som en av informantene med tilknytning til organisasjonen sier; den er nok først og fremst myntet på foreldre som av en eller annen grunn ikke får (nok) samvær med barna sine. Bjørndal (2008) peker i sin masteroppgave på at

---

²⁰ Se innledning for nærmere informasjon om denne.

²¹ Thagaard, T. (1998): *Systematikk og innlevelse. En innføring i kvalitativ metode*. Bergen: Fagbokforlaget.

hennes informanter er farget av medlemskapet i F2F, og at de bruker foreningens, og ikke nødvendigvis egne termer når de forteller sine historier. Jeg oppfatter ikke de to fedrene jeg har rekruttert via foreningen på samme måte. En av fedrene nevnte knapt medlemskapet i intervjuene. Den andre snakket om F2Fs prinsipper og sitt eget farskap som adskilte temaer, selv om det selvsagt fantes visse berøringspunkter mellom dem. Selv om hans farsrolleforståelse kan ha blitt påvirket av medlemskapet, oppfattet jeg det likevel som om han hadde et eget og uavhengig eierforhold til den farsrolleforståelsen han formidlet.

De to fedrene som er rekruttert via F2F forteller historier som omhandler rettsaker og barnebortføring. Det kan således spørre om deres historier har noen overføringsverdi i forhold til andre skilte fedre. På den annen side kan deres engasjement i foreningen sørge for at respondentene har reflektert en del rundt temaene som har vært i fokus. På denne måten kan det sikres at funnene gir uttrykk for en gjennomtenkt og reell forståelse av papparollen etter samlivsbrudd. Når det gjelder rettsak om samvær etter et samlivsbrudd er dette ikke en helt uvanlig situasjon i Norge i dag. Barnebortføringer er sjeldnere, men faren som har vært offer for dette, har også gjennomgått nok en skilsmisse som er av mer gjennomsnittlig karakter. For øvrig er det ikke noe videre spesielt med fedrenes opplevelser i forhold til skilsmisse og situasjonen etterpå. Videre har to av fedre ingen tilknytning til F2F, og dette kan bidra til å borte på eventuelle skjevheter et slikt medlemskap kan ha ført til. Generelt sett kan den gjennomsnittlige skilte faren også ha historier som ligner på F2F-fedrenes, uten at de har hatt noe ønske, behov eller kjennskap til medlemskap i foreningen.

3.2.3 Intervjuene

Intervjuene med de fire fedrene ble gjennomført i perioden oktober 2011- januar 2012, og tok utgangspunkt i en intervjuguide (vedlegg I) som undertegnede har utarbeidet. Intervjuguiden inneholder mange spørsmål, og ikke alle ble stilt til hver informant. Dette ble i stedet avpasset i forhold til svarene informanten ga, og metoden kan derfor sies å bære preg av et halvstrukturert intervju. Samtlige intervjuer har, med informantenes tillatelse, blitt tatt opp på bånd. Flere har påpekt at bruken av båndopptaker kan påvirke intervjusituasjonen (Holme & Solvang, 1996, Ryen, 2002). Jeg opplevde ikke at båndopptakeren ble til hinder for åpen samtale, den ble heller et hjelpemiddel vi «glemte bort» underveis i samtalen. Dens tilstedeværelse ble bare eksplisitt påpekt i ett tilfelle, da en far bannet, kom på at båndopptakeren var

på og unnskyldte språkbruken med en liten latter. Jeg noterte stikkord og enkelte sitater underveis, først og fremst som en sikkerhet dersom teknologien skulle svikte, men også for å understreke poenger jeg umiddelbart tenkte var viktige i forhold til problemstillingen. Slik sett begynte analysen allerede i intervjusituasjonen (Thagaard, 2009).

Intervjuene har blitt transkribert i sin helhet, så ordrett som mulig. Latter, kremting og nøling har også blitt notert i transkripsjonene, men utover dette er ikke informantenes kroppsspråk dokumentert. Opptakene ble slettet etter at de transkriberte intervjuene ble skrevet ut, dette i tråd med løftet som informantene ble gitt i informasjonsskrivet, samt kravet til personvern hos Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste (NSD). Samtlige intervjuer har hatt en varighet på mellom en og en og en halv time. Det ble inngått en avtale med alle informantene om at jeg kunne kontakte dem på mail eller telefon dersom noe var uklart etter transkribering eller det dukket opp nye spørsmål. I ett tilfelle sendte jeg ut en mail for å oppklare noen elementer, ellers ble ikke denne muligheten brukt.

Samtlige av informantene forteller i intervjuene om sin nåværende situasjon som deltidsforelder. Tre av fedrene er intervjuet ansikt til ansikt, mens en av informantene på grunn av arbeidsforpliktelser ikke hadde mulighet til personlig oppmøte. Intervjuet med vedkommende ble gjort via telefon. Etter hvert som noen intervjuer ble gjennomført, la jeg større vekt på å stille spørsmål innenfor temaer som tidligere informanter hadde snakket mye om. I en del tilfeller tok imidlertid fedrene opp disse temaene før jeg fikk anledning til å spørre. Slik treffer intervjuguide, og derigjennom problemstillingen som denne springer ut av, godt; tematikken er noe som opptar fedrene i deres hverdag, og noe de ønsker å snakke om.

Flere metodelitteraturkilder (Holme & Solvang (1996), Thagaard (2009)) advarer mot at det i en intervjusituasjon kan oppstå forventninger hos informanten om hva slags svar han eller hun forventes å gi ut fra den situasjonen vedkommende er i. Å stille seg selv i så godt lys som mulig er et menneskelig trekk. Fedrene jeg har intervjuet har på mange måter gjort dette, men de har også vært ydmyke i forhold til sin rolle i tingens tilstand, og jeg opplever at de har trukket frem både positive og negative opplevelser ved sin situasjon. Hvorvidt det er interessen for deltakelse i prosjektet, informantens personlighet, grei kjemi mellom meg og fedre eller en kombinasjon av disse som sørget for en god dialog vites ikke, men samtalen fløt

relativt godt i samtlige intervjuer. Det skal likevel anmerkes at jeg ble tryggere i rollen som intervjuer etter hvert. Dette innebar blant annet oppfølgingsspørsmål etter hvert kom mer naturlig, og at jeg slappet mer av i denne rollen. Det har i samtlige intervjusituasjoner vært rom for små pauser, kaffedriking, latter og litt utenomsnakk, slik at atmosfæren i alle tilfeller har vært god. Noen problemstillinger i forhold til gjennomføringen av intervjuene har likevel dukket opp underveis.

En utfordring handlet om min posisjon som ung kvinne i forhold til informantenes posisjon som menn i 30-40-årene. Det har blitt påpekt at forskerens kjønn kan ha betydning i intervjusituasjonen. Thagaard (2009) viser til forskning som har konkludert med at det ofte oppstår en kjønnsdikotomisering når forskeren er kvinne og informantene er menn. Det innebærer at informantene i intervjuet peker på kjønnsforskjellen mellom seg og forskeren, og gjerne fremhever sin egen maskulinitet. Gjennom dette kan informanten forsøke å ta kontroll over intervjusituasjonen, særlig dersom temaene det skal snakkes om er av en slik karakter at informantene forventer at den kvinnelige forskeren skulle stille seg kritisk til dem (Thagaard, 2009). Thagaard påpeker imidlertid videre at det sannsynligvis ikke blir like aktuelt å etablere seg som dominant overfor en kvinnelig intervjuer i en intervjusituasjon der tematikken er knyttet til vellykkethet. Fedrene som er intervjuet her må kunne sies å ha kommet såpass langt i sitt deltidsforelderskap at de har kunnet fortelle om både suksesser og nederlag. Noen av dem har fremhevet sin maskulinitet, men da som svar på spørsmål og så vidt jeg oppfatter ikke som et resultat av at de følte et behov for å fremstå som dominerende i forhold til meg. Kjønnsforskjellen mellom meg og informantene ble likevel påpekt av informantene i et par tilfeller. En far kommenterte for eksempel at *«det må sikkert være følt for en kvinne å høre»* at han nedprioriterte kjæresten til fordel for ungene sine. Utover slike kommentarer ble ikke kjønnsforskjellen noe tema, og jeg opplevde ikke at den var til hinder for åpen samtale.

En annen utfordring knyttet seg til hvor intervjuene skulle gjennomføres. Holme & Solvang (1996) peker på at kulissene rundt en intervjusituasjon kan være med på å påvirke svarene som gis. De knytter intervjusted til atmosfære og det ligger implisitt i deres argumentasjon (s. 102) at den informasjonen som gis påvirkes av både stedet og i hvilken situasjon den gis. Fordi jeg ikke har hatt naturlig tilgang til «nøytrale» møteplasser, tenkte jeg på forhånd at det kunne bli en utfordring å finne gode møteplasser for gjennomføring av intervjuene. Når jeg

har tatt kontakt med fedrene har de imidlertid enkelt og greit foreslått at jeg kan komme hjem til dem og gjennomføre intervjuene der. To av intervjuene ble gjennomført i fedrenes hjem, mens det tredje ansikt-til-ansikt-intervjuet ble avholdt på informantens arbeidsplass. Fordi det var de selv som foreslo møteplassen opplevde jeg meg ikke som noen inntrenger i deres privatliv. Snarere tvert i mot virket det som om det å være på kjent grunn har gjort det lettere for fedrene å prate åpent og ærlig om sin situasjon som deltids pappa.

Når det gjelder intervjuet som ble gjennomført på telefon var det en bekymring om hvorvidt dette ville føre til at informanten var mer tilbakeholden med informasjon. Dette viste seg å ikke utgjøre noe problem, informanten pratet åpent og svarte på alle spørsmål. Det har blitt påpekt at bruk av kroppsspråk og mimikk kan hjelpe intervjueren å lese informantene. Kroppsspråket kan være med på å vise engasjement, men også gi signaler dersom temaer som tas opp føles ubehagelig. Kroppsspråket kan derfor bidra til at intervjueren forstår når det er på tide å slutte å presse på for informasjon (Holme & Solvang, 1996). Gjennom telefon-intervju bortfaller denne muligheten. Jeg var derfor forsiktig med å stille sensitive spørsmål, men informanten tok selv opp fintfølede temaer og det virket ikke som om han oppfattet dette som problematisk.

3.2.4 Analysering

Teoridelen i denne oppgaven ble i all hovedsak skrevet før intervjuene ble gjennomført. Dette har ført til at jeg har hatt god faglig innsikt i temaene når jeg har satt i gang intervjuene. Lest litteratur har også lagt mye av grunnlaget for intervjuguiden, slik at denne er basert på eksisterende forskning. Slik sett oppsto det en naturlig kobling mellom teorien som allerede var skrevet og materialet som kom fram i intervjuene. Samtidig løftet fedrene også frem interessant ny tematikk i intervjuene som jeg ønsket å følge videre og sette i sammenheng med tidligere forskning. Jeg har derfor revidert teoridelen noe etter gjennomføring av intervjuer. Slik sett har arbeid med teori, metode og analyse blitt parallelle prosesser.

Når det gjelder framgangs- og forklaringsmåter innen forskning skiller det ofte mellom induksjon, deduksjon og abduksjon. Alvesson & Sköldbberg (2008) skriver at induksjon kjennetegnes av at man tar utgangspunkt i enkelttilfeller, finner noen fellestrekk og gjør disse

generelt gyldige, mens deduksjon handler om å ta utgangspunkt i at det generelle gjelder for enkelttilfellet. Forfatterne beskriver abduksjon som en slags mellomting; ny empiri tilkommer, men blir koblet med eksisterende teori. Det veksles mellom å presentere empiri og teori, og disse tolkes i lys av hverandre (Alvesson & Sköldbberg, 2008). Fordi jeg har endt opp med å veksle mellom eget datamateriale og tidligere forskning/teorier, kan det hevdes at oppgaven har fulgt et abduksjonsmønster. Både avslutningsvis og underveis viser jeg imidlertid til hvordan den empirien jeg har kommet fram til en viss grad kan generaliseres og brukes videre, slik at det også finnes elementer av induksjon. Kvalitative metoder baseres da også i hovedsak på induksjon (Olsson & Sörensen, 2003). Abduksjon synliggjøres spesielt i analysearbeidet der jeg hele tiden har vekslet mellom å finne poenger i eget datamateriale og koble dette til eksisterende litteratur.

Etter at intervjuene var transkriberte ble de skrevet ut og nøye gjennomlest med henblikk på å finne fram til fellestrekk som kunne danne grunnlag for ulike analysetemaer. Visse temaer slo meg som viktige analysetemaer allerede underveis i intervjuene og i transkriberingsprosessen, dette gjelder ikke minst tematikk omkring autoritet som samtlige fedre tok uoppfordret opp i intervjuene. Temaene som tas opp i analysedelen har i stor grad vokst frem gjennom intervjuene med fedrene, selv om de også gjenspeiler den teorien og tidligere forskningen det har blitt vist til i oppgaven. Analysearbeidet har i stor grad bestått i å kategorisere ut temaer i ulike bolker. Analysen som helhet synes å helle i retning av en personsentrert tilnærming (Thagaard, 2009), da fokus har vært å veksle mellom fortolkninger av ulike elementer ved hver av informantene og å forsøke å se etter trekk hos hver enkelt som kunne bidra til en helhetlig forståelse av fars rolleforståelse etter et samlivsbrudd. Det kan likevel ikke helt utelukkes at analysen samtidig bærer preg av en temasentrert analytisk tilnæringsmåte, da både tematikk og personlige forhold analyseres.

Analysen har foregått ved at jeg ved første gjennomlesning av de transkriberte intervjuene markerte sitater som pekte til den teorien jeg allerede hadde behandlet, samt de som sa noe om farsrolle- eller farskapsforståelsen til den enkelte informant. Tre overordnende analysetemaer; generell farsrolleforståelse, hverdagsliv og relasjoner, pekte seg etter hvert ut som relevante i forhold til problemstillingen. Jeg leste derfor gjennom intervjuene på nytt og skrev stikkord som markerte hvilket overordnet tema de ulike utsagnene passet inn under. Noen

utsagn har vært vanskelig å plassere, enten fordi de ikke helt passer inn i temaene som har blitt valgt ut, men likevel synes relevant for farsrolleforståelsen, eller fordi de passer inn flere steder. Enkelte av analysetemaene kan derfor sies å være overlappende, noe jeg har forsøkt å vise til i teksten. Videre dukket det opp enkelte temaer som flere av fedrene var spesielt opptatte av, men som likevel ikke kunne kategoriseres som overordnede temaer. Eksempler på dette er autoritet og kontinuerlig oppfølging. Slike temaer ble da linket til ett overordnet tema og behandlet videre derfra.

Umiddelbart etter at jeg hadde transkribert ferdig hvert enkelt intervju skrev jeg en presentasjon av den enkelte far. I en del metodelitteratur anbefales det å skrive et referat av intervjuene så nært innpå gjennomføringen som mulig (Thagaard, 2009). Skrivningen av presentasjonene kan sies å møte en slik anbefaling, samtidig som målet med disse var å gi et overblikk av informantens nåværende situasjon og fange essensen i hva han er opptatt av i sin forståelse av farsrolle og utøvelse av farskap. Jeg har valgt å inkludere disse prestasjonene som en del av analysen i oppgaven, fordi de kan gi leseren en oversikt over hvem fedrene er²². Samtidig har presentasjonene gitt meg anledning til å summere opp hvilke trekk som synes å være mest fremtredende i farsrolleforståelsen allerede innledningsvis i analysedelen. Stikkord til videre analyse ble notert samtidig med at presentasjonene ble skrevet, men jeg tok ikke ordentlig fatt på analyseringen før etter at samtlige intervjuer var gjennomført.

I oppgavens analysedel bruker jeg en del sitater. Flere metodebøker advarer mot for massiv gjengivelse av disse, i sær hvis de gjengis uten å bli en del av en faglig diskusjon (Ryen, 2002) eller hvis sitater plukkes ut for bare å belyse én side av det undersøkte fenomenet (Ringdal, 2007). Jeg har valgt å bruke sitater av én viktig hovedgrunn; jeg har ønsket å løfte frem fedrenes stemmer, og i mange tilfeller har de snakket så i klartekst at det har vært til oppgavens beste å sitere dem direkte. Jeg har i all hovedsak prøvd å la sitatene falle som en naturlig del av diskusjonen, og fordi fedrene er ulike, kommer også ulike meninger fram. Det skal komme godt fram av teksten hva som er direkte sitater og hva som er mine tolkninger. Dette siste kan ses som et uttrykk for akademisk redelighet (Ringdal, 2007).

---

²² Det kan settes spørsmålstejn ved om dette setter informantenes anonymitet i fare. Spørsmålet er nærmere behandlet i kapittel 3.3.

Reliabilitet, validitet og generaliserbarhet

I arbeidet med oppgaven og analysen har også vurdering av reliabilitet og validitet hatt en naturlig plass. Reliabilitet handler om hvorvidt forskningen er gjennomført på en pålitelig måte, og knyttes til kvaliteten på de data som foreligger. I kvalitativ metode handler det om å argumentere for og synliggjøre de metodologiske valgene man har gjort på en slik måte at selv en kritisk leser kan bli overbevist om at verdien av resultatene er god (Thagaard, 2009). Validitet handler om gyldigheten på de tolkningene som kommer fram i et forskningsprosjekt. Innen kvalitativ metode er det særlig hvorvidt den forståelsen en kommer fram til i én studie er overførbart til andre studier som er av betydning for validiteten. Også validiteten kan styrkes ved at en redegjør og argumenterer for fortolkingene sine. (Thagaard, 2009). Dette er forsøkt sikret gjennom dette metodekapitlet.

Reliabilitet og validitet henger sammen med generaliserbarhet (Kvale & Brinkmann, 2009). Når utvalget består av så få og homogene personer som her, gir dette grunnlag for å spørre om fedrenes utsagn også kan gjøres gjeldende for andre fedre i samme situasjon, og videre om resultatene kan generaliseres også til andre settinger (Kvale & Brinkmann, 2009). Nå kan målet ved kvalitativ forskning riktignok sies å være å finne fram til den enkeltes forståelse, og det har slik sett ikke vært noe poeng å finne fram til funn som er statistisk representative. Som tidligere påpekt finnes det også ulike måter å utforme farskap på, både før og etter samlivsbrudd, slik at ulike historier kan være med på å belyse ulike måter å utforme og forstå farsrollen på. Likevel kan det ses som en styrke ved oppgaven dersom funnene kan si noe om tendenser i den gruppen det forskes om. Thagaard (2009) peker på at det at lesere kjenner seg igjen i fortolkingene av fenomenet kan være en pekepinn i retning av validitet. Mitt håp er derfor at fedre spesielt og foreldre generelt kan gjenkjenne elementer av det som kommer fram i analysen.

3.2.5 Litteratur

Oppgaven baserer seg foruten intervjuene på norsk og internasjonal forskning som er fremsatt i analogier, rapporter og avhandlinger. Videre har jeg tatt utgangspunkt i en rekke politiske dokumenter for å plassere problemstillingen i en samfunnspolitisk ramme. De kildene det henvises til er i all hovedsak funnet gjennom høgskolens biblioteksdatabase BIBSYS Ask og gjennom generelle Internett søk på søkemotorer som Google. Noen kilder har jeg funnet fram til etter gjennomgang i av litteraturlister i aktuelle artikler og analogier.

All oppgaveskriving fordrer en viss selektering i hva slags kilder som skal benyttes og hvilke som skal utelates. Jeg har underveis i oppgaven ikke hatt noen strenge inklusjons/-eksklusjonskriterier i forhold til litteratur, men har etterstrebet å finne fram til de mest oppdaterte kildene. Når jeg viser til tidligere empiri, særlig i forhold til foreldreskap og skilsmisse, har jeg stor grad benyttet meg av norsk forskning da denne kan sies å være mest relevant i forhold til problemstillingen. Dette begrunner jeg i at farsrolleforståelsen kan sies å bli skapt og utviklet utfra det sosiokulturelle samfunnet man lever i. Når det er sagt finnes det mange land med sosiokulturelle rammer som ligner på de norske. Internasjonal forskning med overføringsverdi til norske forhold har derfor i noen tilfeller blitt inkludert fordi disse har gitt grunnlag til å sammenligne på tvers av landegrenser. Samtidig kan de internasjonale kildene i noen sammenhenger supplere den norske forskningen som foreligger på feltet. Når det gjelder mer generell teori, som det postmoderne samfunn og behovsteorier, har jeg etterstrebet å ta utgangspunkt i synspunktene til foregangsfigurer på feltet, uavhengig av nasjonaliteten til vedkommende.

3.3 Etiske refleksjoner

Kvalitativ forskning fordrer en bevissthet omkring etiske problemstillinger. I følge Thagaard (2009) bør all kvalitativ forskning påse at hensynet til følgende tre etiske hovedprinsipper er ivaretatt: informert samtykke, konfidensialitet og konsekvenser forskningen kan ha for de som deltar.

Et informert samtykke innebærer at deltakerne skal takke ja til å delta i prosjektet etter at de har mottatt relevant informasjon om hva prosjektet handler om (Ringdal, 2007). Samtykket skal også være fritt, det vil si at det ikke er framtvunget fra forskeren eller andre (Thagaard, 2009). Samtlige informanter i denne undersøkelsen har fått skriftlig og muntlig informasjon om prosjektet. Gjennom et informasjonsbrev²³ (vedlegg II) har samtlige blitt informert om hva prosjektet handler om, hva opplysningene skal brukes til, hvilke forutsetninger som gjelder for gjennomføringen av intervjuprosessen (inkludert løfte om konfidensialitet og

---

²³ Et skriftlig eksemplar ble overlevert personlig til de som er intervjuet ansikt til ansikt. Vedkommende som ble intervjuet på telefon fikk informasjonsskrivet opplest. En kortversjon av informasjonsskrivet ble også tilsendt ham på e-post i forbindelse med rekrutteringen.

anonymitet), samt opplysning om at de når som helst kan trekke sin deltakelse i prosjektet. Samtlige har også undertegnet en samtykkeerklæring²⁴ (vedlegg III).

Kravet til informert samtykke har etter hvert utløst en debatt om hvor mye informasjon som er nødvendig å gi informanter før deltakelse i et forskningsprosjekt (Kvale & Brinkmann, 2009). På den ene siden pekes det på at det skal gis tilstrekkelig informasjon til at informantene føler seg sikre på hva det er de skal delta i. I mitt informasjonsbrev er det gitt en kort og konsis beskrivelse av hva jeg ønsket å få ut av intervjuene med fedrene. Informasjonsbrevet ble gjennomlest før hvert intervju og fedrene ble deretter spurt om de hadde noen ytterligere spørsmål til prosjektet. Foruten at de uttrykte en nysgjerrighet på hvor langt jeg var kommet i prosjektet, hvor mange fedre som skulle intervjues og hvorfor jeg ønsket å jobbe med akkurat denne problemstillingen, dukket det ikke opp noen konkrete spørsmål til prosjektet. Jeg ga derfor ikke vesentlig mer informasjon til respondentene enn det som kommer fram i informasjonsbrevet. Det har blitt påpekt at for detaljert informasjon kan påvirke informantens måte å svare på (Thagaard, 2009). Ved å bare gi grunnleggende informasjon har jeg håpet å unngå dette. Videre er kvalitativ forskning ofte fleksibel, slik at man i løpet av forskningsprosessen fjerner seg noe fra det som var utgangspunktet for prosjektet. På forhånd vet en heller ikke hvor fortolkningen av data vil føre hen (Thagaard, 2009). Dette pekes på som utfordringer ved det informerte samtykke. I den grad min endelige avhandling avviker fra det som opplyses om i informasjonsbrevet skyldes dette nettopp at analyse og tolkning har ført til at jeg beveger meg inn på temaer som ikke eksplisitt har blitt nevnt i informasjonsbrevet.

Et informert samtykke henger også sammen med konfidensialitet. Som et ledd i å sikre informantens konfidensialitet, er prosjektet godkjent av NSD²⁵. Å behandle noe konfidensielt vil si at de opplysningene informantene gir fra seg i forskningsprosessen skal presenteres på slikt vis at informantene ikke kan identifiseres (Ringdal, 2007). Det er gjort noen grep for å sørge for dette. Både i transkriberte intervjuer og i avhandlingen er navn byttet ut, og andre sentrale kjennetegn, som alder og yrke, er modifisert slik at det ikke skal være fare for

---

²⁴ Vedkommende som ble intervjuet via telefon har etter eget ønske kun gitt muntlig samtykke. De skriftlige samtykkeerklæringene makuleres etter prosjektslutt.

²⁵ Godkjennelsen fra NSD er et krav når det skal samles inn sensitive personopplysninger

gjenkjenning, dette i tråd med NSDs retningslinjer for behandling og oppbevaring av personidentifiserende opplysninger. Videre er alle stedsnavn som nevnes i intervjuene kodet i de transkriberte utskriftene. Det er i liten grad samlet inn opplysninger om tredjeperson, men visse opplysninger om barna følger naturlig av oppgavens tema. Disse er behandlet med samme konfidensialitet som opplysningene om far. All skriftlig korrespondanse²⁶ mellom informantene og meg har blitt slettet.

Det ligger et etisk dilemma i at materialet skal være bearbeidet slik at det ikke skal være mulig å gjenkjenne informantene, samtidig som man skal gjenfortelle deres historier på en lojal måte (Thagaard, 2009). Når jeg med min før-forståelse og faglige kunnskap har tolket fedrenes utsagn, risikerer jeg samtidig å fremmedgjøre eller provosere informantene i forhold til hvordan de oppfatter sin egen situasjon (Thagaard, 2009). Det har derfor vært viktig for meg å hele veien understreke med hvems tunge jeg taler; fedrenes eller min egen. Mitt ønske har likevel vært å fremstille fedrenes fortellinger på så ærlig vis som mulig uten å avsløre deres identitet. Ønsket om å formidle et bilde av hvem fedrene er viser seg spesielt i analysekapitlet hvor fedrene presenteres. En slik presentasjon kan bidra til å gi leseren et bedre overblikk samtidig som han eller hun kan se de enkelte sitatene i lys av den helhetlige situasjonen vedkommende far befinner seg i. Jeg har likevel generalisert en del opplysninger for å sikre at de ikke skal være gjenkjennbare, og mener derfor at kravene til personvern er ivarettatt.

Selv om oppgavens respondenter er anonymiserte innebærer all kvalitativ forskning en viss inngripen i folks privatliv. Mulige konsekvenser for informantene ved deltakelse skal tenkes gjennom, og det skal unngås å utsette informantene for fysisk eller psykisk skade eller belastning (Ringdal, 2007). Nå har det blitt påpekt at faren for å skade noen i samfunnsvitenskapelig forskning er liten, men en risikerer å sette i gang eller forsterke negative og vonde tankemønstre hos den som blir intervjuet (Ringdal, 2007). Denne oppgavens tematikk berører svært personlige anliggender for de intervjuede, og det kan oppleves belastende for fedrene å rippe opp i temaer som har vært eller er vanskelig for dem. Derfor har det vært et poeng at skilsmissen skal ha vært noe tilbake i tid, slik at fedrene skal ha hatt tid til å

---

²⁶ Korrespondansen omfatter e-post og sms med kontaktinformasjon og veibeskrivelser.

bearbeide denne og dens konsekvenser. Dette hensynet kan også begrunnes i behovet for å ikke rippe unødvendig opp i pågående konflikter, det være seg av mellommenneskelig eller følelsesmessig karakter. Jeg har videre vært bevisst på å stille åpne spørsmål som informantene har kunnet besvare så detaljert de selv har ønsket, og latt være å følge opp dersom jeg har følt at vi har beveget oss ut i tematikk som faren egentlig ikke har ønsket å prate om. Dette har imidlertid ikke utgjort noe stort problem i noen av intervjuene. Ved å være var på signaler fra informantene har jeg likevel prøvd å ivareta respekten for enkeltindividet, noe som er en forutsetning ved all kvalitativ forskning (Ringdal, 2007). Jeg har også etterstrebet å gjengi deres fortellinger på så lojalt vis som mulig uten at dette skal gå utover deres anonymitet.

Kvale og Brinkmann (2009) likestiller et fjerde etisk hensyn i kvalitativ forskning med hovedprinsippene som allerede er nevnt. Flere andre har også belyst betydningen av forskerens rolle (Holme & Solvang, 1996, Ryen 2002, Thagaard, 2009). Kvalitative intervjuer innebærer nær kontakt mellom forsker og informant, og det kan være vanskelig å finne en god balanse mellom nærhet og distanse i den relasjonen som oppstår dem i mellom. Betydningen av kjønn og ulike elementer ved intervjusituasjonen er allerede belyst. Videre er det slik at forskeren selv er det viktigste verktøyet i kvalitative intervjuer. Det innebærer at en må vinne informantenes tillit. I de aller fleste tilfeller, også i min undersøkelse, krever dette at forskeren gir litt av seg selv for å skape en viss nærhet. Samtidig skal en ivareta en viss avstand, slik at forholdet ikke får preg av kameratskap (Ryen, 2002). Det kan med andre ord argumenteres for at det bør være en asymmetrisk maktfordeling i relasjonen mellom informant og forsker, slik at relasjonen dem i mellom ikke blir for nær. I utgangspunktet har forskeren makten i en intervjusituasjon fordi det er hun som bestemmer temaet for samtalen og stiller spørsmålene (Kvale & Brinkmann, 2009). Likevel må forskeren respektere informanten og legge vekt på å være lyttende og tilstede i intervjusituasjonen. Selv opplever jeg at dette har fungert greit i gjennomføringen av intervjuene.

En annen side ved forskerens rolle er knyttet til integritet; hvorvidt forskeren er seg bevisst de etiske hensynene som må tas i forbindelse med bruk av kvalitative metoder, og hvordan vedkommende tar dette med i betraktningen når han eller hun gjengir sin funn i den endelige rapporten (Kvale & Brinkmann, 2009). I dette ligger både at lojaliteten mot informantene blir

ivaretatt (Kvale & Brinkmann, 2009, Ryen, 2002) og at en forholder seg til det akademiske forfatterskapet på en måte som sikrer redelighet. Dette siste innebærer blant annet å sørge for at en ikke fabrikkerer, forfalsker eller plagierer data, eller at en bare publiserer data som støtter forskerens syn (Ringdal, 2007). Ved å forholde meg til retningslinjer fra NSD og Høgskolen i Lillehammer både underveis i intervjuprosessen og i skrivearbeidet, har jeg forsøkt å innta en bevisst holdning til etikken ved masteroppgaven. Jeg kan stå inne for at all gjennomføring er gjort så nært opp til de etiske retningslinjene som mulig.

Etter denne gjennomgangen av metodologiske valg og tilnærminger i prosjektet, vil jeg i neste kapittel presentere oppgavens utvalg nærmere, for så å gå inn i analyse og drøfting av fedrenes farskapsforståelser.

4.0 Å være pappa etterpå – en analyse av farskapsforståelser ²⁷

4.1 Fire fedre forteller

Her presenteres fedrene i utvalget. Enkelte detaljer i fortellingene har blitt modifisert for å ivareta personvernet til fedrene og andre som omtales, men ellers er presentasjonene ment å gi en viss oversikt over fedrenes erfaringer med samlivsbrudd og deres nåværende livssituasjon.

4.1.1 Ulf

Ulf er i slutten av 30-årene og jobber i bilbransjen. Han skilte lag fra ekskona, som han har to døtre sammen med, for ni år siden. I dag er han gift på nytt. Eldstedatteren på 16 år har adresse hjemme hos ham, men bor annenhver uke hos mor. Yngstejenta er tolv år og bor hos Ulf fra onsdag til mandag annenhver uke. Ulf har ingen barn sammen med sin nåværende kone. Det var Ulf som tok initiativet til samlivsbruddet. Han forklarer det slik:

Jeg opplevde at mora dems og jeg hadde et problem, altså jeg oppfattet det som et problem. Jeg bestilte en time til rådgiving på familievernkantoret og da jeg kom hjem og fortalte at vi hadde fått en time til rådgiving var det ikke noen som skulle blande seg borti sakene våre, vi hadde ikke noe problem. Og da ble den timen fra rådgiving til mekling i stedet.

Da meklingen først var gjennomført, skjedde ting fort. Ulf flyttet ut og etter noen måneder var det meste praktiske på plass. Fastsetting av samvær har imidlertid ikke gått knirkefritt for seg i Ulfs tilfelle. Selv om begge døtrene har ytret ønske om å få være mest mulig sammen med begge foreldrene, har ikke Ulf og ekskona klart å komme fram til en samværsavtale de begge kunne være tilfredse med på egenhånd. Den samværsavtalen de praktiserer i dag er en videreføring av en avtale de kom fram til gjennom mekling i tingretten. Dårlig kommunikasjon har vært et problem som har fulgt Ulf og ekskona hele veien, og som fortsatt utgjør en av deres største utfordringer i forhold til utøvelse av felles foreldreskap. Det er blant annet på bakgrunn av dette at Ulf har engasjert seg i Foreningen 2 Foreldre.

---

²⁷ I analysedelen (kapittel 4) tar jeg utgangspunkt i intervjuene koblet opp mot teori og tidligere empiri. Direkte sitater fra fedrene skrives her i kursiv, og her er språket i de fleste tilfeller ikke blitt rettet til korrekt skriftspråk. Dette er kun gjort der dialektiske uttrykk kan tenkes å true ivaretagelse av informantenes anonymitet.

4.1.2 Ludvig

Ludvig er i slutten av 30-årene og jobber med bilsalg. Han er pappa til Kristian på 14 år. Ekteskapet mellom ham og moren til Kristian ble brutt før sønnen fylte ett år. Ludvig forteller følgende om skilsmissen:

Vi var begge to litt sånn, når du først får gjort det med å gifte seg, så var vi litte grann av den gammeldagse sorten som skulle prøve, vi skulle ikke gi oss med en gang når ting begynte å røyne på. Men det som skjedde det var vel, det var rett og slett for lite følelser med i samlivet, og når sånne ting begynner å rulle, så ruller det bare på og blir større og større.

Da bruddet ble et faktum, ønsket Ludvig mye samvær med sønnen. Han og mor kom fram til en løsning som har ført til at Kristian har vært hos far bortimot halvparten av tiden, men han har bostedsadresse hos mor og det er hun som har den daglige omsorgen. Kristian har nylig ytret ønske om mindre samvær da han synes det er slitsomt å bruke så mye tid på å komme seg til og fra faren, som bor en halvtimes kjøretur unna morshjemmet. Ludvig er helt innforstått med endring i samværet selv om han synes det er trist at han får mindre tid sammen med sønnen.

Samarbeidet mellom Ludvig og Kristians mor har stort sett fungert greit, og de har i følge Ludvig ikke hatt de store kranglene etter bruddet. Likevel har det vært en del diskusjoner og noen uenigheter, for eksempel i forhold til grensesetting. Ludvig sier at en av de tingene han er mest opptatt av å formidle som far er at alle valg en tar får konsekvenser. Han er for tiden ikke i noe forhold, men han har vært gift en gang til etter ekteskapet med Kristians mor. Kone nummer to hadde med seg to eldre barn inn i ekteskapet som Ludvig i noen år var med på å oppdra.

4.1.3 Eskil

Eskil er i begynnelsen av 40-årene og jobber som daglig leder i det private næringsliv. Han har vært gift to ganger, og er i dag samboer på nytt. Han har to barn fra første ekteskap, to barn fra andre ekteskap og en datter med sin nåværende samboer. De to eldste barna, ei jente på 18 år og en gutt på 13, ble bortført av sin mor til hennes hjemland for ni år siden. Etter en

lang kamp har Eskil fått dem tilbakeført, de bor fast hos ham og han har den daglige omsorgen. I prosessen med å få tilbake de eldste barna røk ekteskap nummer to.

De mellomste barna, en gutt på sju år og jente på seks, bor hos Eskil og hans samboer femti prosent av tiden. Foreldrene kom fram til avtalen om delt bosted uten større konflikter, men det har i etterkant vært en diskusjon om hvor mange netter barna skal være hos ham i en samværsperiode. Fordi Eskil har fått ny jobb skal samværet med de to mellomste barna reduseres noe, men han ønsker i utgangspunktet å ha alle ungene så mye som mulig. Han sier:

[...] hun minste og han største går alltid og savner de to mellomste. Og det gjør jeg også. Det blir liksom et tomrom hver gang de er hjemme hos mammaen sin. Vi er liksom ikke komplette før alle sammen er samla.

Selv om han samarbeider greit med ekskone nummer to, opplever han at det er vanskelig å få informasjon om hva som foregår når ungene lever sine liv der. Dette kolliderer veldig med Eskils ønske om å være en ekte pappa. Han vil være mest mulig tilstede i sine barns liv. Han er en engasjert mann, både i forhold til barns rettigheter og familiepolitikk for øvrig. I den forbindelse har han mange ganger opplevd at det offentlige systemet er til hinder for hans deltakelse, og at det reduserer hans verdi som pappa. Han har vært noe involvert i F2F på grunn av de erfaringene har gjort som pappa.

4.1.4 Ingolf

Ingolf er i begynnelsen av 40-årene og jobber som daglig leder i et firma innen landbruksbransjen. Han ble skilt fra ekskona for sju og et halvt år siden. Sammen har de to døtre som i dag er tretten og seksten år. Jentene har delt bosted, og bor annenhver uke hos hver av foreldrene. En av jentene har adresse hos Ingolf, den andre hos mor, men de har samvær samtidig. Ingolf forklarer det slik: «vi har valgt at de følger hverandre. De bør ikke være skadelidende av at vi skiller oss liksom, i forhold til sitt samvær».

Det kom til skilsmisse mellom Ingolf og ekskona på bakgrunn av en rekke ulike forhold. Ekteskapet hadde skrantet i mange år da de bestemte seg for å gå hvert til sitt. I utgangs-

punktet så Ingolf for seg en klassisk løsning med samvær hver onsdag og annenhver helg, men etter å ha tenkt seg litt om og fått mange innspill fra folk rundt seg, foreslo han delt bosted for sin tidligere kone. Dette gikk hun med på, og samværet som ble fastslått enkelt og greit den gangen, opprettholdes per i dag. Ingolf synes de har fått til et rimelig greit samarbeid om jentene hele veien, noe han også mener er nødvendig dersom ordningen med delt omsorg skal fungere optimalt.

Ingolf har en jobb som krever hans tilstedeværelse mye av tiden, men han har alltid forsøkt å la døtrene komme i første rekke. Dette har han blitt enda mer bevisst på etter skilsmissen, men også før bruddet var han opptatt av å prioritere jentene. For at de skulle slippe å ha full plass i barnehage, har Ingolf enten tatt fri eller hatt med seg døtrene på jobb hver fredag siden eldstedatteren ble født og fram til skolestart. Det tror han har gjort noe med relasjonen dem i mellom. Han sier; [det er] «*vanskelig å sette fingeren på hva, men det har nok gjort at vi har et fint forhold*». I dag har Ingolf ny kjæreste, og med henne følger tre bonusbarn. De har besluttet å vente med å flytte sammen. Likevel har de sammen med de andre involverte foreldrene kommet fram til løsninger som gjør at de både ser mye til hverandre og til barna.

4.1.5 Fire fedre – felles forståelse?

Det viktigste fellestrekket for fedrene i dette utvalget er at samtlige har gjort seg opp noen erfaringer om det å være deltidsforelder. De har flere års fartstid som skilte fedre og har derfor hatt mange historier å bidra med. Samtlige har også kommet fram til en samværsordning som innebærer delt bosted. Det vil si at alle barna²⁸ som omtales i denne oppgaven har deltidsforeldre på heltid- både mor og far kan karakteriseres som deltidsforeldre. Når jeg snakker om deltidsforeldre i den videre analysen, er det likevel i hovedsak far jeg mener. Fordi rollen som deltidsforelder har blitt sagt å være en postmoderne rolle (Thuen, 2004), passer alle de intervjuede fedrene inn i oppgavens problemstilling. Utover dette skildrer fedrene flere ulike farskapsforståelser. Noen er overlappende, mens andre skiller seg fra hverandre. Alt i alt har Ulf, Ludvig, Eskil og Ingolf bydd på historier som gir et godt grunnlag for analyse av deltids-papparollen i det postmoderne samfunnet. Deres historier og farskapsforståelser vil i det følgende analyseres i lys av tre overordnede temaer; rolleforståelse, hverdagsliv og relasjoner.

---

²⁸ Unntaket er Eskils yngste datter som bor sammen med både mamma og pappa.

4.2 Fedrenes rolleforståelse

4.2.1 En ekte, likestilt og tilstedeværende pappa

Samtlige informanter formidler en forståelse av papparollen som en sammensatt rolle. Det finnes mange likhetstrekk mellom de rollene som har blitt skissert i tidligere forskning og de rollene som trekkes fram som viktige for mine informanter. Generelt sett kan det konkluderes med at de synes å bruke elementer fra mange ulike rolleidentiteter når de skal definere seg selv som far. Alle er opptatte av å være en tilstedeværende far, og de plasserer seg dermed inn i den farskapsforståelsen som har fått hegemoni i det postmoderne samfunnet; idealet om den nærværende far. Videre er ønsket om å være likestilt mor fremtredende hos samtlige.

Denne overordnede rolleforståelsen av seg selv som nærværende og likestilt forelder manifesterer seg på ulike måter. Gjennom fortellinger om hva de gjør sammen med barna sine, skisserer fedrene seg som samtalepartnere, trenere, lekekamerater, lærere, omsorgsgivere og viktige støttespillere. De ønsker i liten grad å forholde seg til rollen som forsørger selv om en del av dem er inne på de økonomiske utfordringene ved samlivsbrudd. Når de snakker om hvordan de forstår seg selv som pappa er en av de tydeligste tendensene at de ser på seg selv om pappa hele tiden til tross for at de bare er sammen med barna på deltid. Rollen som pappa er dypt forankret i deres identitet, og samtlige er svært takknemlige for den responsen de får fra barna sine. Eskil sier det slik; «*barna mine, det er de jeg lever for, og det er de som gir meg påfyll i hverdagen*».

Flere informanter er inne på at barna kommer i første rekke, foran både karriere og nye kjærester. Samtidig påpeker flere av dem at de ikke var like bevisst hvor viktig papparollen var for dem før de skilte seg. Samtlige informanter har jobber som krever mye av dem, og hadde det også på den tiden samlivsbruddet ble et faktum. Noen peker på at deres arbeidssituasjon var en medvirkende årsak til at det ekteskapet endte i skilsmisse. Når partene i et ekteskap har ulike prioriteringer, dukker det ofte opp en diskusjon om ansvar og ansvarsfraskrivelse. Man kan ende i en situasjon hvor man føler at man ikke er på samme sted, noe som kan vanskeliggjøre kommunikasjonen mellom partnerne. Som tidligere nevnt gir dagens samfunn en i slike situasjoner mulighet til å velge bort ekteskapet. Fedrene som er intervjuet her er imidlertid tydelige på at et forkastet ekteskap ikke betyr et forkastet farskap. Snarere tvert imot har bruddet vært en vekker for flere av fedrene, som sier at barna har fått en

større del av pappaen sin i etterkant. En far sier; «*jeg må jo si, jeg har tenkt på det sånn i ettertid, når en blir skilt, at en har jo blitt mye mer tilstede etterpå. Fordi du blir bevisst, det gjorde jeg da*». Fedrene som har opplevd skildder også en opplevelse av at de har vært heldige som får fortsette å ha nær kontakt med barna sine etter bruddet. En informant sier;

Jeg er heldig, for da jeg flytta fra kona, så i tida etterpå har jeg vært mer sammen med jentene, så sånn sett har det vært veldig positivt. Det er klart at når du finner ut at du skal gjøre det jeg gjorde så sitter du igjen med dårlig samvittighet konstant og da vil du gjerne prøve å være veldig tilstede. Samtidig som at du har en hverdag som skal utføres og. Men dem har nok fått en mye større bit av faren sin etter at jeg flytta.

Tilpassing av farsrollen

Samtidig som denne faren peker på forståelsen av seg selv som en tilstedeværende far, løfter han også fram en idé om at farsrollen til en viss grad har endret seg etter bruddet. Den generelle farsrollen har i flere år vært i endring, i bevegelse mot mer likestilling med mor. Informantene har tilpasset seg til denne rollen på ulike måter. Flere av dem forteller at det i småbarnsperioden var like naturlig at de tok seg av bleieskift og tåteflaskemating som at mor gjorde det. En far tok seg som nevnt ukentlig fri for å være sammen med barna i småbarnsperioden. Slike tendenser peker i retning av et mer likestilt foreldreskap i samlivet. Rollen som likestilt forelder har likevel blitt mer fremtredende for fedrene etter samlivsbruddet. Informantene er opptatt av at de skal få muligheten til å utvikle farskapet på sin måte, uten for mye innblanding fra mor. Dette kan både være et uttrykk for ønsket om å skape en selvstendig relasjon til barna og en måte å dyrke sin individualitet som forelder på. Dette forholdet har fått økende aktualitet etter samlivsbruddet. Ludvig sier; «*jeg er litt egoistisk når det gjelder den tida han er her. Det er min tid. Da er det mine regler, mine ting som gjelder*». Sitatet her er tatt ut av sammenheng, og det kan kanskje få Ludvig til å framstå som en veldig rigid pappa. Det er imidlertid sagt i en relasjonell kontekst, der Ludvig var opptatt av at han ønsket å bruke den tida han har sammen med sønnen på å formidle de verdier han mente var viktige for at han skal lykkes. Slik illustrerer han at hans rolle som far både er å være en lærer og en støttespiller. Videre er han opptatt av sin disiplinerende rolle i oppdragelsen, noe samtlige andre fedre også er inne på. Dette behandles nærmere i 4.4.2.

Også barna spiller en rolle i forhold til hvem far kan være for dem. Når barna utvikler seg stiller det også krav til at relasjonene mellom dem og foreldrene utvikler seg, og fedrene kan komme til å måtte spille andre roller enn de har gjort tidligere. Flere av informantene som har tenåringsbarn peker også på at den disiplinerende rollen har blitt ekstra viktig de siste årene. Det kan synes som om de i større grad forstår seg selv som veiledere og støttespillere for sine barn når de blir eldre, mens det er rollen som omsorgsgiver som er mest fremtredende mens barna er små. Det kan illustreres i det følgende sitat om hva en informant gjør sammen med barna sine: *«altså, det har vært variert, forandra seg mye nå fra noen år siden til nå, fordi at nå er det stort sett bare å frakte dem dit de skal, være en sånn drosjesentral»*. I dette ligger en forventning til farsrollen om at en skal støtte opp og legge til rette for at barna kan få dyrke sine interesser. Når barna blir eldre synes det naturlig at de finner på mer på egen hånd, slik at farsrollen får mer preg av tilrettelegging og veiledning i nye situasjoner. Samtidig trer rollen som samtalepartner fram som sentral når ungene blir eldre.

Den farsrolleforståelsen som skildres her synes å være generell, og vektlegger i liten grad det spesielle ved deltidsforelderrollen. Likevel kan dette aspektet være med på å stille krav til at farsrollen må tilpasses. Barn er forskjellige og har ulike behov. For fedrene i denne undersøkelsen har relasjonen til barna vært der helt fra de ble født. Det har vært viktig for dem å opprettholde kontakten med barna. Flere er likevel inne på at de er heldige som har barn som ønsker å være sammen med dem når de nå en gang har kommet til det valget å bryte ekteskapet med moren deres. De uttrykker en ydmykhet i forhold til barna, og forstår skilsmissen som en påført belastning. En slik forståelse for barnas situasjon påvirker også forståelsen av egen rolle. Informantene påpeker viktigheten av at de som fedre er tilstedeværende og lydhøre for barnas behov. Bekymringen og oppfølgingen av denne kan ses som et uttrykk for fremtidsorientert farskap. Det passer godt inn i bildet som fedrene har av seg selv som en ekte, tilstedeværende pappa.

4.2.2 Forpliktelse og følelser

Flere av fedrene som er intervjuet her har vært inne på at skilsmissen har gjort at de har måttet tenke igjennom måten de skal være far på. Selv om samtlige har lagt seg på en linje som går så tett opp til det likestilte foreldreskapet som mulig, viser de til flere tilfeller de kjenner til der far bevisst ikke har tatt en slik rolle. Ulf sier for eksempel:

Jeg hører kamerater, kollegaer, sier at dem skal være barnepike når dem skal hjem og se etter ungene sine. Men altså, du er ikke barnepike for ungene dine, ikke sant. Far, det er noe som du er, og det... for meg så har det aldri vært noe annet alternativ.

Flere av de intervjuede fedrene hevder at farsrollen er en rolle det ikke lar seg gjøre å velge bort, uavhengig av hvor mange utfordringer du måtte møte på veien. Far er noe du er, uavhengig av andre faktorer i livet. Når farsrollen forstås på denne måten, som en slags lovmessighet, gir det samtidig definisjonsmakten tilbake til far; det er han, og ikke mor, systemet eller andre, som kan definere hvordan han skal forstå seg selv som far. Eskil sier det slik; «så lenge en har gjort noen grep og fått barn så forplikter det også til å være pappa og da er en ikke pappa på lat, da er en ekte pappa».

Han peker her på forpliktelsen ved foreldreskapet. Ansvar som ligger ved papparollen, enten det er juridisk eller sosialt definert, kommer allerede den dagen barnet blir født og lar seg ikke avskrive før barnet er myndig. I mange tilfeller fortsetter foreldre å ta ansvar for barna sine lenge etter at de har fylt 18 år. I foreldreansvaret ligger et krav om å ta vare på barnet og ta avgjørelser på dets vegne (bl § 30). Begge deler kan oppleves som krevende, særlig hvis far og mor er uenige om hva som er til det beste for barnet. Når samarbeidet etter skilsmisnen ikke fungerer, kan det være vanskelig å holde fokus på ivaretagelse av foreldrefunksjoner selv om disse har som mål å sikre barnas beste. Når fedrene er opptatte av å ivareta sine forpliktelser ovenfor barna, handler dette også om å være bevisst på at en del av deres foreldreansvar handler om å ha fokus på rett plass. Det kan innebære at en som voksen må svelge noen kameler, men samtidig bidra til at en utvikler en foreldrerolle hvor en framstår som tydelig og trygg i forhold til sine barn.

Med ansvaret følger også en mulighet til å få førstehåndskunnskap om barnas utvikling. Selv om denne innskrenkes noe ved deltidsforeldreskap, kan det argumenteres for at det er foreldres ansvar å legge til rette for at de begge får ta del i barnas oppdragelse. Mange fedre er da også dette ansvaret bevisst. Brandth & Kvande (2003) fant for eksempel i sin undersøkelse at ansvar var en viktig del av farsidentiteten. Fedrene som er intervjuet i denne oppgaven peker på at selv om ansvaret til tider kan føles tungt å bære, så kan det også være et svært

givende ansvar. Å se barna vokse opp og utvikle seg er stort i pappaenes liv. Fedrene som er intervjuet her mener at de selv i stor grad har ansvar for å bidra til at denne utviklingen går i riktig retning. Ludvig sier det slik:

Jeg har ansvar for å utruste ham med all den oppdragelse og læring og forklaring og bygge ham opp. Litt sånn billedlig kanskje, at en voksen mann er bygd opp fra bunn med legoklosser, og det er meg som, jeg må hjelpe ham å putte disse legoklossene på plass.

Dette sitatet kan være med på å belyse farskapsforståelsen på mange måter. Det viser først og fremst til en forståelse av seg selv som en ansvarsperson i forhold til barnas utvikling og føyer seg slik sett rett inn i foreldreskapets mandat. Videre forutsetter et slikt ansvar tilstedeværelse, noe som peker i retning av en nærværende far. Hennem (2002) påpeker også at forpliktelse kan forstås som en viktig komponent ved foreldrekjærligheten, slik at valget om å fortsette å ta ansvar for barna kan ses som et uttrykk for at far er glad i og bryr seg om barna sine.

Parallelt med ansvarsfølelsen kan en i sitatet også lese et ønske om at ens egen påvirkning skal være av betydning. Et slikt ønske kan i et postmoderne perspektiv ses som et uttrykk for selvrealisering; fedrenes eventuelle suksess i oppdragelsen av barna vil gjenspeile dem som kompetente. Det er ikke nødvendigvis noen sammenheng mellom å påta seg forpliktelsen som forelder og være en kompetent omsorgsperson, men sitater som det overnevnte belyser en bevisst holdning om å strekke seg etter å være en god pappa som tar foreldreskapet på alvor.

4.2.3 Når barna er borte danser pappaene på bordet?

Rent følelsmessig kan det være utfordrende å skulle fortsette å være forelder etter et samlivsbrudd. Å ikke greie å opprettholde samlivet kan føles som et nederlag. Samtidig innebærer skilsmisse som påpekt et valg om å ikke kjempe videre sammen. I forhold til ungene kan dette føles tungt, noe Ingolf påpeker gjennom det følgende; «så er det jo selyfølgelig den derre, spesielt i starten, den sorgen, at du faktisk har valgt at du bare skal se ungene dine halvparten av tida». Livet som deltidsforelder innebærer, som sitatet belyser, at man ikke har tilgang til barna sine på heltid. Rollen som forelder kan komme litt i bakgrunnen når barna ikke er hos far.

Likevel er farsrollen så innvevd i ens liv at det er utenkelig å skru den helt av. Ulf uttrykker en bevissthet om at foreldrenes generelle livsførsel smitter over på barna gjennom følgende uttalelse: «*Så har jeg også lært at samtidig som du... du har barn, og så har du, ikke et liv ved siden av, men egne behov som du trenger å leve ut av og til også*». Han peker her på den vanskelige balansegangen som kan oppstå mellom det å skulle ivareta sine foreldrefunksjoner på en adekvat måte samtidig som man skal ta vare på seg selv. Noen ganger kan disse behovene stå i konflikt med hverandre, og danne grunnlaget for rollekonflikt. Slike kan for eksempel oppstå dersom far ikke klarer å prioritere riktig mellom barn og arbeid, eller mellom barn fra tidligere ekteskap og nye familieforhold. Alvorlige rollekonflikter som pågår over tid kan gå utover den enkeltes psykiske helse (Raaheim, 2002). Barn har behov for tydelige og trygge foreldre, og voksne kan ha behov for å være i psykisk balanse for å kunne ivareta sitt foreldreskap på en god måte. Selv om rollekonflikter er sannsynlig i alle foreldres liv, kan de imidlertid gjøre seg enda tydeligere når foreldrene må leve en stor del av livet sitt uten at barna er i nærheten. En far sier:

Du få jo på en måte to liv. Du har liksom den perioden hvor det da er, si det som DNB-reklamen; young, free and single, du kan få lov å bare være ego. Og plutselig så, fra en dag til den andre, så er du tilbake i papparollen og skal være den ansvarsfulle og oppdragende personen.

En slik forståelse av papparollen innebærer ikke nødvendigvis at en helt kobler ut pappantennene i «friperiodene», men peker på at man som voksen mann kan ha behov for å identifisere seg selv med andre roller enn papparollen i blant. I filmen *The Holiday*²⁹ belyser en av de mannlige hovedrollene dette på en eksellent måte når han skal forklare for sin nye flamme hvorfor han ikke har fortalt henne at han er enkemann og pappa til to døtre. Han sier at han i blant har behov for å gå ut og fokusere på noe annet enn å tørke bort spilt kakao og leke Mr. Napkin-head. Det han egentlig sier er at han noen ganger trenger å leve ut sitt eget liv, uten at dette nødvendigvis gjør ham til noen dårligere far. Et annet poeng i denne sammenhengen er at rollen som deltidsforelder kan være belastende og danne grobunn for psykiske problemer (Thuen, 2004). Ved å sette rollen på pause en liten stund kan man hente overskudd til å klare å fungere optimalt. I denne forbindelsen innebærer deltidsforeldreskapet en mulighet man ikke har i like stor grad i ekteskapet; nemlig at foreldrene kan avlaste

---

²⁹ Amerikansk-britisk komedie fra 2006 regissert av Nancy Meyers.

hverandre når hverdagen blir tøff. På bakgrunn av at man har en del dager uten barn, kan man gjøre en desto bedre jobb i samværsperiodene. Ludvig sier det slik; *« jeg tror kanskje det at en får lov til å ha den fritida er med på å gi deg overskudd til å være bedre foreldre når du da skal være det»*. I tillegg til å dyrke sin fritid velger de fleste informantene å jobbe mer i perioder uten samvær. Det innebærer at de kan ta mer fri når barna er hos dem. Samtidig er de opptatt av at de skal ha vanlige hverdager sammen med barna sine.

4.3 Hverdagsliv

Både tidligere forskning omkring farskap etter samlivsbrudd (eksempelvis Oftung, 2010) og i min undersøkelse viser at ønsket om å gjenskape hverdagen med sine barn står sterkt. Både barnas behov, samværsordninger, egen tilstedeværelse og kontinuitet i oppfølgingen er med på å påvirke hvordan fedrene kan organisere sitt hverdagsliv med barna.

4.3.1 Betydningen av barnas behov

For en del skilte fedre forsvinner hverdagen med barna etter et samlivsbrudd. Dette henger sammen med samværsordningene som i størst grad legger samværet til helger og ferier. I slike perioder er det naturlig at fokuset blir kos og hygge. Fedre som har blitt intervjuet i tidligere forskning har ytret et sterkt ønske om å dele mer tid sammen med ungene sine, til tross for at mer tid sammen ikke nødvendigvis sier noe om kvaliteten på samværet, det vil si hva hver enkelt part får ut av det. Informantene i denne oppgaven peker på at tiden går fort til tross for at de deler mange hverdager med barna sine. Fedrene skildrer generelt en hverdag som i all hovedsak består av å stå opp, spise frokost, reise av sted til skole og jobb, komme hjem og spise middag, delta på ulike aktiviteter og deretter gå til ro for kvelden. Ingolf uttaler; *«nå har dem såpass mange aktiviteter at det ikke er rom for så mange krumspring i hverdagen»*. Samtlige andre fedre kommer med sitater som ligner på dette. Slik sett kan det se ut til at også deltidsforeldrene opplever den berømmelige tidsklemma i samværsperiodene sine. Den postmoderne familien har da også blitt betegnet som en «svingdørfamilie», der alle familiemedlemmene møtes i døra på vei til og fra ulike aktiviteter som de selv verdsetter (Dencik et al, 2008). Dette er riktignok satt noe på spissen, men når skole, venner og organisert fritid skal plasseres på barnas timeplan blir tiden til samvær med mor og far innskrenket.

I tilfeller der deltidsforelderen bare har tradisjonelt samvær kan det derfor tenkes at han eller hun føler at tiden spises opp og at den tiden de får sammen med sine barn er minimal. Ved praktisering av delt bosted blir samværsperiodene noe lenger og en kan oppleve at en får mer tid sammen med barna. Likevel må det tas høyde for at barnas behov for samvær forandrer seg i takt med deres utvikling og alder, og det kan derfor godt tenkes at reell tid sammen med barna er liten i hverdagen. Ludvig sier følgende om sin 14 år gamle sønn; «*det er ikke så stas å sitte med pappa og se Dagsrevyen liksom. Så da er det gjerne å være på rommet og surfe på nettet eller spille X-box*». Slik sett illustreres det at selv om man er under samme tak i samværsperiodene betyr det ikke nødvendigvis at man er sammen hele tiden. Sånn kan det også i stor grad være i den tradisjonelle kjernefamilien. Det er likevel lettere å dele hverdagsliv med dem man deler hus med enn dem man ikke bor sammen med. Den fysiske nærheten innebærer også en større mulighet for å finne på noe sammen, enn når barna er hos den andre forelderen.

4.3.2 Betydningen av bosted og samvær

Samtlige fedre som er intervjuet her har relativt mye samvær med barna sine. Det er noe de priser seg lykkelig for. Det gir mulighet til å følge barna så nært opp som mulig, samtidig som barna får se mye til begge foreldre. En far sier det sånn; «*det beste for barn er sikkert at mamma og pappa er glad i hverandre, men det greide ikke vi, og da mener jeg at vi har gitt dem det neste beste da*».

Delt bosted kan bidra til at far og mor forstår seg selv på nye måter (Skjørten et al, 2007). Faren som står bak sitatet over forteller at begge hans døtre fikk menstruasjon for første gang i hans samværsperioder. Dette ga ham muligheten til å innta en rolle som det kanskje er naturlig at mor ville tatt hvis foreldrene hadde bodd sammen. Han mener at disse hendelsene har vært med å skape et sterkere bånd mellom ham og jentene. Når et foreldrepar praktiserer delt bosted er det like sannsynlig at slike ting skjer hos den ene som hos den andre. I tilfeller med lite samvær er det mer sannsynlig at fedrene går glipp av store deler av utviklingen. Dette kan være med på å fremmedgjøre ham i forhold til barna, og relasjonen kan være vanskelig å videreutvikle. Selv om skilte fedre kan være deltakende i fritidsaktiviteter og lignende også når de bare er helgepappaer, får de en større mulighet til å manifestere farsrollen gjennom deltakelse på alle områder i barnas liv når de har samvær utover det de etter loven har krav på.

I et postmoderne perspektiv kan utviklingen av delt bosted ses i lys av likestilling mellom kjønnene. Når lovgiving og politikk åpner for en slik samværsordning er dette en anerkjennelse av at begge foreldre kan bidra positivt til barnas utvikling og sosialisering; det er ikke nødvendigvis slik at det er til det beste for barna å bo mest hos mor og ha far som helgepappa. En av fedrene er inne på et interessant poeng i forhold til delt bosted. Han funderer på om denne ordningen i mange tilfeller er et uttrykk for foreldrenes egoisme heller enn et ønske om å sikre barnas beste. Dette er et poeng som også er framsatt i den relativt lille forskningen som finnes på feltet. Skjørten et al (2007) stiller nettopp spørsmålsteget ved om ikke delt bosted kan argumenteres fram som en løsning for foreldrene heller enn barna. Begrunnelsen til mine informanter for valgt samværsordning er da også stort sett varianter av «jeg ønsket å være mye sammen med barna mine». Samtidig, og dette er et viktig tillegg, likestiller de barnas behov med sine egne. Alle fedrene åpner for endringer i samværet dersom barna skulle ytre ønske om det. En far er opptatt av hans barn skal slippe å oppleve at de bor i bag, og han og mor har derfor sørget for at de er fullt utstyrt i begge hjem. Videre har et par av fedrene gått inn for å velge delt bosted på bakgrunn av ulike omstendigheter i barnas øvrige livssituasjon for å sikre at de blir ivaretatt på best mulig måte. Historiene til disse fedrene er med på å belyse at det finnes flere årsaker til å velge delt bosted enn foreldrenes egoisme. Når de gir uttrykk for å ønske mye samvær kan dette også forstås som uttrykk for at ønsker å være en nærværende pappa med barna i fokus.

4.3.3 Betydningen av tilstedeværelse

Når hverdagsperspektivet har blitt så fremtredende kan det være på sin plass å definere hva som ligger i det. Enkelt sagt dreier det å dele hverdag seg om å dele store og små øyeblikk. En far definerer det å få lov til å gjøre lekser sammen med døtrene som viktige små hverdagsøyeblikk. Dette viser til de dagligdagse stundene far og barn har sammen. Andre øyeblikk er av mer sjelden karakter og opptrer kanskje ikke like ofte. Skilte foreldre løper generelt en høyere risiko for å gå glipp av spesielle øyeblikk rett og slett fordi tiden med barna er innskrenket. En far peker imidlertid på et viktig poeng;

Det som stort sett blir dratt fram i sånne lykkefortellinger det er jo det første steget eller første gangen han reiser seg eller noe sånt noe, men det er jo så mange fler av de der. Det å få lov til å løfte fram ungen din til nok en seier, det er jo lykke.

Han er her inne på de gode følelsene som forbindes med foreldreskapet. Hos Brandth og Kvande (2003) ble det påpekt at det å få barn kan oppleves som en døråpner til følelseslivet for mange menn. Barna trenger foreldrene sine, og det å kjenne på at en står ansvarlig for en svakere part kan være en mektig følelse. Når man får muligheten til å følge opp den lille i det daglige kan dette medføre at en får tette bånd til hverandre. I dette ligger også noe av argumentasjonen for økt pappapermisjon; nemlig at far og barn også skal gis mulighet til å utvikle en relasjon til hverandre. Den samme argumentasjonen kan brukes, og har blitt brukt, i forhold til samvær etter samlivsbrudd. Det kan være smertefullt å gå glipp av øyeblikk som en vet er viktige i barnas liv. Følelsen av en er utilstrekkelig som pappa kommer da fort snikende. Dette har for eksempel Ingolf brukt mye tid til å reflektere over:

Jeg husker Marie, hun gikk på ballett. Jeg var jo eneforsørger på en måte, og så ble det til at jeg måtte jobbe og drive business. Så ble det til at jeg tenkte at da må hun [mor] ta seg av sånne ting. Men jeg angra jo veldig på det. Jeg husker at det var noe av det vondeste, det at jeg ikke hadde vært med hu på ballett³⁰.

Det er den fysiske tilstedeværelsen som belyses her. Samtidig viser sitatet at det å gå glipp av noe gjør noe med farsforståelsen. I et samfunn hvor papparollen skal kombineres med mange andre roller, kan det noen ganger være vanskelig å velge hvilken rolle man skal prioritere. Fordi farsrollen kan bli påvirket av andre roller, kan det oppstå diskrepans mellom hvordan en forstår seg selv som pappa ideelt sett, og hvordan en klarer å utøve papparollen i praksis i hverdagen.

Et gjennomgående trekk blant informantene er likevel at de er opptatt av å delta i barnas liv, gjerne på barnas premisser. Gjennom å gi eksempler fra hverdagen sin viser de til at idealet om den nærværende faren blir praksis. En pappa triller dukkevogner med datteren sin og går på oppdagelsesferd med sønnen som ønsker å bli forsker. En annen uttrykker interesse for sønnens forkjærlighet for motor ved å ta ham med ut og se på biler eller kjøre båt. En tredje pappa deler datterens interesse for design og leser gjerne interiørmagasiner sammen med henne. Informantene uttrykker at det er givende når de kan møte barna på deres interesser. Deltakelse i barnas aktiviteter gir også grunnlag for å utvikle flere rolleidentiteter i forhold til barna sine. Ved å stille opp viser far at han er en støttespiller i barnas liv. Ved overlappende

---

³⁰ Sitatet er forkortet og dratt sammen. Fullstendig sitat finnes i vedlegg IV.

interesser kan far også dele av sin erfaring, og ved å delta på de samme tingene kan det også utvikles et kameratskap mellom far og barn. Når fedrene peker på at de synes det er viktig å støtte opp barnas interesser uttrykker de samtidig en forståelse om at deres rolle er å være på barnas lag. Når fedrene engasjerer seg i barnas interesser viser dette evne til å se barnet som det er, og engasjere seg følelsesmessig i det. Begge deler nevnes som viktige foreldrefunksjoner (Killèn, 2000). Videre kan skilte fedres ønske om hverdagsliv og tilstedeværelse i barnas liv tolkes som et uttrykk for kjærlighet. En far i undersøkelsen henter fram minner fra da hans datter var litt yngre, og sier:

Alle sånne små ting i livet, alt fra første bleieskiftet og opp om morran og gi flaske, og sitte og se på TV og prate om livet, liksom, til å komme til det skrittet til at du skal gjøre dem klare til å komme til barnehagen til et gitt klokkeslett. Og da prater du da med det derre strømpebuksedyret hele tida, ikke sant, for å få ting til å fungere. Og fletting av hår, og det er mye som skal på plass. Alt sånt noe som det, det er... Det er veldig trist for dem som har blitt fedre som ikke får lov til å ta del i det da.

Sitatet inneholder mange små kjærlighetserklæringer til hverdagen. Slike situasjoner kan oppstå både hos situasjonsorienterte og fremtidsorienterte fedre, men den kjærligheten faren uttrykker med dette sitatet, synes best å fange et fremtidsorientert perspektiv der det er de små tingene i livet som er viktige. Det handler ikke om fest og fornøyeligheter, men om hverdagslige opplevelser som bidrar til at far og barn kommer nærmere hverandre. At disse hverdagsopplevelsene fremheves som viktige, tyder på at intimitet er en verdi som fedre setter høyt, også skilte.

Når det hos fedre ytres et ønske om å kunne tilby noe positivt under samvær, er dette ofte uttrykt som noe ungene liker å drive på med og ikke nødvendigvis materielle ting og kostbare aktiviteter. Det er dette sistnevnte som har blitt forbundet med det situasjonsorienterte farskapet etter samlivsbrudd. Når fokuset er å gi barna positive opplevelser i forhold til aktiviteter de trives med, kan dette i stedet tolkes som et uttrykk for nærværende foreldreskap. En far peker imidlertid på at en slik farsrolleforståelse er noe som har vokst fram etter hvert. Umiddelbart etter skilsmissen var han i større grad opptatt av at samværsperiodene skulle preges av noe spesielt.

Sånn i første tida så dro vi gjerne, da skulle vi på svømming og skulle gjerne finne på noe et par ganger i uka, kino eller... Og det var jo litt fordi at en ønska å gjøre noe positivt, men det er jo hverdagen det, sånn i forhold til mange andre. Macer'n skulle vi på, ikke sant, hvert fall en gang når man hadde dem, for da hadde du ikke sett dem på ei uke.

En slik tilnærming til farskapet faller nettopp under en situasjonsorientert forståelse. I sin analyse av hverdagsperspektivet peker Oftung på at det å kjøpe gaver og opplevelser til barna oppleves som problematisk fordi det kolliderer med det som oppleves som ekte kjærlighet til barna (Oftung, 2010). Selv om man ikke kan kjøpe seg bort fra dårlig samvittighet, er det en nærliggende tanke at det er nettopp det mange fedre ender opp med å gjøre i tiden rett etter bruddet, dette for å bøte på samvittigheten og samtidig gjøre det beste ut av det for barna. Det er likevel et poeng at etter hvert som tiden går så blir det mindre viktig for fedrene å følge opp med slike aktiviteter. Det kan ha sammenheng med to ting; som tidligere påpekt kan barnas samværsbehov endre seg etter hvert som de blir eldre, og den dårlige samvittigheten blir ikke like påtrengende hos far etter hvert som årene går. Da fremtrer det i stedet et behov for å skape en hverdag som er gjennomførbar for alle parter. Forskning har da også vist til at slike ekstraordinære samværsaktiviteter med tiden mister sin glans også for barnas del. Dette til tross, det er ingenting i veien for at fedrene kan *«legge litt ekstra godvilje til den uka du har barna»*³¹ uten at det nødvendigvis reduserer dem til kun lekeonkler av den grunn. Ulf forteller at han blir særs populær når han tar med døtrene ut og spiser og går på kino, men legger til at *«de er like begeistra når vi tar en sykkeltur eller noe sånt»*. Slik sett illustrerer han at det er tida de har sammen, og ikke nødvendigvis hva de gjør, som av betydning.

4.3.4 Betydningen av kontinuitet, kvantitet og kvalitet

Til tross for at fedrene som er intervjuet her opplever mye hverdag sammen med barna sine, beskriver de det som en av de største utfordringene ved deltidsforeldreskapet at de ikke får tilstrekkelig kontinuitet i å følge opp barna. Dette gjelder spesielt i forhold til skole og fritidsaktiviteter, men mange føler også at muligheten til å følge opp barnas generelle utvikling på nært hold blir innskrenket. Dette representerer en sorg og en fortvilelse i papparollen. Sorgen knytter seg i størst grad at de som fedre føler at de går glipp av noe viktig

---

³¹ Sitatet er lånt fra Ingolf.

og at de ikke får vært tilstede i så stor grad som de ønsker. Fortvilelsen viser seg i en erkjennelse av at uansett hvor mye endringsvilje de viser, så er det vanskelig å forandre situasjonen de er i. Deltidsforeldreskapet er noe de sammen med mor har valgt og manglende kontinuitet i oppfølgingen er en konsekvens av dette. Det kan tenkes at utfordringen blir ekstra vanskelig i et samfunn der ting skjer fort og en hele tiden må være på hugget for å få med seg siste oppdatering. Når barna har to hjem å forholde seg til, er det ikke gitt at de videreformidler samtlige beskjeder til både mamma og pappa. Overblikket over barnas generelle livssituasjon kan derfor forsvinne i hverdagen for deltidsforelderen.

Videre synliggjøres deltidsaspektet ved foreldreskapet veldig godt i denne sammenhengen, og dette kan bli en varig påminner om at man ikke kan være så delaktig som man kanskje ønsker. Samtidig krever det av deltidsfaren at han lar mor ta en stor del av ansvaret for oppdragelsen, uten at han nødvendigvis får være med å påvirke dette når barna er hos henne. Dette gjelder særlig i de tilfeller der fars samvær er redusert, men blir også gjeldende for fedre med mye samvær eller delt omsorg fordi de også må forholde seg til at mor kanskje har andre måter å gjøre ting på. Dette kan være en kilde til frustrasjon hos mange fedre. En informant sier:

Vi er jo forskjellige mennesker, mor og jeg, hun har sin måte og jeg har min måte, og det gjør jo det at det jeg kanskje bygger opp den ene samværsperioden det klarer hun å rive ned en del av neste periode.

Sitatet illustrerer hvordan ulike oppfatninger av barneoppdragelse hos mor og far kan bli en utfordring. Dette blir spesielt tydelig etter et brudd når foreldrene ikke kommuniserer på daglig basis. Ulike formidlinger i to hjem vil kunne bidra til å skape ustabile rammer i skilsmissebarnets oppvekst. Det kan bli krevende både for foreldre og barn å forholde seg til den ustabiliteten, som kan ses som en del av manglende kontinuitet i oppfølgingen.

Problemstillinger knyttet til manglende kontinuitet i oppfølgingen henger også nært sammen med diskusjonen om kvalitativt versus kvantitativt foreldreskap. Giddens viser til at det ikke nødvendigvis er hva slags måte far involverer seg på, men kvaliteten på omsorgen som er av avgjørende betydning for barnets utvikling (Giddens, 2009). Andre har på sin side hevdet at kvantitet er vel så viktig. Dette kan blant annet begrunnes i at mye samvær kan tenkes å sikre en nærere relasjon mellom far og barn. En del forskere synes å mene at foreldreskapet bør

bestå av begge deler (eksempelvis Oftung, 2009). Fedrene som er intervjuet her er også splittet i synet på kvalitet/kvantitet. En far sier han tror mange deltidsforeldre glemmer seg bak en forestilling om at kvaliteten på samværet er mer avgjørende enn hvor hyppig samværsfrekvensen er. Dette kan tolkes dithen at noen fedre bruker kvalitetsargumentet som en legitimering for hvorfor de ikke kjemper for mer samvær med barna sine. Når skilte fedre er opptatt av kvantitet kan dette forstås som en antakelse av at jo mer samvær, desto mer kontinuitet i oppfølgingen. På den annen side kan det påpekes at det ikke er noen automatikk i at hyppig samvær sikrer kvalitet i relasjonen og omsorgsutøvelsen. En pappa sier; *«det er ikke mengde tid som er viktig for ungene, men det er den tida du har, at du da er tilstede»*.

Hvor mye tid en får sammen påvirkes også av avstanden mellom fars og mors hjem. I de tilfeller der avstanden ikke skiller mer enn en kommunegrense eller to er fleksible samværsordninger en løsning. Ludvig, som bor en halvtimes kjøretur unna mor, sier følgende:

Den gangen [da de gikk fra hverandre] så gikk det på modellen annenhver helg og en gang i uka, men i stedet for å kjøre en dag i uka så har vi valgt å slå det sammen, for å få en kontinuitet i samværet i stedet for at en skal måtte drive å reise fram og tilbake og bo i en bag og sånt noe. Da har det heller blitt litt lenger mellom samværene, men til gjengjeld så har det blitt mer kontinuitet i det.

Selv om slike løsninger som Ludvig skisserer her innebærer at det går lenger mellom hver gang far og barn ser hverandre, så får de bedre tid når de først er sammen. Videre kan det argumenteres for at relasjonen mellom deltidsfar og barn også kan ivaretas gjennom kontakt i andre kanaler, som mobiltelefon, Skype, Facebook eller andre sosiale medier. Teknologiske nyvinninger gir utvidede muligheter til å kommunisere på tross av avstand. Det kan i den forbindelse argumenteres med at kvantitet kan forstås som tilgjengelighet; det å være der når barna trenger en. Når kontakt utover samvær muliggjøres gjennom andre kanaler sikrer det en viss kontinuitet i oppfølgingen. En annen måte å øke tiden sammen på er å inngå en avtale med mor om barnevakt, slik Ingolf forteller at han og ekskona har gjort; *«vi hadde en deal på det når vi gikk fra hverandre at skulle vi ha barnevakt eller hadde behov for noe sånt, så skulle vi spørre hverandre først. For du savner dem jo...»* Følelsen av savn er fremtredende hos alle de fedrene som er intervjuet her. Samtidig virker det som om samtlige i sin

samværsordning har en åpning for å «låne» barna i mors periode dersom det skjer noe spesielt som fedrene ønsker å ha dem med på. Når hverdagen byr på spennende alternativer hos både mor og far, har flere av informantene opplevd at barna deres havner i en lojalitetskonflikt i forhold til hva de vil velge. De ønsker å tekkes både mamma og pappa, og flere av fedrene peker på at en av deres viktigste oppgaver i hverdagen er å understreke at de er like glade i barna sine fordi om de velger å gjøre noe sammen med mamma i de periodene de egentlig skulle vært hos dem. Slike hverdagsutfordringer kan være med på å bevisstgjøre fedrene om hvem de må være som pappa og hvilke verdier de vil formidle til barna sine som viktige.

Fordi tiden sammen med barna, nesten uavhengig av hvor mye samvær en har, i stor grad knyttes til dagligdagse aktiviteter, kan noen skilte fedre føle et behov for å skape rom for bare å være sammen. Ulf og hans nye kone har innført timelange obligatoriske helgefrokoster for å kunne ta vare på tiden sammen. Han sier; «*ja, vi er litt dumme sånn for at vi sier at vi sitter og spiser, og så går vi ikke fra bordet før alle er ferdig. Så får vi liksom brukt den tida som familie, for hverdagen ellers er hektisk nok*». Lignende holdninger reflekteres også hos de andre intervjuede fedrene, og det synes å være enighet blant dem om at den tida de har sammen med barna som ikke fylles med noe spesielt også har verdi. Det er i disse situasjonene at det skapes rom for samtale, felles utforskning av verden og ikke minst kos.

Det har jeg vært veldig opptatt av, at når han er hos meg så skal det også være hverdagene. Jeg synes det er viktigere at vi kan krype opp i sofaen og han kan sitte i armkroken min og vi kan se på tv eller sitte og skravle, det er viktigere det enn at jeg på død og liv skal måtte aktivisere ham hele tida. – Ludvig

Så er jeg litt motstander av at dem skal være på turn, fotball, klatring, allidrett... det er liksom sånn at nå skal vi faktisk bare kose oss, skikkelig kose oss. Vi skal gjøre minst mulig på mest mulig tid. For det tror jeg nemlig er litt viktig for ungene våre. De blir jaget så fælt. De skal trenes, de skal prestere. – Eskil

Fedrene peker her på det å ha tid sammen i to dimensjoner. Førstnevnte belyser en ganske standard idé om hva såkalt kvalitetstid er. Det handler om å få mulighet til å være sammen og gjøre ting en setter pris på. Begge sitatene peker på at tida med barna skal være et gode både for dem og for fedrene, men sistnevnte åpner også for en farsrolleforståelse som innebærer et dypere ansvar i forhold til ungene. Det kan peke i retning av en forståelse av far som en som må sørge for å sikre barna pusterom. Det gir signaler til barna om at barna er bra nok uavhengig av hva de presterer. Dette viser evne til å ivareta samtlige foreldrefunksjoner Killèn (2000) viser til. Sistnevnte sitat kan også illustrere en forståelse av at også farshjemmet skal oppleves som en trygg base for barna, det skal være et sted hvor de kan slappe av og være seg selv.

Det å dele hjem og hverdagsliv med barna sine vil kunne bidra til at farsrollen forstås som mer sentral enn om man bare ser dem i helger og ferier. Hva som anses som riktig mengde samvær henger imidlertid ikke bare sammen med barn og foreldres ønsker, også relasjonen mellom barna og voksne er av betydning. Når hverdagslivet skildres som en viktig del av fedrenes forståelse av seg selv som nærværende pappa, kan det også være en indikator på at de trives i selskap med barna sine. Ønsket om mye samvær kan tolkes som et uttrykk for en god relasjon til barna. Dennes betydning for fedrenes rolleforståelse vil nå utforskes nærmere.

4.4 Relasjonen til barna og dens betydning for forståelsen av farsrollen

Det er naturlig at fedre rett etter et samlivsbrudd kan bli bekymret for å miste kontakten med barna sine, fordi mor i så mange tilfeller får hovedomsorgen for dem. Fedrene som er intervjuet her har alle vært inne på at nettopp denne bekymringen har fått dem til å forstå hvor mye papparollen betyr for dem. Den relasjonen barna har hatt til far før samlivsbruddet er av avgjørende betydning for hvordan relasjonen skal bli etterpå. I dette underkapitlet skal det drøftes hva de intervjuede fedrene mener er av betydning for en god relasjon til barna.

4.4.1 Å bli bekreftet som pappa

Flere av informantene peker på at de føler seg vellykket som far når de får bekreftelse fra barna sine. På spørsmål om hva som er mest givende ved å være pappa svarer en av dem at nettopp bekreftelse er avgjørende. Fedrene peker på flere ulike former for anerkjennelse; både

den åpenbare verbale erklæringen «jeg er glad i deg» og mer subtile bekreftelser får farshjertene til å banke litt fortere. Kjærligheten mellom far og barn blir et sentralt tema i diskusjonen om deres relasjon til hverandre. Hennem (2002) viser til at forskning om kjærlighet mellom foreldre og barn ofte omhandler omsorgstemaer; barna har behov som det er opp til de voksne å tilfredsstille. Selv om det er forskjell på kjærligheten mellom voksenpersoner og kjærlighet mellom foreldre og barn kjennetegnes alle typer relasjoner med kjærlighet som basis ved at det er gjensidig forståelse mellom partene, at man gir og mottar støtte fra hverandre og at en trives i hverandres selskap (Meyers, 2004). Selv om en slik definisjon av kjærlighet kan gjøres gjeldende i forhold til far-barn-relasjonen må det påpekes at ansvarsforholdet mellom partene i denne relasjonen er skjevt. Det er i all hovedsak den voksne som må ta ansvaret for å utvise støtte og legge til rette for at det utvikles en felles forståelse. Dette er i tråd med den forskningen Hennem (2002) viser til omkring kjærlighetsrelasjonen mellom foreldre og barn; det er den voksnes ansvar å formidle til barnet at det er elsket og verdsatt.

Giddens hevder at alle relasjoner i det postmoderne samfunnet, også den mellom barn og foreldre, bare opprettholdes så lenge partene får noe ut av dem. Hennem (2002) argumenterer mot dette ved å påpeke at kjærligheten mellom barn og foreldre riktignok trenger vedlikehold og pleie, men at er mindre risiko for at den forsvinner helt, slik tilfelle kan være mellom parter i et parforhold (Hennem, 2002). Dette poengteres også av fedrene som er intervjuet her; de velger bort, eller har blitt valgt bort av mor, men relasjonen til ungene ønsker de å opprettholde. Dette illustrerer at vi til tross for visse forutsetninger ved det postmoderne samfunnet har evne til å inngå i varige relasjoner. Også i nære relasjoner har mennesket behov for bekreftelser. Når barna viser gjennom ord og handlinger at de har forstått foreldrenes budskap kan dette tolkes som en bekreftelse på at foreldrene har lyktes i sitt foreldreskapsoppdrag.

Bekreftelsene som de intervjuede fedrene forteller om kommer hovedsakelig i samværsperiodene. Dette kan være med på å belyse at samvær er nødvendig både for utvikling av relasjonen, og for at fedrene skal kunne få tilbakemeldinger på hvordan barna oppfatter at de utøver sitt farskap. Eskil forteller om en episode der sjuåringen hans spontant utbryter at han har funnet ut hva Eksils egentlige talent er; «... så sier han; du er dyktig til å gjøre oss barna

lykkelig, pappa. Og da tenker jeg ja, ja, da trenger jeg ikke så forferdelig mye mer, jeg». Han beskriver det videre som toppen av lykke når barna kommer ham løpende i møte etter endt arbeidsdag. Slik belyser han at både verbale og mer indirekte bekreftelse er berikende.

Flere av fedrene er inne på at det oppleves som stort når barna viser tillit til dem. Det at barna åpner seg for dem oppleves som en av de viktigste tillitserklæringene man kan få som pappa. De er opptatte av å ta vare på disse øyeblikkene og ikke utnytte den tilliten de blir vist. To av informantene som har tenåringsbarn ytrer en slags overraskelse over at barna velger å fortelle dem åpent om sitt gryende kjærlighetsliv. En pappa beskriver det slik:

... dem er ikke kjærester da, men han er jo helt på tuppa om dagen. Og det, jeg synes det forteller veldig mye om, han er fjorten år og det skal egentlig være flaut det å fortelle meg om det, sånn egentlig. Han gjør det og han ønsker å gjøre det og... jeg er jo kjempeglad for å få den tilliten av ham.

Sitatet uttrykker at det sammen med overraskelsen oppstår en takknemlighet for at de får lov til å inneha en rolle som innebærer både kameratskap og rådgiving. Gjennom barnas utvikling oppstår behovet for å innta en ny rolle som far; den rådgivende støttespilleren. Flere av fedrene forstår det som sitt ansvar å takle det på en voksen måte når barna åpner seg opp for dem. Ingolf sier for eksempel: *«dem prater om kjærester og, vet du, det synes jeg er litt artig. Det jo litt utfordrende å ikke erte for mye da, for hvis jeg begynner med det så er det slutt».* Det å ikke tulle bort betroelsene til barna nevnes som viktig av flere av informantene for å kunne oppnå tillit. Når tilliten er på plass, åpner det også for den gode samtalen som fedrene synes å verdsette. Det er ikke bare samtalene ansikt til ansikt som settes pris på. Ulf forteller for eksempel om døtre som ofte ringer eller sender tekstmelding, ofte bare for å høre hvordan det står til. Han tolker jentenes telefonoppdateringer som et tegn på at de ønsker å dele sine opplevelser med ham. Dette kan igjen ses som et uttrykk for kjærlighet. Han sier; *«jeg tror at jentene ikke er misfornøyde med den pappaen dem har. Det tror jeg ikke, rett og slett fordi dem ringer, de er veldig åpne, og dem er ikke redde for å tørre å spørre om ting».*

Slike bekreftelser gir næring til fedrenes forståelse av seg selv som pappa på heltid; de er viktige og spiller en betydelig rolle i livene til ungene sine. På mange måter kan det også virke som om noen av fedrene realiserer seg selv gjennom det å få lov til å være pappa på sin måte for sine barn. Når fedrene i denne undersøkelsen så sterkt knytter sin identitet til det å være pappa er det naturlig at bekreftelsene fra barna er viktige. De kan motivere fedrene til å opprettholde en nær og god relasjon til barna. De kan samtidig bidra til å ivareta fedres behov for nærhet og anerkjennelse.

Når ambisjonen om å være en nærværende pappa synes å være sentralt hos flere av fedrene som er intervjuet her, kan det tolkes som et uttrykk for at den postmoderne faren forstås som en som skal være fysisk og følelsesmessig tilgjengelig for sine barn. Å være tilgjengelig som deltidsfar blir, som Oftung (2009) skriver et personlig prosjekt, og mislykkes prosjektet, mislykkes en i forlengelsen også som far. Generelt synes fedrene i dette utvalget likevel å være mer bekymret for barnas ve og vel enn for sitt eget prosjekt som far. Gjennom flere sitater uttrykker fedrene en sterk empati for barnas situasjon, som belyser at de er i stand til å ivareta viktige foreldrefunksjoner på tross av egen smerte. Eskil sier for eksempel at barna hans har opplevd mye de ikke skulle trengt å oppleve. En annen informant er inne på at til tross for at man får bekreftelse på at man har tatt noen riktige valg som far, så kan den dårlige samvittigheten tære på. Om skilsmissen sier han følgende:

Selv om det var et valg som jeg tok så sliter det jo på kroppen når du vet at har liksom tatt det valget for to små jenter da. Og det er jo noe du fortsatt kommer til å slite med. Selv om jeg da stadig vekk får bekreftelser på at det er helt riktig, men...

Sitatet viser at det er en nær sammenheng mellom valgmulighetene det postmoderne samfunnet tilbyr og de konsekvensene som oppstår etter at valget er tatt, både for valgtakeren selv og personer rundt. Fedres dårlige samvittighet i forhold til å utsette barna for et brudd synliggjøres også gjennom andre fortellinger i utvalget, om enn mer implisitt. Det har syntes viktig for fedrene å forsøke å strekke til som nærværende pappa blant annet for å stagge den dårlige samvittigheten. Likevel synes tid med barna i seg selv å utgjøre den største motivasjonen for samvær. Det er i samværsperiodene fedrene har størst mulighet til å utøve

foreldreskap, og derigjennom utvikle relasjonen til barna. Mine informanter legger i samværet vekt på både å vise autoritet og kjærlighet ovenfor barna sine.

4.4.2 Autoritet og kjærlighet

I følge Hennem (2002) kjønnnes foreldreskapet gjennom at morsrollen forbindes med kjærlighet og farsrollen med autoritet. Dette bildet gjør seg gjeldende også hos de fedrene som har blitt intervjuet i denne oppgaven. Tre av fire fedre regner seg selv som den som har hovedansvaret for disiplineringen av barna. De forstår det som en viktig del av sin farsrolle å sette grenser, stille krav og følge opp med adekvate konsekvenser dersom grensene blir overskredet. Disse fedrene kan sies å samle seg i en autorativ forståelse av farskapet og de legger vekt på å formidle kjerneverdier som rettferdighet, høflighet og respekt til sine barn i foreldreskapsutøvelsen. Kravene begrunnes både i oppdragelsesøyemed og i et ønske om å forberede barna på den verdenen som venter. Noen av fedrene er inne på at det er deres ansvar som far å gjøre dette;

Skal jeg kunne kreve av barna mine, så må jeg sette dem i stand til å kunne gjennomføre det jeg krever av dem. Og så må jeg lære dem å kunne gjøre det jeg krever av dem. Det mener jeg er oppdragelse.

Selv om fedrene forteller at de er opptatte av tradisjonelle verdier som ligger i autoritetens landskap, formidler de likevel både indirekte og direkte en veldig intimitet og kjærlighet til barna sine. For eksempel opplyser Ludvig at han gledet seg veldig til å bli pappa da han fikk beskjeden om at det var barn på vei, og at han ikke har anget et sekund etterpå. En annen far sier at all den ambivalens han kjente på før eldstedatteren ble født forsvant i det sekundet hun ble lagt i armene hans. I stedet oppsto en følelse av at han kunne gjøre hva som helst for henne. Slike utsagn vitner om en oppdragelsesstil der kjærligheten har sin naturlige plass selv om de iblant må stille krav og sette grenser. Slik sett fjerner fedrene seg fra en forståelse om seg selv som autoritær oppdrager. Det viktigste for fedrene i forhold til autoritet synes å være tydelighet. De forstår det som fundamentalt å være i stand til å være en tydelig voksenperson. Flere er inne på at når de har sagt noe, så blir det sånn. De mener videre det er viktig å finne fram til konsekvenser det går an å håndheve, og som står i stil til den overtredelsen som har funnet sted. Gjennom adekvat grensesetting mener fedrene at de får barn som blir trygge nok på seg selv til å kunne fungere fint i samfunnet, og dette er et viktig mål for dem. Når det

stilles tydelige krav kan det også bidra til at barna jobber målrettet mot sine egne mål og at de derigjennom blir selvstendige individer.

Når flere av de intervjuede fedrene tar opp autoritet som en viktig del av sin farskapsutøvelse kan det tyde på at enkelte elementer ved den tradisjonelle farsrollen fremdeles holdes i hevd. En far knytter autoriteten direkte til det han kaller «manndomsbiten» av oppdragelsen. Han sier; *«det føler jeg har vært den store utfordringa mi i foreldrerollen, å pushe ham til å bli tøffere. Lære ham det at du må kjempe litt for å nå det du har lyst til»*. Et slikt resonnement viser til at det kanskje er forskjeller mellom måter far og mor utøver sitt foreldreskap på. Opphavsmannen bak sitatet over sier da også videre at han oppfatter farsrollen som mer pågående enn morsrollen, noe som kan tyde på en opprettholdelse av bildet av at mannen skal representere styrke også i rollen som pappa. Det er en maskulin tilnærming til foreldreskapet. De intervjuede fedrene synes i all hovedsak imidlertid ikke å gjøre noen stor forskjell på utøvelse av autoritet i forhold til sønner eller døtre. Krav stilles og grenser settes uavhengig av kjønn. Informantene sier imidlertid ikke noe om det er de samme krav og grenser som formidles til sønner og døtre, men autoritetsutøvelsen skjer på tvers av kjønn. I et evolusjonistisk perspektiv ville dette kunne handle om å hegne om sin egen slekt for å sikre dennes overlevelse. I mer moderne – gjerne postmoderne – drakt kan nevnte tilnærming til farsrollen kanskje heller vitne om en forståelse av sitt ansvar som beskytter. En slik tilnærming kan, til tross for at den i utgangspunktet er maskulin, kobles til et ønske om «verne» ungene mot samfunnet i den forstand at de bidrar til å gjøre dem i stand til å takle livets utfordringer. Fars beskyttelse kan med et postmoderne blikk like gjerne ses som et uttrykk for kjærlighet. Tolket på denne måten kan «manndomsbiten» av oppdragelsen forstås som en verdi som tar høyde for både intimitets- og autoritetstemaer. Slik sett illustrerer det at manns- og farsrollen er i endring.

Det hersker en viss uenighet mellom fedre om hvorvidt rollen som tydelig forelder lar seg kombinere med rollen som venn. På den ene siden påpeker Ulf:

Vi³² bruker veldig mye ressurser på å være rettferdig. Det er ikke bestandig gøy å være det, men jeg tror ikke du skal være bestevenn med sønnen eller dattera di. Du skal være litt, du skal tørre å ta de upopulære avgjørelsene.

Ingolf hevder på sin side at «*du kan jo være en god venn fordi om du er tydelig i meningene*». Flere av pappaene peker på at det kan være en vanskelig balansegang både å være forelder og venn. De løser det ved å være tydelige i de situasjoner de mener det kreves, og samtidig være støttende og nærværende i ting som synes å være viktige for barna. En far mener det er fullt mulig å glede seg på barnas vegne som en kompis, og samtidig være en voksenperson med erfaring som gir tips og råd når det trengs. Dette sistnevnte kan være med på å belyse at autoritet ikke nødvendigvis handler om grensesetting, straff og konsekvenser, men at det også kan innbefatte en rolle som går mer i retning av veiledning. En slik vid tolkning av autoritet synes å være et viktig element i farskapsforståelsen, og dette kan tyde på at fedrene som er intervjuet her først og fremst er fremtidsorienterte foreldre, jamfør begrepene til Jevne (2001).

Når autoritet generelt synes å være en viktig del av fedrenes foreldreskapsutøvelse, så peker dette på flere ting. For det første sier det noe om fedrenes egen forståelse av seg selv som far. Det at de ønsker å delta i oppdragelsen av barna vitner om en forståelse av likestilling i foreldreskapet. De har lyst til å bidra til å forme barna sine, både gjennom kjærlighet, grensesetting og kravstilling. Fedrene er samtidig opptatt av å understreke at de ikke sier nei bare for å si nei, det er alltid et mål med det når de utøver autoritet. I noen tilfeller handler autoritetsutøvelsen som nevnt om veiledning; en far forteller for eksempel at han har vært nødt til å sette ned foten og stille krav i forhold til livsførselen til eldstedatteren da han opplevde at hun var på vei utfor skråplanet. Ved å stille krav til oppfølging av skolegang håpet han å kunne rettlede henne inn på rett vei. En annen far har en datter som har det med å hoppe fra aktivitet til aktivitet, og i den forbindelse har det vært viktig for pappa å sette ned foten og stille krav til at hun skal følge opp når hun først begynner med noe. Et annet stadig tilbakevendende tema hos de intervjuede fedrene er at når de først sier noe, så skal barna forholde seg til at det er det som gjelder. Slik sett stiller fedrene krav om at de som voksenperson skal respekteres. Voksenrollen markeres gjennom fedrenes rettferdige

---

³² Ulf sikter her til seg selv og sin nye kone.

grensesetting, mens vennskapet med barna implementeres når fedrene engasjerer seg positivt i deres aktiviteter og følelsesliv. Når fedrene som er intervjuet her opplever at de greier begge deler, selv om det kan være utfordrende til tider, tyder det på at de ivaretar sine foreldrefunksjoner på en god måte.

Noen utfordringer ved autoritetsutøvelse og deltidsforeldreskap

Deltidsfedrenes forståelse av hvor mye autoritet de må utøve kan være avhengig av hvor mye autoritet mor utøver. Ingolf oppfatter ikke autoritet som noen dominerende rolle i sitt farskap, men forteller at han og mor «er veldig på nett i forhold til det med grensesetting». Dette åpner for at barna får en opplevelse av at det er de samme reglene som gjelder i begge hjem. De andre tre fedrene forteller at de opplever at grensene er noe mer flytende hjemme hos mor. Dersom mor ikke har vært like fokusert på å sette grenser kan resultatet bli at grensesetting og kravstilling blir oppgaver som pappa får ansvaret for å ta seg av. Dette passer inn i bildet av den tradisjonelle farsrollen, men bryter med resultater som har kommet fram i andre undersøkelser der deltidsforeldrene har vært ambivalente i forhold til å innta en autorativ rolle (for eksempel Olmstead et al, 2009). De har overlatt dette ansvaret til mor fordi de opplever at det likevel er hennes regler som gjelder da barna tilbringer mesteparten av tiden der. Når deltidsfedre praktiserer delt bosted er barna mer hos dem. Dette kan med andre ord være en medvirkende årsak til at fedrene tar større ansvar i forhold til autoritet.

Videre kan dette bety at fedre som har mye samvær med barna sine etter samlivsbrudd også føler ansvar for de mer krevende sidene ved foreldreskapet enn fedre som har redusert samvær. Fedre med lite samvær ønsker kanskje at barna skal opprettholde et positivt bilde av dem og er derfor opptatte av gi dem så mange gode opplevelser som mulig og unngå konflikten. Fedre som har barna sine hos seg ofte får kanskje rom til å utvikle en større trygghet på seg selv som far som gjør at de tørr å vise flere sider av seg selv som forelder. Når en først har etablert seg som en forelder som tør å sette grenser og stå for det, vil dette også kunne bidra til at barna respekterer de avgjørelsene foreldrene tar, uavhengig av om de liker dem eller ei. Ludvig sier; «*rammene mine har vært mye mer firkanta og steile, som igjen har gjort sønnen min til en trygg gutt. Han har aldri lurt på hvor han har meg hen, for det veit han*».

Alt i alt er autoritet et viktig element i forståelsen av papparollen hos informantene. Eskil peker likevel på noe vesentlig når han sier: *«selvfølgelig har det gjort noe med en å være uten barna sine i så mange år. Og du vil jo helst ikke miste dem igjen eller trække dem alt for hardt på tærne»*. Dette kom opp i forholdt til barnebortføringsaken, men kan like gjerne tolkes generelt i forhold til farsrollen etter samlivsbrudd. For når tiden blir knapp kan det godt tenkes at en ikke vil sette ned foten alt for hardt. På bakgrunn av at skilsmissen har påført barna en belastning kan det være en enkel løsning for fedrene å skulle bøte på samvittigheten ved å være snill. Med hverdagen kommer imidlertid også behovet for å sette grenser og stille krav. En respondent peker på at det kan være utfordrende å sette grenser samtidig som han skal gi barna nok rom til å utvikle seg. Det er en viktig foreldrefunksjon å kunne være i stand til å se når barna klarer seg på egen hånd og når de har behov for veiledning eller irettesetting. Slikt krever i mange tilfeller at en kjenner barna godt, noe som er lettere å få til når en ser barna mye. Det er ikke dermed sagt at fedre med redusert samvær er fratatt ansvaret for å sette grenser, men det kan være en forklaring på hvorfor de kvier seg for det.

Samtlige fedre er opptatt av at barna skal lykkes i livet, ha et mål, og det er deres jobb og sette grenser og krav for å få dem til å oppnå dette. Slik synliggjør de at de er opptatte av det som har blitt hevdet å være foreldreskapets mandat; å oppdra og sosialisere sine barn. De forstår papparollen som en til tider krevende balansegang mellom autoritet og kjærlighet, men fedrene opplever at utfordringene er strevet verdt når de får tilbake respons fra barna sine som indikerer at oppdragelsen har ført fram.

4.4.3 Pappa, barna og alle de andre

Når foreldre bryter med hverandre må de samarbeide på en helt annen måte enn før om å oppdra barna sine. Etter et samlivsbrudd er det mange faktorer som er med på å påvirke hvordan mor og far kan forme sin foreldrerolle. En av dem er etablering av nye forhold. Fordi andre temaer var mer sentrale for mine informanter, vil oppgaven kun behandle dette kort.

Thuen (2004) fant i sin undersøkelse at samarbeid og lite konflikter i størst grad finnes der hvor ingen av foreldrene har fått ny partner etter et samlivsbrudd. Når bare deltidsforelderen har fått ny partner gir dette oftere grunnlag for konflikt og manglende samarbeid, noe som

igjen kan gå utover barna. Størsteparten av respondentene i Thuens undersøkelse som har fått ny partner opplever at dette virker styrkende på relasjonen til barna (Thuen, 2004). Slik er det også i Ulfs tilfelle; han forteller at den nye kona har vært flink til å bevisstgjøre ham på hva som er viktig og sørget for å hjelpe ham med å sette andre prosjekter på vent i samværsperiodene. Ulf sier videre at han er glad for at døtrene kan bruke hans nye kone som morsfigur når de er hos ham. Han er opptatt av å understreke at kjemien mellom jentene og en eventuelt ny partner var av avgjørende betydning da han gikk inn i det nye forholdet. For som han sier; «*jentene er liksom, det er min familie*». Med dette sitatet synliggjør han at han setter forholdet til døtrene i første rekke. Ingolf er også inne på dette. Han er glad for at han og hans nye kjæreste er på bølgelengde når det kommer til hvem som får førsteprioriteten. Han begrunner det slik:

De blir valgt foran kjæresten. Jeg tenker sånn i forhold til, du har dem bare til låns litte grann, nå er det snakk om bare noen få år og så er ikke dem så veldig gira på å være med pappa. De har jo nesten begynt litt sånn allerede. Det er en naturlig prosess. Så jeg blir nok en bedre kjæreste etter hvert.

Å velge barna på bekostning av nye kjærester, eller i det minste å nedprioritere sistnevnte, vitner om hengivenhet til barna. Samtidig er det ikke slik at barna nødvendigvis blir skadelidende av at mamma eller pappa får nye kjærester, slik tidligere forskning også har dokumentert. Hvorvidt ny partner har noe å si for fars forståelse av sin rolle som deltids pappa kan synes individuelt. Hos de fedrene som er intervjuet her synes tendensen å være at nye partnere i seg selv ikke har påvirket relasjon mellom dem og barna, og i den grad de har gjort det så har det stort sett vært i positiv retning. En informant mener imidlertid at det å ivareta forholdet til barna er enklere når det ikke er noen ny partner inne i bildet. Det begrunnes med at en i et par gjerne føler et slags «eieforhold» til den man er sammen med og at innblanding fra ekser kan være vanskelig for en ny partner å takle. Når en må forholde seg til motstridende ønsker og krav fra egne barn, ny partner og ekspartner samtidig kan det bli mange hensyn å ta.

Oppsummert kan det sies at de relasjonene deltidsfedre har til andre vil kunne påvirke relasjonen til barna, men at de ikke nødvendigvis gjøre det. Når det gjelder hvorvidt andre relasjoner påvirker farsrolleforståelsen, synes den gjengse mening i mitt utvalg å være at

papparollen er den viktigste uavhengig av andre faktorer i livet. Her vil det selvfølgelig kunne være individuelle forskjeller. En generell tendens peker likevel mot at deltidsfaren i det post-moderne samfunnet forstår foreldrerollen som svært sentral i sitt liv. I det følgende drøftingskapitlet vil jeg, med analysen som utgangspunkt, gå nærmere inn i to ulike overordnede diskusjoner som synes relevante for farsrolleforståelsen for skilte menn i dagens samfunn.

5.0 Hvordan forstår skilte fedre sin rolle som deltidsforelder i det postmoderne samfunnet – en drøfting

Gjennom analysearbeidet har to overordnede diskusjoner angående fars deltidsforeldreskap i det postmoderne samfunnet vokst frem. Den første omhandler kjønn og normer for foreldreskapsutøvelse. Her vil jeg først se på hva slags betydning kjønn har for utøvelse av foreldreskap, for så å drøfte hva slags betydning samlivsbrudd kan ha for utøvelse av farskap. Deretter følger diskusjon nummer to som omhandler hvorvidt skilte fedre diskrimineres i dagens samfunn. Denne diskusjonen tas med fordi de intervjuede fedrene har vært opptatt av den, til tross for at de selv i stor grad har oppnådd likestilt foreldreskap. Samtidig kan den sies å være en forlengelse av diskusjonen om farskap etter samlivsbrudd. Likevel legges det størst vekt på diskusjonen omkring kjønn og normer for foreldreskap.

5.1 Kjønn og normer for foreldreskapet

I nyere kjønnsforskning vises det til at kjønn ikke er noe en er eller har, men noe en *gjør*. Ved å bruke termen «å gjøre kjønn» impliseres det at kjønn knyttes til den kulturelle praksis vi lever i. På denne måten endres normene til kjønn kontinuerlig (St.meld.nr. 8 (2008-2009)), slik at kjønn ikke lenger er en konstant størrelse. Dette synliggjøres i kjønnsforskningen som konkluderer med at det i dag ikke finnes én maskulinitet, men maskuliniteter i flertall. En slik utvikling begrunnes i at handlingsrommet for hva menn av dagens samfunn kan gjøre har blitt større (St.meld.nr. 8 (2008-2009)). Med utvidet handlingsrom blir det også større plass til farsrollen i mannens praksis.

5.1.1 Papparoller i det postmoderne

Når forventningene til hva menn og kvinner kan gjøre endrer seg, påvirker det også vår forståelse av hva en mor og en far kan gjøre. Det har i den forbindelse blitt stilt spørsmåltegn ved om kjønn må være en relevant variabel når det gjelder foreldres omsorgspraksiser (Oftung, 2009). Kjøs (2009) har pekt på at det er den enkeltes omsorgskompetanse som er avgjørende, ikke kjønn. Denne holdningen reflekteres også i NOU 2008:9, der det pekes på at det ved barnefordelingssaker skal vurderes hvem av foreldrene som er best skikket til å få hovedomsorgen. I en slik vurdering anbefales det å legge vekt på hvem av foreldrene som synes å være best egnet til å sørge for at barnet får opprettholde kontakten med begge foreldrene, da dette ses som utviklingsstøttende for barnet (NOU 2008:9). Likens har

Stefansen (2008) dokumentert at foreldre i middelklassen har hvert sitt foreldreskapsprosjekt, og at dette innebærer at de involverer seg omtrent like mye i barnas liv. Fordi hun finner at mor i noen tilfeller forstår barnets behov raskere enn far, kan det argumenteres for at kjønn er av betydning. Stefansen mener likevel å ha dekning for å hevde at både mødrene og fedrene hun intervjuet har et blikk for barnet og en konstant årvåkenhet som gjør at de responderer umiddelbart på barnets behov³³, og at foreldreskapsutøvelsen gjennom dette avkjønnes (Stefansen, 2008).

Dette til tross, kjønn er fremdeles ikke fristilt fra kulturelle forventninger (Hennum, 2002), slik at kjønn fremdeles kan ha betydning i forhold til foreldreskapet. Hennum (2002) viser til at det er en kulturelt anerkjent forventning i vårt samfunn at mors hovedprosjekt ligger i omsorgs- og kjærlighetsarbeid. Det er, nærmest utelukkende, gjennom slike oppgaver hun kan være mor. Dette kan synes som en tradisjonell oppfatning, men det viser seg at denne normen fremdeles ligger til grunn i dagens samfunn (Hennum, 2002). Far har tradisjonelt, som påpekt i teorikapitlet, blitt tilegnet tre sett med roller; den fjerne forsørgeren, familieautoriteten og aktivtøren. I motsetning til det nære mor-barn-forholdet, kan samtlige av disse tre rollesettene sies å kjennetegnes av en viss distanse. Gjennom samfunnsutviklingen har manns- og farsrollen imidlertid endret karakter i retning intimitet. Sagt med Hennum (2002) brukes intimitet i denne oppgaven som et begrep på relasjoner som kjennetegnes av kjærlighet, nærhet, fortrolighet, kjennskap, forståelse og omsorg. Samtlige av disse elementene har blitt dratt frem av mine informanter som viktige i farskapsutøvelsen, noe som kan være med på å belyse at intimiteten som verdi er viktig også for fedre. Denne utviklingen har ført til at det for dagens fedre ikke er legitimt å prioritere vekk tid med barna (St.meld.nr. 8 (2008-2009)). Det å vise omsorg for og kjærlighet til sine barn er i større grad akseptert – og forventet – som en del av mannens væremåte. Samtidig er det fremdeles en kulturell forventning om at det er fedre som skal stå for autoritetsutøvelsen i foreldreskapet (Hennum, 2002). Samlet sett belyser dette at menns handlingsrom i forhold til farsrollen har vokst. Lignende utvikling påpekes ikke i samme grad for morsrolleidentiteten.

---

³³ Dette gjelder middelklasseforeldre. Stefansen (2008) hevder videre at middelklasseforeldre skiller seg fra arbeiderklasseforeldre ved å *hele tiden* ha et blikk for barnets initiativ og umiddelbart støtte ønsket utvikling, både intellektuelt, sosialt og materielt. Arbeiderklasseforeldre støtter også sine barn, men fordi de i mindre grad enn middelklasseforeldrene har kapital til å følge opp alle initiativ, blir denne oppfølgingen noe mer oppdelt og tilfeldig (Stefansen, 2008).

På den annen side kan det argumenteres for at normene for *foreldreskapet som helhet* har beveget seg i retning fra autoritet til intimitet (Ulvik, 2008). Samtidig settes barnets behov i større fokus enn tidligere. Selv om begrepet barnets beste sjelden operasjonaliseres ligger det i det at den som har ansvaret skal gi omtanke og omsorg for det, samt at avgjørelser som tas på vegne av barna skal bidra til å sikre deres interesser og behov (bl § 31). Hvem som er best egnet til å gi slik omsorg sier lovverket ingenting om. Dette står i motsetning til morspresumpsjonen som før barneloven ble vedtatt i 1981 ga mor fortrinnsrett på den daglige omsorgen etter samlivsbrudd med den begrunnelse at «*det er best for små barn å bo hos mor*» (NOU 2008:9, s. 106). I tråd med nyere tilknytningsforskning svekkes denne tesen. Det ble senest i NOU 2012:5 pekt på at et nytt prinsipp om det som sikrer mest utviklingsfremmende tilknytning for et barn bør komme til anvendelse når det skal fattes bestemmelser om hvem som skal gis omsorgen i barnevernssaker. En slik forståelse av barnets beste legger også normative føringer for det generelle foreldreskapet. Det belyser viktigheten av tilknytning og god kvalitet på relasjon mellom barn og de(n) voksne som har omsorgen for det. Når slike elementer fremsettes som sentrale i barneomsorgen reflekterer det en generell idé om at intimitet er en viktig verdi i det postmoderne samfunnet.

Én mammarolle, flere papparoller

Til tross for at det i dag er plass til både mor og fars intime omsorg i dagens foreldreskap, kan det synes som om far har større valgfrihet i utøvelse av sin papparolle enn mor har. Nye idealer for det moderne farskapet åpner for at han, både normativt og legitimt sett, kan gjøre sitt foreldreskap på mange måter (Hennum, 2002). Dette innebærer ikke nødvendigvis at far er noe *mer* forelder enn mor, men understreker at han er en *annerledes* forelder. En av fedrene som er intervjuet i denne undersøkelsen språkliggjør denne annerledesheten ved å peke på at han har ansvaret for manndomsbiten av oppdragelsen, som i denne farens forståelse innebærer selvstendigjøring av barna. Dette er i tråd med det Brandth og Kvande (1996) betegner som en mannlig omsorgspraksis. Veiledning, både i betydning av å gi råd, men også sette grenser, er en viktig del av dette. Slik sett kan det argumenteres for at autoritet ligger i mannens omsorgspraksis, noe informantene i denne oppgaven har vært opptatte av.

Mannlig omsorg, forstått som selvstendigjøring av barna, kan i en viss grad bidra til å skape distanse mellom far og barn. Dersom denne forståelsen av farskapet blir stående alene kan den

fort gi assosiasjoner til en strengere, mer autoritær og tradisjonell farsrolle. Selvstendig-
gjøring av barna kan imidlertid også ses som et uttrykk for beskyttelse. Å kunne gi beskyttelse
til en svakere part blir ofte betegnet som et mannlige, eller i alle fall maskulint, trekk. Samtidig
kan beskyttelse være et uttrykk for kjærlighet. Det er i denne betydningen at kjærlighet kobles
til autoritetsbegrepet. Også når mannen setter grenser kan dette være et uttrykk for kjærlighet i
den forstand at grensene forstås som beskyttende. Fedrene i denne undersøkelsen synes å
koble denne formen for omsorg med andre relasjonselementer, slik at selvstendigjøringen av
barna blir en del av et større omsorgsprosjekt. Kjernebegreper i det som i de intervjuede
fedrenes forståelse oppfattes som en god far-barn-relasjon er bekreftelse, anerkjennelse, tillit,
åpenhet, betroelser, nærvær, beskyttelse, veiledning, ansvar og kjærlighet. Oppsummert kan
det synes som om relasjonen mellom dem og barna preges av både autoritet- og
intimitetstemaer.

De kjernebegrepene som skildres av de intervjuede fedrene skulle i stor grad kunne anvendes
også på relasjonen mellom mor og barn. Slik sett skiller ikke foreldre-barn-relasjonen på
kjønn. Likevel er det et interessant trekk at fedrene i analysen, og også i annen forskning,
skildrer et mangfold av roller de kan spille som pappa. Fedre kan være lekepappa, kosepappa
og karrierepappa. Slike betegnelser illustrerer at papparollen er en rolle menn har i
kombinasjon med andre roller, og synes mer vanlige for fedre enn for mødre; de er «bare»
mamma. Når fedre har stor valgfrihet i utformingen av papparolle er dette med på å belyse at
farskap er noe en *gjør*. Farskapet blir til gjennom praksis. Slik mor defineres *er* hun i større
grad mor. De oppgavene mor *gjør*, *gjør* hun fordi hun *er* mor, de oppgavene far *gjør*, *gjør* han
fordi han *er* en del av hans farskapsrepertoar. Samtidig har farskap en ansvarsdimensjon,
knytte til både lovverk og personlig oppfattelse, som illustrerer at også far er noe en *er*.
Gjennom en slik analyse blir det tydelig at farskapet består av både utøvelse (parenting) og
normer (parenthood), slik at det begrepsmessige skillet mellom disse dimensjonene har noe
for seg.

5.1.2 Mer pappa etter bruddet

Et annet interessant poeng som fremkommer av analysen er at farsrollen for de intervjuede
fedrene synes å ha blitt en viktigere rolle etter samlivsbruddet. Oppgaven har tidligere vist til
forskning som viser at relasjonen mellom far og barn etter samlivsbrudd i mange tilfeller

speiler den relasjonen de hadde før bruddet. Når fedrene som er intervjuet her forteller om en god relasjon før bruddet, er det altså ikke overraskende at de ønsker å opprettholde denne. Hvorfor fedrene opplever papparollen som viktigere etter at denne har blitt en deltidsbeskjeftigelse gjøres til gjenstand for utforskning i det følgende.

Redefinering av identitet

Én mulig forklaring er at skilsmissen representerer et vendepunkt i fedrenes liv som tvinger fram en ny prioritering av livsverdier. Det er ikke dermed sagt at papparollen ikke er viktig før et eventuelt samlivsbrudd, men i følge informantene var bruddet påkrevd for å bli sin rolle mer bevisst. Det kan diskuteres hvorvidt denne bevisstheten skyldes økt ansvarsfølelse eller dårlig samvittighet³⁴. Fedre som selv var initiativtaker til bruddet kan tenkes å ha dårlig samvittighet for den belastningen de har påført barna sine. Uavhengig av årsak til bruddet kan det tenkes at det å tillegge farsrollen stor betydning etterpå kan være en måte å kompensere på; enten for manglende deltakelse på et tidligere tidspunkt eller for det reduserte samværet etter brudd. På den annen side kan en mer fremtredende farsrolle etter brudd henge sammen med at en får mer rom til å utøve sin farsrolle når mor ikke er tilstede.

Samtidig kan bruddet kreve at far må spille sin papparolle på andre måter enn tidligere. Selv om far kanskje beholder de rollene han hadde mens han fremdeles var gift med mor, kan det diskuteres om rollene som aktivtør og lekekamerat kommer mer i bakgrunnen etter et samlivsbrudd. Når fedrene som er intervjuet her synes å bruke mindre tid på å aktivisere barna kan det skyldes at de bruker mer tid på oppgaver som mor tidligere tok seg av; det være seg stell, mating og andre tradisjonelle omsorgsoppgaver. Særlig i hushold der fedrene er alene med barna under samvær kan slike oppgaver spise opp tiden til lek og aktivitet. Dette påpekes også i Andersens (2003) doktorgradsavhandling, der fedrene som er intervjuet bodde alene sammen med barn. De måtte definere sine arbeidsoppgaver som far på nye måter. Det å ivareta både mors og fars arbeidsoppgaver på samme tid er en problemstilling som i lenger tid har vært kjent for enslige mødre. Når også stadig flere menn får ansvar for barn uten at mor bor i samme hus, må også fedre i større grad finne ut hvordan de skal løse denne problemstillingen.

---

³⁴ Jeg vil understreke at jeg her ikke tar stilling til den enkelte informants fortellinger, men diskuterer problemstillingen på overordnet nivå.

Videre må skilte fedre finne fram til måter å kombinere farsrollen med andre roller. Dette tvinger seg på et vis fram; hvis man ønsker å ha kontakt med barna må man legge til rette for det mer nå som man ikke bor sammen med mor. Dette stiller krav til at far aktivt involverer seg og utøver sitt farskap. Slik sett kan samlivsbruddet ses som en døråpner til mer nærhet i relasjonen mellom far og barn. Samtidig representerer bruddet en trussel om redusert kontakt med barna. Tap av kontakt med barn utgjør betydelig risiko for utvikling av dårligere livskvalitet (Holter et al, 2008). Kanskje er det at farsrollen blir mer fremtredende en reaksjon på nettopp dette? Det kan i forlengelsen av dette tenkes at barna blir en trygghet og en trøst for fedrene i en usikker tilværelse. I et postmoderne lys representerer skilsmissen det flytende, mens barna blir det stabile element. Slik tolket kan fortsatt relasjonen mellom barn og fedre etter samlivsbrudd forstås som en måte å tilfredsstille sosiale behov på. Når fedrene redefinerer seg selv som en betydningsfull person i barnas liv, er det viktig å legge til rette for at også barna skal oppfatte det på denne måten. Slik sett kan det hevdes at blir et sentralt poeng for skilte fedres farskapsprosjekt å videreutvikle relasjonen gjennom hverdagsaktiviteter og samtaler.

Forventninger og identitet før og etter brudd

Betydningen av papparollen kan også henge sammen med de postmoderne forventningene til farskap. Forventningene om, og streben etter å være en tilstedeværende og likestilt forelder synes i stor grad å være påvirket av de postmodernistiske strømningene i samfunnet. Dette blir stående i kontrast til (tradisjonelle) oppfatninger om at en som pappa etter samlivsbrudd ikke blir en like sentral forelder som mor. Det er i den sammenheng interessant at fedrene som er intervjuet her tar sterk avstand fra det situasjonsorienterte foreldreskapet. Helgepappa-stempelet har blitt noe negativt, og mange skilte fedre ønsker ikke å forholde seg til en slik definisjon av seg selv. Det er et interessant trekk at de intervjuede fedrene i så stor grad forholder seg til og innfrir forventninger som setter dem som fedre i et positivt lys, samtidig som de snur ryggen til medieskapte forventninger om helgepappaen. Det kan virke som om de overordnede positive normene for nærværende og likestilt foreldreskap styrer disse fedrene i større grad enn negative oppfatninger om farskap etter samlivsbrudd.

Når farsrollen redefineres som en viktig del av skilte fedre identitet, kan det tenkes at det oppstår et behov for å markere seg som pappa. Et legitimt spørsmål i denne forbindelse er om

streben etter å markere eget farskap og derigjennom gjøre farsrollen viktig, skyldes reelt engasjement eller en ytre forventning om at det skal være slik. Dette spørsmålet har også Hennem (2002) stilt i sin doktorgradsavhandling i forbindelse med diskusjonen om de nye fedrene. Det kan se ut som om forventningene aktiverer en omsorgspraksis hos fedrene som igjen påvirker hvordan han forstår seg selv som pappa. Forventningene i utgangspunktet sies å være samfunnsstilte, men historiene til mine informanter viser hvordan disse forventningene etter hvert er tatt opp som en del av den enkeltes personlige forventninger til seg selv. Det er, sagt med Mead, samsvar mellom «jeg-et» og «meg-et» i farsrolleidentiteten. Hvorvidt engasjementet var genuint i begynnelsen blir i denne sammenhengen ikke så viktig. Når farsrollen kobles til identitet på denne måten speiler det en forståelse av at «far er noe du er».

Oftung (2009) argumenterer for at det er manglende innfrielse av egne forventninger til farskapet som i størst grad forringer skilte fedres livskvalitet. Fordi forventningene endrer seg hele tiden, både i tråd samfunnsutviklingen og barnas individuelle utvikling, kan pappaprojektet sies å være av vedvarende karakter. Det krever stadige investering både hva tid og engasjement angår og papparollen blir dermed en sentral rolle gjennom mange år. I de tilfellene der skilte fedre ikke får handlingsrom nok til å spille ut denne rollen slik han ønsker, kan det oppstå en følelse av mislykkethet, jamfør Oftungs argumentasjon. Motsatt kan mye samvær med barna bidra til å redusere trusselen om forsvunnet foreldreskap. Slik sett kan framveksten av delt bosted som samværsordning forstås ikke bare som en bevegelse i retning av likestilt – og kanskje mer moderne – foreldreskap, men også som et uttrykk for et ønske om å bevare farskapsidentiteten i så stor grad som mulig. Sett i lys av dette er det naturlig at de intervjuede fedrene først og fremst har nærmet seg sin forventning om å være en nærværende far ved å kjempe for delt bosted som samværsordning. På denne måten har de sikret at de får mest mulig hverdagsliv sammen med sine barn. Gjennom dette økes mulighetene for å skape og videreutvikle en nær relasjon, og dermed imøtekomme normene for menns foreldreskap.

Forståelsen av farsrolle som markert identitet kan imidlertid også forstås som noe en gjør, men kobles da i større grad til kjønnsidentitet. Hydén (2004) viser til undersøkelser hun har gjort av foreldreskap etter skilsmisse, der det kommer fram at mens mødre gjør seg til ofre når det er snakk om barnefordeling, gjør fedre seg til helter. De begrunner sin kamp for samvær i

at de – som menn – er i stand til å ta ansvar for barna, og mødrene også, dersom det skulle bli nødvendig. Dette kan vitne om en maskulin tilnæringsmåte til foreldreskapet. Å ta ansvar er noe en gjør. Gjennom en slik fremstilling markerer de at de gjennom praksis er kompetente foreldre, og sier samtidig noe om at de kan være sterkere enn mor, i kraft av de er menn. Det kan argumenteres for at slik markering av seg selv som en betydningsfull forelder er et forsøk på å gjøre opprør mot eventuell diskriminering.

5.2 Diskrimineres deltids pappaen?

Det kan stilles spørsmålsteget ved om det å være deltidsforelder er det samme som å være en diskriminert forelder. Diskriminering skal i denne sammenhengen forstås som at fars rolle i oppdragelse og foreldreskap reduseres som følge av at han er mann. En måte å diskriminere far på etter samlivsbrudd er å innskrenke hans samvær. Det kan imidlertid argumenteres for at skilte fedre kan oppleve seg som ikke-diskriminerte selv om de har lite samvær. Andre fedre, som de som er intervjuet her, fokuserer på andre elementer ved farskapet enn at de bare er fedre på deltid.

Fordi de intervjuede fedrene har oppnådd målet om å være involvert i barnas liv også etter skilsmissen, innfrir de samtidig en politisk målsetting som skildres blant annet i St.meld.nr. 8 (2008-2009) og NOU 2008:9. Her heter det at far og mor skal ha like rettigheter til å være foreldre, også etter et samlivsbrudd. Når fedrene i denne undersøkelsen understreker at deres foreldreskap skal være likestilt mors, betyr ikke det nødvendigvis at det skal være likt hennes. Snarere tvert imot kan det virke som at fedrenes ønske om likestilt foreldreskap innebærer at de skal få rom til å forme sitt foreldreskap på eget vis. Videre knyttes likestilling til at det er, og skal være, like naturlig at pappa er en tilstedeværende og deltakende forelder som at mamma er det. Holter et al (2008) skiller mellom likestilte og likeverdige parter i et parforhold. Kanskje er det i denne sammenhengen riktigere å si at det de skilte fedrene som er intervjuet her etterstreber, er et likeverdig foreldreskap. Det at begge foreldre tar en likeverdig del i omsorgsprosjektet ovenfor barn henger likevel sammen med utviklingen av likestilling som styrende norm i samfunnet.

Holter et al (2008) viser til at likestilling i parforholdet er et «middelklasseprosjekt». I dette ligger det at mennesker med lavere utdanning og mer tradisjonell arbeidsfordeling i hjemmet stiller seg mer skeptisk til likestilling mellom kjønnene hva barneomsorg og husarbeid med mer angår (Holter et al, 2008). Fordi arbeiderklassefedre i mindre grad enn middelklassefedre praktiserer likestilling i foreldreskapet før brudd, kan det tenkes at en mer perifer farsrolle etter brudd ikke ville representere noe vesentlig endring i deres farskap. Dette er med på å synliggjøre at debatten om fortsatt foreldreskap også kan handle om klasses tilhørighet og forventninger til egen papparolle. Det kunne derfor vært interessant å ha sammenlignet utvalget som er intervjuet her med et utvalg skilte fedre som ikke tilhører middelklassen. Det kan tenkes at en da ville ha funnet fram til andre farsrolleforståelser enn det som skisseres her. Oppgaven har slik sett en metodologisk svakhet i at den kun fanger opp ett klasseperspektiv på farskap. Dersom fedre med annen klasses tilhørighet også hadde blitt intervjuet kunne dette muliggjort en sammenligning av ulike farskapsprosjekter og undersøkt betydning av kjønn og klasse nærmere. På tross av utvalgssvakheter kan informantene i denne undersøkelsen kan sies å bekrefte at det er en mellom det å tilhøre middelklassen og praktisering av likestilling i foreldreskapet.

Det finnes imidlertid faktorer som tyder på at normen om likestilling i foreldreskapet fases noe ut etter samlivsbrudd, også i middelklasseforhold. Dette synliggjøres godt i skilsmissestatistikkene om bosted for barn etter bruddet som det vises til i teorikapitlet. Omtrent 10 % av alle foreldrepar som bryter med hverandre går rettens vei i forhold til barnefordeling (NOU 2008:9). Moxnes (1990) viser til at mange foreldrepar også har konflikter om samvær uten at domstolene blandes inn. En far i min undersøkelse hevder at familievernkontor og domstoler ved konflikt om samvær synes å være mer positivt innstilt til mor. Lignende opplevelser beskrives i en studentoppgave fra 2001, der forfatterne har intervjuet fedre om deres møte med mekler på familievernkontor. Et gjennomgående funn her var at fedre følte seg diskriminerte som menn. De mente videre at mekler fokuserte på at mor var best egnet som omsorgsperson (Lomøy, Pigato & Strand, 2001). En del av informantene hos Thuen (2004) skildrer det samme. Slike funn kan tyde på diskriminering av far etter skilsmisse fremdeles eksisterer til tross for politisk vilje til å endre dette.

Riktignok finnes det utviklingstrekk som peker i motsatt retning. NOU 2008:9 viser til en gjennomgang Kristin Skjærten har gjort av barnefordelingsdommer i lagmannsretten, der mor bare i et lite flertall av sakene ble gitt den daglige omsorgen (48,8 % mot 44,2 %). Dette kan tyde på at domstoler også i praksis legger større vekt på omsorgskompetanse enn kjønn, slik meningen også er (NOU 2008:9). Videre peker økningen av delt bosted i retning av mer likeverdig barnefordeling etter samlivsbrudd. Fedre kan imidlertid *oppleve* seg marginalisert eller diskriminert som pappa uavhengig av slike utviklingstendenser. Selv om den kulturelle innstillingen i dag er at foreldre av begge kjønn kan være like gode omsorgspersoner for barna sine, kan «gamle holdninger» bidra til at mor noen ganger foretrekkes. Bjørndal (2008) fant at den faktoren som i størst grad hindrer fars involvering er uvilje fra mor. Dette kan tyde på at morspresumpsjonen fortsatt kan være en del av holdningsmønsteret hos en del kvinner. Påstanden kan understøttes av forskning som viser at mens mor i mange tilfeller tar ut stevning i barnefordelingssaker for å hindre fars deltakelse, går far til sak for å få mer samvær (NOU 2008:9). Mens førstnevnte kan oppfattes som et angrep på fars omsorgskompetanse³⁵, handler sistnevnte i større grad om relasjonen til barna.

Dersom skilte fedre opplever at rettsapparat og familievernkontor støtter morspresumpsjonen, kan dette føre til en opplevelse av seg selv som «marginalisert som far». På den annen side kan det stilles spørsmålstegn ved om noen fedre drar fram diskrimineringskortet i tilfeller der det også reelt sett er slik at mor er bedre skikket til å få hovedomsorgen. Kan det være at skilte fedre i noen tilfeller velger å belyse den opplevde urettferdigheten ved at mor får omsorgen uten å ta hensyn til eller ansvar for egne svakheter? Det er problematisk å trekke konklusjoner i slike diskusjoner fordi de i hvert enkelt tilfelle henger sammen med subjektive oppfatninger og følelser. En rekke hensyn må tas, både i forhold til den enkelte parts behov, men også innenfor samfunnsmessig aksepterte rammer. Dette illustrerer at både samlivsbrudd og organisering av foreldreskapet etterpå er prosesser som i stor grad preges av kompleksitet. Samtidig belyser det at hver skilsmissehistorie er unik og at hver part har sin unike opplevelse av den.

---

³⁵ Det kan her anmerkes at det i noen tilfeller kan være at mor ønsker å hindre fars deltakelse på bakgrunn av hendelser som vold, incest, rusproblematikk eller andre alvorlige forhold.

6.0 Avslutning

Avslutningsvis vil jeg oppsummere de funn jeg har gjort i denne masteroppgaven. Min hovedkonklusjon er at rollen som deltids pappa i det postmoderne samfunnet samlet sett innebærer både likestilling med mor, tilstedeværelse for barna og noen utfordringer.

6.1 Likestilt foreldreskap

Gjennom analyse og drøfting har det fremkommet at skilte fedre kan forstå sin rolle som deltids pappa i det postmoderne samfunnet på mange ulike måter. Et påfallende trekk hos fedrene som er intervjuet her er at de i liten grad definerer seg selv som *deltids pappa*. Selv om det er det de per definisjon er, synes deres fokus å ligge på at de er *pappa*, mens deltidsperspektivet kommer litt i bakgrunnen. Samtlige fedre hevder at det har vært enkelt å være far på tross av de utfordringene som skilsmisene deres har ført med seg. Fedrene forstår seg selv som ekte pappaer, ikke lekeonkler eller barnepiker. De ønsker å være likestilt mor som forelder og jobber for å få til dette.

Den forståelsen de intervjuede fedrene i størst grad forholder seg til, og som også har blitt pekt på i tidligere forskning, kan også sies å føye seg fint inn i en mer generell mannsrolle som har vokst fram i dagens samfunn. Et av de mest sentrale trekkene ved denne mannsrollen er den går i retning av mer likestilling med kvinnen, både i yrkeslivet og på hjemmebane. Mannen av i dag skal være en mann med myke(re) verdier. Selv om det å gi omsorg, vise kjærlighet og ofre arbeidsliv og karriere for barns del tradisjonelt sett har vært kvinnens rolle, blir dette hos mannen av i dag gjerne sett som et uttrykk for en ny maskulinitet der det er plass til både tradisjonelt mannlige og tradisjonelt kvinnelige verdier.

Ønsket om det likestilte foreldreskapet fremkommer tydeligst gjennom de samværsordningene de intervjuede fedrene praktiserer i dag. Samtlige av deres barn har delt bosted, eller samvær som tilsvarer at de tilbringer omtrent like mye tid hos far som hos mor. Dette er en samværsordning som er på frammarsj i Norge og andre steder i Europa, noe som kan vitne om en bevegelse mot et mer likestilt foreldreskap etter samlivsbrudd. Samtidig kan delt bosted ses som et uttrykk for foreldrenes egoisme og individualitet, i den forstand at de setter egne behov for å være sammen med barna foran barnas behov for ett fast holdepunkt i

hverdagen. Delt bosted som samværsordning kan også ha betydning for hvordan far forstår sin rolle ovenfor barna sine. Når han gjennom økt samvær får mer tid sammen med barna følger det som en naturlig konsekvens at han også får økt mulighet til å følge opp og sette sitt preg på oppdragelsen. Dette kan være en medvirkende årsak til at fedrene som er intervjuet her i så stor grad forstår seg som ekte pappaer; de får ta stor del i barnas liv og henter derigjennom næring til en forståelse av seg selv som en betydningsfull person både emosjonelt, kognitivt og sosialt. Der intimiteten mellom foreldre og barn tidligere var forbeholdt mor, står nå også far fram som en nærværende omsorgsgiver.

Dette står i sterk kontrast til den tradisjonelle forståelsen av far som fjern forsørger. Bildet har riktignok blitt modifisert opp gjennom tidene, men fremdeles står den fjerne faren som et bilde på hvem far kan bli etter et samlivsbrudd den dag i dag. Fedrene som er intervjuet her forholder seg i liten grad til den fjerne forsørgerrollen. De forstår seg først og fremst som oppdragere for barna sine, men ønsker også at det skal være rom for kameratskap i utøvelsen av foreldreskapet. De er lærere, støttespillere og lekekamerater, men først og fremst ekte pappaer. Samtlige av informantene har til en viss grad påpekt det ansvaret dette medfører. I ansvaret ligger både generell oppfølging, grensesetting og følelsesmessig involvering i barna.

6.2 Nærværende foreldreskap

Samtlige fedre uttrykker på ulikt vis et ønske om å få lov til å være en nær og tilstedeværende pappa for barna sine. Når far forstår seg selv på denne måten, innebærer det at en legger vekt på både kvalitet og kvantitet i utøvelsen av foreldreskapet, og dette kan igjen være med på illustrere at en ønsker å være en person av betydning i barnas liv. En slik farsrolleforståelse kan likevel bli kraftig påvirket når man bare har mulighet til å utøve den på deltid. De utfordringene som beskrives som hemmende i forhold til ønsket om å være en ekte pappa er først og fremst mangel på kontinuitet i oppfølgingen av barna. Dette gjelder både i forhold til hverdagen, aktiviteter og utviklingen generelt. Forskning har da også vist at kontinuitet og stabilitet i barns hverdag er viktig for å sikre adekvat utvikling. Skilte fedres ønske om mer kontinuerlig oppfølging kan tyde på en fremtidsorientert forståelse av farsrollen. Dette gjenspeiles også i at fedrene som er intervjuet her videre forstår seg som betydningsfulle voksne i barnas liv. De ønsker å spille en avgjørende rolle i deres oppdragelse, og er spesielt

opptatte av å forene krav og kos i hverdagen. Den fremtidsorienterte forståelsen blir i kan ses som et uttrykk for at man som far skal være nærværende.

Når en slik mannsrolle vokser fram vil det også kunne påvirke forståelsen av hvem far skal være i det postmoderne samfunn. Både fra politisk hold og ellers i samfunnet har idealet om den nærværende far blitt fremhevet i stadig flere sammenhenger. Når fedrene som er intervjuet her i stor grad identifiserer seg med denne rollen kan det tyde på at idealet er i ferd med å bli praksis, noe som også har blitt funnet i andre studier omkring farskap i dagens samfunn. Fedre er likevel ulike og det gjør at de utformer farsrollen på ulike måter og også har en ulik forståelse av hvem de skal være for ungene sine etter et samlivsbrudd. Ingen av de intervjuede fedrene ønsker å være utelukkende situasjonsorienterte fedre. Det betyr ikke at de ikke vil gi barna sine positive opplevelser i samværsperiodene, men at de legger vekt på at det ikke kun skal være fest og moro, men også hverdager når barna er sammen med dem.

Videre peker flere informanter på at de selv også «trengte» skilsmissen for å bli bevisst hvem de ønsket å være som pappa. Slik sett kan samlivsbruddet i seg selv ha vært med på å påvirke deres forståelse av farsrollen. En måte å tolke dette på er at den nærværende farsrollen etter samlivsbrudd trer fram som en følge av dårlig samvittighet. Dette ligger imidlertid nærmere en situasjonsorientert forståelse av farskapet, da bøting på den dårlige samvittigheten kan føre til et ønske om å kun gi barna positive samværsopplevelser. En mer fremtidsorientert tolkning kan peke på at samlivsbruddet har vært med på å bevisstgjøre fedrene både i forhold til hva slags ansvar de har påtatt seg som pappa og hva slags verdier som er viktige for dem. Når ansvaret tas på alvor skaper det rom for en farskapsutøvelse som både tar høyde for givende og utfordrende sider ved foreldreskapet.

6.3 Utfordrende foreldreskap

Ulike utfordringer ved deltidsforeldreskap kan også være med på å påvirke farsrolleforståelse. Flere av fedrene som er intervjuet peker på at det kan være en krevende balansegang å være pappa på den ene siden og samtidig ta vare på de andre behovene de har som mann og voksenperson på den andre. En annen av disse balansegangene som skildres som utfordrende er den mellom å være en disiplinerende voksenperson og å være en kompis. Når fedrene

forstår seg som fremtidsrettet ligger det samtidig i det en forventning om at de skal tørre å ta upopulære avgjørelser og være den voksne i situasjoner som krever det. Samtidig ønsker de å kunne tilby noe positivt til barna sine i samværsperiodene fordi tiden de har sammen er innskrenket. Denne balansegangen aktualiserer en debatt om hva som er viktig i relasjonen mellom deltidsfar og barn; kvalitet eller kvantitet. I et samfunn i stadig endring synes behovet for trygghet å være sentralt, og det kan i den forbindelse argumenteres for at både kvantum tid og kvaliteten på den tiden man tilbringer sammen er viktig for å utvikle nære relasjoner.

Videre oppleves manglende samarbeid med tidligere partner også som en utfordring ved deltidsforeldreskapet. Dette kan bli ytterligere vanskeliggjort når far har forpliktelser ovenfor nye partnere og nye familier. Det kan bli utfordrende for far å nok rom til å videreutvikle sitt farskap etter et samlivsbrudd. Dette kan føre til at det hos noen skilte fedre utvikles en forståelse av seg selv som marginaliserte og mindreverdige foreldre. Noen fedre velger i slike tilfeller å gi opp farskap og plasserer seg dermed i en farsrolle som ligner på den tradisjonelle «fjern far»-rollen. De fedrene som er intervjuet i denne oppgaven forstår seg ikke som marginaliserte, men dette kan delvis skyldes at de selv har kjempet i mot det. De forteller om et offentlig system som noen ganger kan oppleves undertrykkende på fars vegne. Videre kan manglende vilje fra mor og andre også være til hinder for at far får lov til å være den pappaen han egentlig ønsker. Slike hindringer kan være medvirkende årsaker til at far i mange tilfeller blir tildelt rollen som hjelpe-til-far til tross for at han egentlig vil være en likestilt og likeverdig forelder.

6.4 Fars foreldreskap

På tampen er det viktig å påpeke at oppgaven er fortalt med utgangspunkt i fedrenes perspektiv. Det kan hende at mødrene til de barna det fortelles om ville kunne bidratt med en helt annen versjon av historiene. Det er middelklassefarens forståelse av sitt foreldreskap som formidles, med de forbehold dette medfører. Måten disse fedre oppfatter sitt foreldreskap etter samlivsbrudd på, er likevel en viktig brikke i skilsmissepuslespillet. Til tross for at den ikke kan dekke alle aspekter ved foreldreskap og skilsmisse, er oppgavens problemstilling av betydning fordi skilsmisser og deltidsforeldreskap er et markant trekk ved familien i det postmoderne samfunnet.

Når far i så stor grad ønsker å være likestilt mor og stille opp for barna sine, kan dette henge sammen med at papparollen utgjør en vesentlig del av deres identitet. Deres forståelse av seg selv som pappa blir i forlengelsen en forståelse av seg selv. Slik sett blir det naturlig at det å være en god nok pappa blir en viktig del av fedrenes selvrealisering. Dette illustrerer at farsrolleforståelsen i det postmoderne samfunnet både påvirkes av individuelle og mer overordnede samfunnsmessige forklaringer, både før og etter samlivsbrudd.

Litteraturliste

Alvesson, M. & Sköldberg, K. (2008) *Tolkning och reflektion. Vetenskapsfilosofi och kvalitativ metod*. Studentlitteratur.

Amendt, G. (2008) *'I didn't divorce my kids!'* *How Fathers Deal with Family Break-Ups*. Frankfurt/New York: Campus Verlag

Andersen, A.J. (2003) *Menn skaper rom for foreldreskap og familie. Farskapets betingelser i en heteronormativ kultur*. Dr.polit.-avhandling, Institutt for sosiologi og statsvitenskap, fakultet for samfunnsvitenskap og teknologiledelse.

Barne-, likestilling- og inkluderingsdepartementet (2010) *Foreldreansvar og samværsrett*.

Bjørndal, A. (2008) *Hva hindrer far? En kvalitativ studie av seks fedres opplevelse av faderskapet etter samlivsbrudd*. Masteroppgave i sosiologi. Universitetet i Oslo.

Brandth, B. & Kvande, E. (1996) Nye fedre i likestilte familier. I Brandth, B. & Moxnes, K. (red.) *Familie for tiden. Stabilitet og forandring*. Tano Aschehoug AS

Brandth, B. & Kvande, E. (2003) *Fleksible fedre. Maskulinitet, arbeid, velferdsstat*. Oslo: Universitetsforlaget AS

Bratterud, Å., Emilsen, K. & Lillemyr, O.F. (2006) *Menn og omsorg – familie og profesjon*. Bergen: Fagbokforlaget Vigmostad & Bjørke AS

Brock, A. (2008) Menns og kvinners foreldreskap etter et samlivsbrudd. I Puntervold Bø, B., & Rappana Olsen, B.C. (red.) *Utfordrende foreldreskap – under ulike livsbetingelser og tradisjoner*. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag AS

Brudal, L.F. (2000) *Psykiske reaksjoner ved svangerskap, fødsel og barseltid*. Bergen: Fagbokforlaget Vigmostad & Bjørke AS

Brudal, L.F. (2003) *Kunsten å være foreldre*. Bergen: Fagbokforlaget Vigmostad & Bjørke AS

Cullberg, J. (1994) *Mennesker i krise og utvikling*. 3.reviderte utgave. Gjøvik: Aschehoug & Co

Dahlhaug, T.E. (2001) Fjerne fedre – Hva gjør barna med det? I Moxnes, K., Kvaran, I., Kaul, H. & Levin, I. (red.) *Skilsmisens mange ansikter. Om barn og foreldres erfaringer med skilsmisse*. Kristiansand: Høgskoleforlaget AS

Dencik, L., Schultz Jørgensen, P. & Sommer, D. (2008) *Familie og barn i en opbrudstid*. København: Hans Reitzels Forlag

Forskrift 18.desember 2006 nr. 1478 om mekling etter ekteskapsloven og barneloven

Giddens, A. (2009) *Sociology*. 6th edition. Cambridge: Polity Press

Grødem, A.S. (2009) *Parental break-up and father-child contact over the life course in Norway. A literature review*. Oslo: Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring.

Hareide, B.J. (2000) Hva kan fedre? I Hareide, B.J. & Moe, J.B. *Fedre og barn. Informasjon og veiledning til foreldre*. Oslo: Pedagogisk Forum

Helskog, G.H. & Lærum, K.T. (2007) *Fortsatt Foreldre. Godt nok samarbeid etter samlivsbrudd*. Vikersund: Modum Bad – Samlivssenteret.

Hennum, N. (2002) *Kjærlighetens og autoritetens kulturelle koder: om å være mor og far for norsk ungdom*. Oslo: Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring. NOVA rapport 19/02

Henriksen, L. (2010) *Hjem til jul*. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag AS

Holme, I.M. & Solvang, B.K. (1996) *Metodevalg og metodebruk*. 3.utgave. Tano A.S.

Holter, Ø.G. & Aarseth, H. (1993) *Menns livssammenheng*. Oslo: Ad Notam Gyldendal A/S

Holter, Ø.G., Svare, H. & Egeberg, C. (2008) *Likestilling og livskvalitet 2007*. Oslo: Arbeidsforskningsinstituttet. AFI-rapport 1/2008.

Hougaard, B. (2005) *Curlingforeldre og servicebarn. En håndbok i oppdragelse*. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag AS

Hydén, M. (2004) Har sociale problemer et køn? I Meeuwisse, A. & Swärd, H. (red.) *Perspektiver på sociale problemer*. København: Hans Reitzels Forlag

Håkonsen, K.M. (2003) *Innføring i psykologi*. 3.reviderte utgave. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag AS

Jensen, A.-M. & Clausen, S.-E. (1997) *Samvær og fravær. Foreldres kontakt med barn de ikke bor sammen med*. NIBR-notat 1997:103.

Jensen, A.-M. (2005) Barn som bor med far bor også med mor. *Samfunnsspeilet nr. 2, 2005*, Statistisk Sentralbyrå

Jevne, K. (2001) Samværsfedre – Ansvarsløse lekeonkler eller ordentlige pappaer? I Moxnes, K., Kvaran, I., Kaul, H. & Levin, I. (red.) *Skilsmisens mange ansikter. Om barn og foreldres erfaringer med skilsmisse*. Kristiansand: Høgskoleforlaget AS

Killèn, K. (2000) *Barndommen varer i generasjoner. Forebygging er alles ansvar*. Oslo: Kommuneforlaget AS

Kjøvs, P. (2009) *God pappa. En håndbok*. Oslo: Pax Forlag AS

Koch, K. & Walstad, E. (2005) *Samvær mellom barn og foreldre som ikke bor sammen*. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag AS

Kvale, S. & Brinkman, S. (2009) *Det kvalitative forskningsintervju*. 2.utgave. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag AS

Lewis, C. & O'Brien, M. (1987) Constraints on fathers: research, theory and clinical practice. I Lewis, C. & O'Brien, M. (ed.) *Reassessing Fatherhood. New Observations on Fathers and the Modern Family*. London: SAGE Publications Ltd

Lomøy, M.-K., Pigato, B. & Strand, A.K. (2001) "Ikke veid, men funnet for lett..." – Seks fedres opplevelser med mekling. Studentoppgave, Høgskolen i Bodø.

Lov om barn og foreldre (barnelova) 8.april 1981 nr. 7

Lov om barneverntjenester (barnevernloven) 17.juli 1992 nr. 100

Lov om ekteskap 4.juli 1991 nr. 47

Lund, M. (1987) The non-custodial father: common challenges in parenting after divorce. I Lewis, C. & O'Brien, M. (ed.) *Reassessing Fatherhood. New Observations on Fathers and the Modern Family*. London: SAGE Publications Ltd

Meyers, D.G. (2004) *Exploring Social Psychology*. Third edition. New York: McGraw-Hill Companies, Inc.

Moe, J.B. (2000) Å være far. I Hareide, B.J. & Moe, J.B. *Fedre og barn. Informasjon og veiledning til foreldre*. Oslo: Pedagogisk Forum

Molven, O. (2007) Familierett. I Kjønstad, A. & Syse, A. (red.) *Velferdsrett II. De sosiale tjenestene*. 2.utgave. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag AS

Moxnes, K. (1990) *Kjernesprengning i familien? Familieforandring ved samlivsbrudd og dannelse av nye samliv*. Oslo: Universitetsforlaget AS

Moxnes, K. (2003) *Skånsomme skilsmisser – med barnet i fokus*. Kristiansand: Høgskoleforlaget AS

NOU 2008:9 *Med barnet i fokus – en gjennomgang av barnelovens regler om foreldreansvar, bosted og samvær*. Departementenes servicesenter, Oslo.

NOU 2012:5 *Bedre beskyttelse av barns utvikling. Ekspertutvalgets utredning om det biologiske prinsipp i barnevernet*. Departementenes servicesenter, Oslo.

Oftung, K. (2009) *Skilte fedre. Omsorg, mestring og livskvalitet*. Doktorgradsavhandling i sosiologi, Universitetet i Oslo

Oftung, K. (2010) Farskap etter samlivsbrudd: Rekonstruksjon av det hverdagslige. *Sosiologi i dag*. Nr. 1-2/2010

Olmstead, S.B., Futris, T.G. & Pasley, K. (2009) An Exploration of Married and Divorced, Nonresistent Men's Perceptions and Organization of their Father Role Identity. *Fathering*, Vol. 7, No. 3, Fall 2009.

Olsson, H. & Sörensen, S. (2003) *Forskningsprosessen. Kvalitative og kvantitative perspektiver*. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag AS

Passer, M.W. & Smith, R.E. (2004) *Psychology: The Science of Mind and Behavior*. International edition, 2nd edition. New York: McGraw Hill

Raaheim, A. (2002) *Sosialpsykologi*. Bergen: Fagbokforlaget Vigmostad & Bjørke AS

Rappana Olsen, B.C. & Puntervold Bø, B. (2008) *Utfordrende foreldreskap – en innledning*. I Puntervold Bø, B. & Rappana Olsen, B.C. (red.) *Utfordrende foreldreskap – Under ulike livsbetingelser og tradisjoner*. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag AS

Ringdal, K. (2007) *Enhet og mangfold. Samfunnsvitenskapelig forskning og kvantitativ metode*. 2.utgave. Bergen: Fagbokforlaget AS

Ryen, A. (2002) *Det kvalitative intervjuet. Fra vitenskapsteori til feltarbeid*. Bergen: Fagbokforlaget AS

Skjørten, K., Barlindhaug, R. & Lidén, H. (2007) *Delt bosted for barn*. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag AS

Skrede, K., Seierstad, A. & Wiik, K.Aa. (2011) Mindre utdannings- og inntektsforskjeller. *Samfunnsspeilet* 3/2011.

Socialstyrelsen (2004) *Växelvis boende. Att bo hos både pappa och mamma fast de inte bor tillsammans*. Lindsberg: Bergslagens Grafiska

Solheim, L.J. & Øvrelid, B. (2001) *Samhandling i velferdsyrke*. Bergen: Fagbokforlaget AS

Stefansen, K. (2008) Et uendelig ansvar. Om foreldreskap i middelklassen. I Puntervold Bø, B. & Rappana Olsen, B.C. (red.) *Utfordrende foreldreskap – Under ulike livsbetingelser og tradisjoner*. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag AS

St.meld.nr. 29 (2002-2003) *Om familien – forpliktende samliv og foreldreskap*. Oslo: Det kongelige barne- og familiedepartement

St.meld.nr.8 (2008-2009) *Om menn, mannsroller og likestilling*. Oslo: Det kongelige barne- og likestillingsdepartement

Sætre, A.H. (2004) Far er blitt viktigere, men mor er fortsatt viktigst. *Samfunnsspeilet* nr. 2, 2004. Statistisk sentralbyrå.

Thagaard, T. (2009) *Systematikk og innlevelse. En innføring i kvalitativ metode*. 3.utgave. Bergen: Fagbokforlaget AS

Thrana, H.M. (2008) *Vil jeg bestemme? Om barn og unges medvirkning*. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag AS

Thuen, F. (2004) *Livet som deltidsforeldre*. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag AS

Thuen, H. & Sommerschild, H. (1997) *Foreldre – til barns beste. Om barneoppdragelse før og nå*. Oslo: Pedagogisk Forum

Ulvik, O.S. (2008) Foreldreskap som offentlig oppdrag. I Puntervold Bø, B. & Rappana Olsen, B.C. (red.) *Utfordrende foreldreskap – Under ulike livsbetingelser og tradisjoner*. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag AS

von Tetzchner, S. (2001) *Utviklingspsykologi. Barne- og ungdomsalderen*. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag AS

Øia, T. & Fauske, H. (2010) *Oppvekst i Norge*. 2.reviderte utgave. Oslo: Abstrakt Forlag AS

Internettreferanser

www.bufetat.no/godtsamliv/mer/ [18.1.2011]

http://epp.eurostat.ec.europa.eu/statistics_explained/index.php/Marriage_and_divorce_statistics [15.8.2011]

<http://www.f2f.no/f2f-hvem-er-vi.4458482-98623.html> [2.1.2012]

<http://www.ssb.no/emner/02/02/10/fodte/tab-2011-04-07-04.html> a [29.2.2012]

<http://www.ssb.no/emner/02/02/10/fodte/index.html> b [29.2.2012]

<http://www.ssb.no/emner/02/02/30/ekteskap/index.html> c [29.2.2012]

http://statbank.ssb.no/statistikkbanken/Default_FR.asp?PXSid=0&nvl=true&PLanguage=0&tilside=selectvarval/define.asp&Tabellid=05703 [6.9.2011]

<http://no.wikipedia.org/wiki/Far> [7.6.2011]

Andre kilder

Dagbladet 14.1.2012 *Flyr for å hente i barnehagen* (side 20-21)

Vedlegg I

INTERVJUGUIDE TIL MASTEROPPGAVE I HELSE- OG SOSIALFAGLIG ARBEID MED BARN OG UNGE, HØGSKOLEN I LILLEHAMMER

Foreløpig tittel: Å være pappa etterpå. Om fars hverdagsliv, rolleforståelse og foreldreskapsutøvelse etter samlivsbrudd.

Problemstilling: *Hvordan forstår skilte fedre rollen som deltidsforelder i det postmoderne samfunnet?*

Bakgrunnsinformasjon

- Alder, utdanning og arbeid i dag
- Sivilt status per i dag
- Navn og alder på barn og mor
- Hvordan bor du i forhold til dine barn?
- Hvor er det lenge siden samlivsbruddet?
- Hva slags samværsordning har du med dine barn? Har du den samme ordningen med alle barna?

Barna

- Fortell litt om barna dine
- Hva slags interesser har de, hva er de gode på, hva liker de å gjøre
- Hva gjør du sammen med barna dine?
- Hva liker du å gjøre sammen med dem?
- Kan du fortelle hva dere gjorde sammen forrige gang dere var sammen?

Farskap og farsrolle før samlivsbrudd

Å bli og å være pappa

- Hvilke tanker/ forventninger hadde du om det å skulle bli far?
- Hva legger du i farsrollen/det å være pappa?
- Hvordan vil du beskrive deg selv som pappa?
- Hvor hentet du inspirasjon til utforming av din papparolle?
- Hvordan følte du at du mestret farsrollen da du først fikk barn?
- Hvilke roller inntok du ovenfor dine barn i begynnelsen? Har disse endret seg?
- Hvordan var ansvarsfordelingen mellom deg og din partner i forhold til barna mens dere var sammen?
  - Hvordan så deres hverdag som foreldre ut? Hvem hadde permisjon, hvem var våken på natten, hvem skiftet bleier osv.
  - Hva tenker du er typisk mamma-oppgaver og typisk pappa-oppgaver?

Samlivsbruddet

- Hva gjorde at det kom til et samlivsbrudd mellom deg og din ekspartner?
- Hva tenkte du om kontakten med barna da samlivsbruddet var et faktum?
- Hvilke følelser knyttet seg til samlivsbruddet?
- Hva skjedde med ditt forhold til barna underveis i prosessen med samlivsbruddet?
- Hvordan følte du at du mestret det å være far oppi skilsmisseprosessen?
- Hvordan har samlivsbruddet påvirket deg som far?

Vedlegg I

- Hvordan har eventuelle psykiske belastninger i forbindelse med bruddet virket inn på det å være far?
- Hva har du slitt med i forhold til samlivsbruddet?
  - Relasjonen til barna?
  - Psykisk helse?
  - Samarbeid med mor?
- Hvilke føringer har samlivsbruddet lagt for opprettholdelsen av felles foreldreskap?

Farskap og farsrolle etter samlivsbrudd

Samvær

- Hvor ofte har du samvær med barna dine og på hvilken måte foregår dette?
- Hvordan ser en vanlig dag ut når du er sammen med barna dine?
- Kan du fortelle hva dere har gjort sammen den siste måneden?
  - Har dere alltid hatt denne samværsformen?
  - Er du tilgjengelig/tilstede også utover fastsatt samvær?
  - Opplever du at samværet er veldig fastsatt eller det rom for uformelle endringer?
- Hvordan kom dere fram til nåværende samværsform? Mekling eller privat avtale?
- Hvordan synes du denne samværsformen fungerer?
  - Synes du at du har nok samvær med barna?
- Hva slags kontakt har dere utover samvær?
  - Telefon, mail, tilstedeværelse på møter, idrettsarrangementer og så videre?
  - Hvor ofte ringes dere, eller har kontakt utover fysisk samvær?
  - Jul, bursdager
  - Hvordan er kontakten med øvrig familienettverk?
- Hvordan skiller det å være deltidspappa seg fra å bo sammen med barna?
- Hvordan opplever du din hverdag som deltidfar?
  - Hva er det spesielle ved å være pappa på deltid versus heltid?
- Hvilke utfordringer opplever du i forhold til samvær?
- Hva legger du vekt på å gjøre i samværet med dine barn?
  - Er det rom for krangel og konflikt under samværet?
  - Pleier dere å gjøre noe spesielt når dere har samvær eller er det hverdagsoppgaver som dominerer?
- Hvor involvert føler du at er du i barnas liv?

Farsrolle i endring

- Hvordan definerer du deg selv som pappa etter bruddet?
- På hvilke måter har din farsrolle endret seg etter bruddet?
  - Positive endringer?
  - Negative endringer?
  - Hva går du glipp av?
  - Hva savner du?
- Hvordan føler du at du mestrer farsrollen i dag?
  - Hva er enklere/vanskeligere å mestre enn tidligere?

Vedlegg I

- Hvilke utfordringer opplever du ved å være deltidspappa?
- Hvilke strategier har du tatt i bruk for å klare å være en god far?
- Hva slags roller spiller du ovenfor dine barn?
- Hvilke roller trives du i og hvilke er problematiske?
- Opplever du det som vanskeligere å være disiplinerende ovenfor dine barn nå?
- Hvilke utfordringer opplever du ved å være pappa?
- Hvilke forventninger har til deg selv som far?
- Hvilke forventninger har dine barn til deg som far?
- Hvilken innflytelse opplever du å ha på oppdragelsen?
- Hvordan fungerer samarbeidet med mor? Hva har endret seg i ansvarsfordelingen?
- Hva er du mest opptatt av i utøvelsen av ditt farskap etter samlivsbruddet?
- Hvordan har ny partner påvirket ditt forhold til dine barn?³⁶

Relasjon og emosjonell kontakt

- Hva slags relasjon har du til dine barn i dag?
- Hvordan jobber dere med å utvikle relasjonen dere i mellom?
- Hvilke bekymringer har du i forhold til dine barn?
- Hva slags konflikter har du og barna dine?
- Hva betyr barnas kjønn i din relasjon til dem?
- På hvilke måter har samlivsbruddet påvirket din relasjon til barna dine og deres til deg?

---

³⁶ Spørsmålet stilles dersom respondent innledningsvis har gitt uttrykk for å ha/ har hatt ny partner etter bruddet.

Vedlegg II

INFORMASJONSBREV ANGÅENDE INTERVJU TIL MASTEROPPGAVE

Som en del av min masteroppgave i helse- og sosialfaglig arbeid med barn og unge inviterer jeg deg til intervju.

Mitt formål med undersøkelsen er å finne ut av skilte fedres forståelse av sin rolle som pappa når de ikke lenger bor sammen med sine barn. Videre ønsker jeg å finne ut av hvordan du oppfatter din relasjon til dine barn, hva du og barna dine er opptatt av når dere er sammen og hvilke muligheter og utfordringer som ligger i det å være deltidsforelder.

Metoden som vil benyttes for å innhente opplysninger er kvalitativt intervju. Intervjuene vil være av en slik karakter at det er din opplevelse som står i fokus. Jeg kommer til å stille en del spørsmål, men det er dine svar som bærer oss videre. Intervjuene vil, med din tillatelse, tas opp på bånd. Dette for å sikre at alle dine opplysninger blir registrert. Opptakene vil slettes at de har blitt transkribert, og eventuelle notater som tas i forbindelse med intervjuet vil bli makulert etter bruk. Sluttdato for prosjektet er 1.juni 2012.

Alle opplysninger vil behandles konfidensielt og anonymiseres i det ferdige produktet. Underveis i arbeidet er det bare jeg og eventuelt min veileder som vil ha tilgang til de opplysningene som gis. Informasjonsbrevet og intervjuguiden som danner bakgrunn for vår samtale er sendt inn til og godkjent av Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste (NSD). Jeg vil også understreke at du kan trekke din deltakelse uten grunn når som helst.

Vedlagt ligger en samtykkeerklæring som jeg ber deg skrive under på. Jeg takker på forhånd for hjelpen.

Vedlegg III

SAMTYKKEERKLÆRING

Jeg samtykker herved i at opplysningene som kommer fram i dette intervjuet kan brukes i masteroppgave. Jeg har mottatt skriftlig og muntlig informasjon og er villig til å delta i studien. Jeg er innforstått med at alle opplysninger vil anonymiseres i oppgaven, og at opptak og notater fra intervjuet vil slettes og makuleres etter bruk.

_____
Sted/dato

_____
Signatur

Vedlegg IV

ANMERKNING

Sitatet fra Ingolf som ble bearbeidet på side 65 lyder i sin helhet:

Tidligere kunne jo, jeg husker Marie, minstemann, året før vi skilte lag så var jo ikke jeg, hun gikk på ballett. Men jeg var jo eneforsørger på en måte, jeg hadde, hu mammaen gikk på skole så hu var ikke ute i yrkeslivet mens vi hadde barn, det var skole og så var a sjuk en periode. Og så ble det til at jeg måtte jobb og dreiv business, jeg hadde samme firma som jeg driver med nå. Og så ble det til at jeg tenkte at da må hun ta seg av sånne ting å. Så ble det liksom litt sånn vane. Og så jobba jeg litt sånn ekstra å. Men jeg angra jo veldig på det. Jeg husker at det var noe av det vondeste, det at jeg ikke hadde vært med hu på ballett.

Sitatet er gjengitt her i sin helhet for å sikre at lojaliteten til informanten blir ivaretatt.